

pastanaga i voleiar un garrot darrera d'ell i suggerir-li - suaument que escolleigi entre els dos: La pastanaga ha d'és ser una veritable pastanaga i el garrot un veritable garrot. El dia, però, en el qual Alemanya sofreixi un colapse, encara tindrem entre les mans una guerra amb el Japó -guerra dura i que pot ésser llarga- i la Unió Soviètica estarà en pau i nosaltres tindrem necessitat de l'ajut de la Unió Soviètica contra el Japó. En tals circumstàncies la pastanaga i el garrot veritables estaran en les mans de Stalin".

Interpretant aquesta transparent parabola, el company Browder, Secretari General del Partit Comunista de Nord-Amèrica, ha dit:

"La guerra ha arribat a una part crucial. Els exèrcits nazis són segats, rebutjats, estan preparats per al cop final que els destruirà, gràcies al sorprenent heroisme i a la capacitat combativa de l'Exèrcit Roig i al geni de la seva direcció, encapçalada per Stalin. Herr Goebels, ha fet una crida frenètica als "cavallers de l'Oest", que comprenen l'amenaça del bolxevisme". El "New York Times" i William C. Bullit, han llançat la campanya de la "pastanaga" i el "garrot" com a sistema per a tractar amb la Unió Soviètica, i amenacen obertament amb arrossegar a Amèrica el costat D'Hitler".

Paral·lelament, i per tal d'accentuar "l'evidència" de les dues guerres, els enemics muniquesos incrementen les manobres reaccionàries, l'objectiu de les quals no és altre que el de desmoralitzar els pobles, d'estorbar la seva unitat nacional combatent, provocar la ruptura de la coalició antihitleriana, aplanar el camí de la pau negociada.

Com interpretar altrament la multiplicació d'episodis repugnants, després de cada derrota militar hitleriana? A Africa en els primers moments de l'euforia darlanista, en pretengué constituir un triumvirat presidit pel compte de Paris, prentendent al tron de França. Recolzant-se en la força adquirida a Africa s'han fet tota mena de esforços per a impedir el restabliment de la República Francesa, de la legalitat republicana, per aixafar a De Gaulle i el moviment heroic d'unitat nacional combatent francesa, per a lliurar tot el poder als petainistes portats expressament a Argelia. Darrera d'Otto d'Habsburg, del paquet de generals italians tinguts en conserva prop de Washington i entre els quals hi ha el Bergonzoli de Guadalajara, dels mantenedors de la monarquia italiana en la persona de "l'antifeixista" Humbert, dels defensors del traïdor Mihailovitch, hi trobem sempre la mà muniquesa. Són elements muniquesos els que llançaren al govern filo feixista polonès de Sikoraky i companyia a la provocació contra la Unió Soviètica. Havia d'ésser Mr. Standley, l'ambaixador a Moscou, l'íntim amic de Mr. Bullit, l'autor de

l'agressió grollera contra el govern soviètic.

Com podriem qualificar altrament la política vergonyosa contra Espanya i de suport a Franco? Es més que evident la bel·ligerància de Franco contra les Nacions Unides. La Unió Soviètica és una aliada de les Nacions Unides, i unitats regulars de l'exèrcit franquista lluiten en terra soviètica contra l'Exèrcit Roig, i centenars de milers de treballadors espanyols són tramesos a Hitler, essent cada obrer espanyol -- condemnat a treballs forçats a Alemanya, un soldat hitlerià més mobilitzat contra les Nacions Unides. Es comprensible -- que els alts dirigents de la guerra no considerin arribat el moment de plantejar el dilema d'acer a Franco i Falange. Seria incomprensible, però, si no tinguéssim en compte el factor muniqué, que encara es parlés de la "neutralitat" de -- Franco, de les "vacil·lacions de Franco, de la necessitat -- d'ajudar a Franco per a impedir que "caigui als braços" d'Hitler; que encara vui, malgrat l'experiència africana i l'eix -- xorca i més actual experiència argentina, s'esmercessin quantitats colossals de dòlars i d'energies polítiques per a sostenir Franco i Falange, per a substituir-lo, en el pitjor -- dels casos, per un directori militar o per la monarquia i, -- en cap cas pel bon voler de la canalla muniquesa, pels republicans i la República, els pobles hispànics en l'exercici -- lliure de la seva voluntat, pels únics veritables i conse--- qüents fins a la mort, aliats de les Nacions Unides.

La Carta de l'Atlàntic i el pacte d'Aliança anglo-soviètic, són la Carta i el Pacte de la humanitat progressiva, de tots els pobles que lluiten a mort contra el feixisme alemany, -- els seus aliats i vassalls. Trossejar la confiança dels pobles en la Carta de l'Atlàntic i en el Pacte d'Aliança anglo-soviètic, no equival a sembrar la malfiança entre les Nacions Unides, a provocar la ruptura del bloc antihitlerià, a afeblir i ajornar l'assalt comú de les Nacions Unides contra el nazifeixisme? Aquesta és la maniobra mestre dels aliats -- d'Hitler, els muniquesos; dels agents d'Hitler, els trots--- quistes, en els rengles de les Nacions Unides.

Maniobra que persegueix una conseqüència immediata, la realització de la qual possibilitaria el seu reeiximent en un -- termini més o menys llarg: allargassar indegudament la guerra.

En la conferència del 3 de desembre proppassat vàrem afirmar

En el moment en que l'Eix vegi perduda militarment la guerra i aquest moment si no ha arribat és imminent, s'esforçarà -- desesperadament per a estabilitzar uns fronts, allargassar -- la guerra i, recolzant-se en el cansament dels pobles, manio-- brar, en íntima col·laboració amb els muniquesos, per tal --

d'aconseguir una pau negociada".

I Churchill acaba de dir en el Congrés dels EE.UU.:

"Hem vençut molts perills. Existeix, però, un greu perill - que ens acompanyarà, encara. Aquest perill és la indeguda - perllongació de la guerra. Ningú no pot dir quines noves -- complicacions i perills podrien sorgir si tinguéssim encara per endavant 5 anys de lluita. La incessant continuació de la contesa a un cost enorme, fins que les democràcies estessin cansades, avorrides o esgotades, constitueix la principal esperança que poden tenir Alemanya i el Japó. I contra aquest propòsit hem d'estar preparats".

Com subestimar l'alarma de Mr. Churchill, de l'home combatut pels muniquesos a Anglaterra, com ho és Roosevelt a EE.UU.? Pel polític que en els discursos anteriors tenia el costum - de presentar una perspectiva llarga, que parlava d'accions - ofensives i potser no decisives ver l'any 1945? No és just estimar que l'anàlisi de les maniobres en el seu propi imperi i les més gosades i grolleres del que Roosevelt qualificà "Club Cliveden" de Washington, han convençut a Churchill i a Roosevelt? Es clar que uns i altres han arribat a la conclusió de forçar la màquina, actuar més depressa i millor per - no correr el risc de perdre la pau i, de fet, perdre la guerra en la post-guerra. No va ésser pas per caprici que el -- Sots President Wallace parlés suara dels terribles perills i noves guerres que s'esdevindrien si els EE.UU. "enganyessin" "traïssin" a la Unió Soviètica.

L'any 1942, els muniquesos foren prou forts per anular l'acord de juny 11 relatiu a l'obertura del segon front el mateix any en el Continent europeu. Aquest any els muniquesos ens diu Browder:

"ha sortit a l'aire lliure amb el propòsit de realitzar tota mena d'esforços per a impedir la tremenda possibilitat que - Hitler pugui ésser aixafat l'any 1943. Amb els seus crims - desesperats volen impossibilitar l'obertura del front europeu occidental per les forces anglo-americanes, el qual, en dividir els exèrcits d'Hitler entre dos fronts, ràpidament - enfonsarien en runes i derrota el "nou ordre" nazi".

La tècnica dels senyors "Pastanaga Bullida" no pot ésser més transparent: provocar un moviment popular americà que obligués a Roosevelt a revisar tota la política de guerra, en el període mateix dels plans de guerra ja convinguts, deixar ho tot en suspens "mentre és discutit" mans lliures per a -- Hitler i pel Japó contra la Unió Soviètica. La tècnica del Sr. Hoover, super muniqué, en proposar l'ajut alimentici --

als "infeliços pobles europeus sotmesos que es moren de gana", és la mateixa, trencar el bloqueig que ofega a Alemanya donar-li la possibilitat, els mitjans de resistir l'escomesa aliada indefinidament. La tècnica dels "tècnics", dels, -- "estrategues", que es senten alarmadíssims per la potència japonesa, pel perill que amenaça a Austràlia, pels sofriments de Xina, que en Senat nordamericà i en la premsa critiquen l'estratègia general aliada, persegueixen el mateix objectiu imposar a Roosevelt una estratègia oposada, suspendre els plans ja en execució, canviar la línia ofensiva de "primer Alemanya i després el Japó" per la de "primer el Japó i després Alemanya" o hipocritament, per la de "ahora contra Alemanya i el Japó" canvi que exigirin el trasllat de les forces terrestres, marítimes i aèries concentrades a Anglaterra i Nord d'Àfrica, a l'Atlàntic i a la Mediterrània, cap a -- l'Oceà Pacífic, les illes oceàniques, Austràlia i Índia; canvi que exigiria un any, almenys, de preparatius, any que seria aprofitat al màxim per Alemanya i pel Japó. No altra cosa es proposen aquells que considerin "innecessari" l'assalt a la Península italiana, car Mussolini caurà sol, que s'esgarrifien davant les defenses "inexpugnables" de la "fortalesa" europea d'Hitler, que assegurin que l'aviació sols pot fer la feina, o que "demostrin" que no ha arribat el moment de la invasió perquè Hitler té molts soldats, perquè els soviètics han comès la mala acció -càlcul polític sinistre bolxevic- de no matar-los tots! Qualsevol camí menys el segon front aquest any, menys l'assalt comú dels aliats contra els exèrcits alemanys, car saben bé que el segon front, que l'assalt comú realitzat amb plena força acabant amb Hitler, els seus aliats i vassalls, aquest any, resoldria a Europa la guerra actual amb la victòria militar de les Nacions Unides.

Que cal fer, companys, per a liquidar aquest "greu perill -- que ens acompanya, encara", com diu Churchill? Oposar a la política nefasta i traïdora dels enemics, una política clara de les Nacions Unides. Respondre al sabotatge militar dels enemics, amb l'acció militar immediata i conjunta.

Una sola guerra: la de les Nacions Unides contra l'enemic comú.

Una sola política: La Carta de l'Atlàntic i el Pacte anglo-soviètic.

Un sol objectiu: la rendició incondicional, la victòria militar aquest any.

No són suficients, però, les afirmacions, les definicions. Cal actuar i actuar depressa, amb la màxima energia. I les característiques essencials de l'acció les trobem en els comentaris de Stalin a la proposta de dissolució de la Interna

cional Comunista:

"Cal organitzar "l'assalt comú de tots els pobles amants de la llibertat contra l'enemic comú: l'hitlerisme".

Cal "facilitar l'activitat dels patriòtes de tots els països amants de la llibertat per a UNIR les forces progressives dels seus països respectius sense distinció de partits polítics ni credos religiosos, un camp únic d'alliberament nacional per a desenvolupar la lluita contra el feixisme".

Cal facilitar l'activitat del patriòtes de tots els països per a unir a tots els pobles amants de la seva llibertat en un sol camp internacional de lluita, contra l'amenaça de dominació del món per l'hitlerisme, desbrossant així el camí de la futura organització de la col.laboració fraternal de les nacions, basada en la seva igualtat".

Es a dir, facilitar l'acció militar conjunta de les Nacions Unides, la creació del front Nacional Combatent en cada país, el Front Mundial Combatent de tots els pobles de la llibertat.

Plantejat el problema en els seus justos termes, tenint en compte les característiques i les profundes contradiccions de la guerra contra el nazifeixisme, necessàriament, repetim, els dirigents de la Internacional Comunista havien de preguntar-se si aquesta forma d'organització facilitava o no la consecució immediata d'aquests propòsits amb tanta claredat exposats per Stalin.

Quina és la situació que tenim avui, després de gairebé dos anys de lluita aferrissada per la unitat combatent nacional i internacional?

Exceptuant la Unió Soviètica, gairebé en lloc s'ha aconseguit un veritable Front Nacional, per consegüent, la solidesa del Front Mundial és insuficient i ofereix esclatxes per on els muniquesos, els agents trotsquistes, els faistes -- reaccionaris, els faistes reaccionaris, els socialdemocra-- tes contrarevolucionaris, els enemics de tota mena, passen el seu contraband de confusionisme i desmoralització.

Fonamentalment, aquesta situació és deguda a la impossibilitat actual d'unificar el moviment obrer en cada país. La unitat obrera ha estat i és la condició primera per a la consecució dels Fronts Nacionals Combatents, d'un Front Mundial Combatent, prou fort, i de prou empenta per a posar fi d'un cop i en cada país, els aliats muniquesos i agents -- d'Hitler.

Tenia la Internacional Comunista força suficient, en si mateixa, per a dominar aquesta situació, per a vèncer, en plena batalla, a l'enemic, per a facilitar l'assalt comú contra el comú enemic, per accelerar la unitat combatent i orgànica del moviment obrer?

L'experiència ens diu que no.

No solament la d'avui, sinó també la d'ahir.

L'experiència dels Fronts Populars espanyol i francès, és ben eloqüent. El Front Popular Espanyol morí de mala mort en mans del casadisme. El Front Popular francès fou guillotinat per una confabulació monstruosa de socialdemocràtes i radicals. Ni el Front Popular Espanyol ni el Front Popular Francès, malgrat els enormes èxits que assoliren, poderen -- accomplir fins a la fi, fins a l'obtenció de les darreres -- conseqüències, la seva missió històrica. I la raó veritable d'aquest mancament final dels Fronts Populars, va ésser que no varen poder assolir en el curs de la lluita, la unitat de la classe obrera. No distribuim ara responsabilitats. Registrem un fet històric. Ni tan sols varem poder aconseguir, en aquell període tan curull de possibilitats, la unitat del moviment obrer sindical internacional per la defensa de la República espanyola, per a organitzar la lluita -- contra el feixisme en plena ofensiva.

Els factors que determinaren aquest fet, s'han multiplicat i agreuat avui, car el volum de la contesa és universal i les contradiccions internes han arribat al clima d'una crisi universal.

No hi ha pas dubte que les dues "calumnies" recordades per Stalin han jugat un paper preponderant en aquesta crisi, -- han estat l'instrument manejat amb més aferrissament i tossudesia per Hitler i els seus aliats muniquesos i agents de tota mena. La calúnnia hitleriana de que "Moscó tracta -- d'immiscuir-se en la vida de les altres nacions per a bolxevitzar-les, no ha facilitat ni molt menys l'assalt comú contra l'enemic comú. La calúnnia "dels adversaris del comunisme dintre del moviment obrer, els quals afirmen que els Partits Comunistes dels diferents països actuen, no en interès dels seus pobles, sinó que ho fan sota ordres exteriors" ha enrairit les relacions en cada país, ha enfosquit la comprensió de grans sectors progressius i populars, ha emmetzinat a nuclis no menyspreables de la pròpia classe obrera. Aquests efectes s'han agreuat avui, donada l'exaltació nacional en cada país, exaltació de la qual no està pas absent la classe obrera. D'ací que el Presidium del Comitè -- Executiu de la Internacional Comunista hagi arribat a la -- conclusió següent:

"ja molt abans de la guerra, es palesava d'una forma cada dia més concreta que a mesura que la situació de cada país anava complicant-se tant en l'aspecte intern com en l'internacional, la solució dels problemes del moviment obrer de cada país feta per qualsevol centre de caràcter internacional, toparia amb dificultats insuperables".

Davant l'ordre del dia de la història -anihilar absoluta---ment el nazifeixisme, assegurar als pobles el dret i la llibertat d'organitzar per ells mateixos la seva futura- el -- Presidium del Comitè Executiu de la Internacional Comunista integrat pels camarades que han dirigit genialment el moviment obrer no podia resoldre el dilema que ell es plantejà, més que d'una manera: si la permanència de la I.C. no "facilitava" la consecució dels objectius que asseguraven la victòria militar de les Nacions Unides, s'imposava la seva dissolució.

#### Forma caduca d'organització.

En el VII Congrés, la Internacional Comunista va comprobar que:

"El pes dels esdeveniments que s'han produït durant el darrer quart de segle, així com l'experiència acumulada per la Internacional Comunista varen demostrar d'una manera convincent que la forma d'organització per agrupar els obrers elegida pel Ier. Congrés de la I.C., forma que corresponia a les necessitats del període inicial del renaixement del moviment obrer, anava caducant a mesura que es desenvolupava aquest moviment i per la complexitat de les seves tasques - en els diferents països, arribant àdhuc a ésser un obstacle per a l'enrobestiment interior dels partits obrers nacionals.

I en la proposició del 15 de maig proposat el Presidium -- del Comitè Executiu arribà a la conclusió següent: en la situació actual no solament ha caducat la forma d'organització aprovada pel VII Congrés, ha caducat la forma en si, és a dir, la pròpia Internacional.

Ultra les consideracions que precedeixen, la Internacional Comunista ha caducat com a forma d'organització:

Ier.- Perquè la defensa de la doctrina marxista, enrobestida per la genial aportació de Lenin i Stalin, ha -- triomfat en els sectors més conscients i actius del moviment obrer.

2on.- Perquè en gairebé tots els països existeix, ben estructurada i potent, políticament madura, l'avant---guarda dirigent del moviment obrer.

- 3er.- Perquè la lluita a mort contra el feixisme no és ja - l'afer primordialment de la classe obrera, sinó del - conjunt dels pobles amants de la llibertat.
- 4rt.- Perquè la Unió Soviètica és ja una realització magis-  
tral i un Estat poderós la sort immediata del qual de-  
pen del propi esforç dels pobles soviètics, de la so-  
lidaritat i de l'ajut del moviment obrer, de tota la  
humanitat avançada i progressiva i de la victòria mi-  
litar comú de les Nacions Unides.
- 5è.- Perquè la unificació del moviment obrer sota els prin-  
cipis del marxisme-leninisme, no és assolible ja pel  
treball d'un centre internacional dirigent, sinó en -  
el curs de la lluita en cada país i per la victòria -  
militar de les Nacions Unides.
- 6è.- Perquè la victòria militar serà el resultat comú de -  
la lluita comuna de les Nacions Unides, del Front Mun-  
dial de les nacions antihitlerianes i amants de la --  
llibertat.
- 7è.- Perquè un autèntic Front Mundial de pobles amants de  
la llibertat, ha d'ésser la suma dels Fronts Nacionals  
Combatents de cada país.
- 8è.- Perquè el Front Nacional en cada país ha d'ésser i se-  
rà fonamental nacional, realitzat a l'interior de ca-  
da país i per motius substantivament nacionals.
- 9è.- Perquè els reviscolaments nacionals, de combat a mort  
contra l'enemic de les llibertats nacionals, la trans-  
formació de la resistència activa en guerres nacio---  
nals contra l'invasor no són assolides per la direc--  
ció d'un centre internacional.
- 10è.- Perquè els interessos polítics i econòmics vitals del  
moviment obrer en el seu conjunt, coincideixen avui -  
amb els de tots els sectors progressius, amb la nació  
mateixa en guerra contra el nou feudalisme, el nou ab-  
solutisme, el nou jou estranger, per l'alliberament i  
reconstrucció nacionals.
- 11è.- Perquè les particularitats de la situació concreta --  
que tenim exigeixen no la mobilització a fons de la -  
classe obrera per a finalitats concretes de classe, -  
sinó substantivament nacionals. Car el moviment obrer  
copsa que l'aixafament de les nacions és imperialisme  
i, sota el règim feixista, feudalisme, i que l'allibe-  
rament de les nacions és llibertat, democràcia, inter-  
nacionalisme.



- 12è.- Perquè les tasques que es dedueixen de la situació actual no són les específiques del moviment obrer dirigit per un centre internacional, sinó les del moviment obrer incorporat plenament a la nació, quan la provisional comunitat de destí de les diferents capes de la població en cada nació avui és un fet irrecusable.
- 13è.- Perquè la classe obrera ha esdevingut, ja abans de la guerra i definitivament en el curs de la guerra actual, per la descomposició i la traïció dels sectors que dirigien l'Estat i monopolitzaven el patriotisme, la columna vertebral de la nació.
- 14è.- Perquè, tenint en compte aquest fet històric innegable i de transcendental valua, els Partits Comunistes s'han transformat, en cada nació, en el partit més genuïnament nacional.
- 15è.- Perquè la guerra en si mateixa i la victòria militar de les Nacions Unides, obren una nova etapa històrica que necessàriament exigeix nous mètodes de treball, - noves formes "d'organització".

Ha estat just, doncs, companys, que el C.C. del P.S.U. de C. fet l'anàlisi de la situació actual i dels raonaments del -- Presidium del Comitè Executiu de la Internacional Comunista, hagi aprovat, per unanimitat, la seva proposició. Cal, ara, que tots copsem el valor estremat d'aquesta conclusió de la Internacional: les tasques derivades

"de l'apogeu general nacional i la mobilització de les masses per accelerar la victòria damunt l'enemic poden ésser -- realitzades d'una manera millor i més fecunda per l'avant-- guarda del moviment obrer de cada país dintre el marc del -- seu Estat".

Els molts estimats dirigents de la Internacional Comunista -- han servit lleialment, com exemples bolxevics, la causa del moviment obrer, de la humanitat avançada i progressiva. Els dirigents de la I.C. no s'han "sacrificat" ni han "sacrificat" a la Internacional, per mòbils inconfessats, ni per passions alienes a la seva absoluta llibertat d'acció i d'enjuiciament dels fets històrics. Quan s'està al servei dels -- interessos vitals i permanents del moviment obrer, res no és "sacrifici". No es pot parlar de "sacrifici", sinó d'encert genial, quan en el moment oportú, no abans ni després, els -- marxistes-leninistes abandonen una forma caduca d'organització, quan reconeixen que una nova etapa històrica ha començat, etapa històrica que exigeix nous mètodes de treball, noves formes d'organització. Encert genial hi ha quan els mar

xistes-leninistes no obliden el principi de Lenin: no perdre mai el contacte amb les masses, no avançar deixant les masses enrera, no restar darrera de les masses.

### L'esporguïda reacció dels enemics.

Des d'un altre angle, podem mesurar la justesa de la iniciativa del Presidium per la reacció dels enemics.

Pels nazis, falangistes, muniquesos, trotsquistes, faistes, prietistes, reaccionaris camuflats de mil maneres -com veieu un veritable parc zoològic- la Internacional Comunista ja -- feia molts anys que havia traït el moviment obrer, que no -- era altra cosa que una agència al servei de Stalin. Ara que és dissolta, tots a una criden que aquesta darrera traïció -- si que és imperdonable. I el gran socialista i internacionalista Sr. Prieto acusa a la Internacional d'haver substituït el "proletaris de tots els països uniu-vos", per "proletaris de tots els països desuniu-vos".

No recordeu la pel·lícula de Chaplin, "El Gran Dictador"? En una de les escenes més reeixides, Hitler està en el seu despatx, adorant una gran bola de goma; és el món. L'acarona, l'abraça, el petoneja i, de sobte es posa a jugar i llança -- el món cap el sostre, cap a la dreta i a l'esquerra, el recull amb els braços, amb els peus, amb el cos, a l'ample i -- el llarg del despatx i quan el xoc es torna frenètic i quan Hitler s'el vol posar a la butxaca, li peta entre les mans. I Hitler atacat de folia, puja per les parets, es copeja, -- corre amb els braços enlaire, i plora histèricament. Nazis, falangistes, muniquesos, trotsquistes, faistes, prietistes, reaccionaris camuflats de mil maneres --tot un parc zoològic-- jugaven també a la Internacional, en feien el que volien, -- s'en servien a gràtiant, l'arrossegaven per ací i per allà, i en petar-los-hi entre els dits d'ungles llargues, com Hitler, pugen per les parets, es copegen, són atacats de folia i xisclen histèricament: "No hi ha dret! No s'hi val! S'ens ha jugat brut! Traïdors!".

Segons els corresponsals, la primera reacció a Berlin fou de "sopresa i indignació".

Refets de la "sorpresa i indignació", els nazis radiaren les primeres consignes:

"Es una maniobra ridícula i sospitosa".

"Es una martingala sense paral·lel en la història política".

La premsa muniquesa, en tots els tons, va copiar:

"Naturalment, és una maniobra".

"Cal malfiar-se dels gestos de Moscu".

La "Soli-Fai", tot seguit, afirmà amb seriositat d'ase:

"El nostre criteri és que la dissolució de la Tercera Internacional és una maniobra".

I Victor Serge, donà una volta a la consiga nazi:

"Si el Partit Comunista de la URSS no és dissolt, la maniobra serà innegable".

Els nazis avançaren un pas més:

"Ningú no ens convencerà que Stalin hagi renunciat tan fàcilment a una poderosíssima arma política, en temps de guerra".

I la "Soli-Fai", amb la seva independència característica, repetí:

"De cap de les maneres podem creure que Stalin renunciï a -- l'us d'un arma que li és tan necessària com l'"Intelligence - Service" pugui ésser-ho a Anglaterra".

Gosant més, els nazis acusen:

"L'autor de la maniobra política de la I.C. ha estat el President Roosevelt, el qual segurament l'ha proposada a Stalin, - en la seva carta".

La premsa de Mussolini i Franco, reforça l'acusació:

"Es tracta d'un gest stalinianà suggerit per la carta del President Roosevelt".

I els trotsquistes espanyols de la fantasmagòrica IV Internacional d'espies, sabotejadors i provocadors, descobreixen el secret:

"Roosevelt va enviar a Davies amb una carta per a Stalin, demanant-li la dissolució de la I.C.".

Llancen els nazis un coet enlluernador:

"Stalin ha dissolt la I.C.".

I els puritans trotsquistes esmentats, el recullen:

"La dissolució de la I.C. és una capitulació humiliant de Stalin davant la burgesia anglo-americana".

I el "Daily Herald", òrgan de la burocràcia laborista que -- s'oposà a la unitat quan la nostra guerra, que també ara s'oposa a la unitat obrera, que prepara un nou macdonalisme, posà un títol a tota plana:

"El Mariscal Stalin, dissolt la Tercera Internacional".

Encenen els nazis la traca final:

"Malgrat haver estat suprimida la I.C. segueix funcionant a Moscu el Comitè Executiu".

I el Sr. Prieto, incorruptible socialista, internacionalista impenitent, deforma el text de la resolució de la I.C., per a dissimular l'origen de la consigna, que comença així:

"El Presidium del Comitè Executiu de la Internacional Comu--nista exhorta a tots els Partits Comunistes a concentrar les seves forces, etc."

de la següent manera:

"El Presidium de la Internacional Comunista haurà de concentrar les seves energies en el total recolzament a una activa participació en la guerra d'alliberament, etc."...

I, és clar, el Sr. Prieto, el patriota que no emboscà, no, - al seu fill, el purità que no contrabandejà amb les divises de la República, l'apologista de Josè Antonio i de Lucia, co<sup>m</sup>enta amb indignació suada: si és manté el Comitè Executiu, com es gosa parlar de dissolució de la I.C.? Farsa! Manio<sup>bra</sup>!

Nazis, falangistes, muniquesos, trotsquistes, faistes, prietistes, reaccionaris camuflats de mil maneres, estan posseïts del mal de sant Vito!

No podria ésser d'altra manera.

La dissolució de la I.C. deixa sense plataforma a l'Eix, els seus aliats, vassalls i agents. El cop donat a la propaganda de l'Eix, a la propaganda medular de l'Eix, és mortal! Quin profit se'n pot treure ara del Pacte anti-komintern? Ja hi cabrà tanta paperassa en les golfes hitlerianes?

I què direm del traïdor Franco? Com podran els seus amics - muniquesos ignorar per més temps la presència de la Divisió Blava en el front soviètic? Com podran alimentar amb carn -- de canó espanyola la creuada contra el comunisme, contra el komintern? La careta que li posaren a la seva cara de traïdor i degenerat, els seus amics de l'exterior, ha caigut fe-

Davant les maniobres socialdemòcrates, Comorera accentuava la seva crítica contra les falses democràcies occidentals que pretenien presentar la guerra sota els tòpics de civilització contra barbàrie, llibertat contra esclavatge, treball humanitzat contra treball forçat, democràcia contra totalitarisme. EE.UU. no era una democràcia com tampoc Anglaterra, ni el seu objectiu era salvar la democràcia sinó "l'imperi anglès i arrodonir-lo amb les colònies arrabassades a Mussolini, assegurar el domini imperial dels EE.UU. damunt l'Amèrica Llatina i l'Extrem Orient". No podien ser qualificats democràtics aquells països que vivien de l'explotació d'altres, que mantenien dictadors "ninots" o que provocaven la desestabilització quan l'accés a la democràcia dels països sotmesos posava en perill els interessos imperialistes. Quina democràcia era l'americana que sostenia al dictador més sinistre de sud-amèrica, Cetulio Vargas, donava suport a les dictadures de Bolívia, Perú, Venezuela i Paraguai o els règims filo-feixistes d'Argentina i Uruguai, i intrigava per afeblir les excepcions democràtiques de Xile, Mèxic o Cuba? No pot ser lliure un país que viu sobre l'esclavatge dels altres.

No s'havia produït cap canvi en la situació internacional que fes modificar la posició del PSUC. Ans al contrari, l'entrada d'Itàlia en la guerra i el desplaçament d'aqueusta a la Mediterrània i nord d'Àfrica, zona de vital importància estratègica per a l'imperialisme anglès, confirmaven el seu caràcter interimperialista. Les ferotges i devastadores primeres incursions de l'aviació alemanya sobre Anglaterra, sobretot en els mesos de setembre i octubre del 1940, no donaren pas a la planificada invasió de l'illa que fou aplaçada "sine die", el que permeté a Churchill enviar importants contingents

cap a la Mediterrània desbaratant així els plans de Mus  
solini que pensava satisfer les seves ambicions imperi-  
als aprofitant la batalla d'Anglaterra. D'altra banda,  
el Govern policíac de Vichy i el col.laboracionisme de  
Petain i Laval amb els nazis era la imatge més preclara  
de la importància que havia tingut el quintacolumnisme  
en l'avenç nazi sobre l'Europa occidental. La crisi de  
les classes dominants i les simpaties filo-feixistes  
d'un sector de les mateixes provaven que l'aparició de  
"quislings" arreu dels països ocupats no era un fenomen  
casual. La classe obrera havia de continuar lluitant  
contra una guerra entre explotadors, de perpetuació de  
l'imperialisme i de negació de les llibertats. Així opi-  
nava Comorera, mentre la URSS no fou agredida.

La situació començà a canviar quan Hitler tornà a mirar  
cap a l'est i concretament cap al sud-est: els Balcans.  
Era el precedent immediat a l'atac contra la Unió Soviè-  
tica. Romania, Hongria i després Bulgària havien quedat  
ja el març del 1941 sota el control d'Alemanya, Iugoslà-  
via i Grècia, la qual ja havia resistit el primer atac  
italià el darrer trimestre del 1940, eren els únics paï-  
sos que no estaven disposats a una col.laboració pacífi-  
ca amb les forces de l'eix. El 6 d'abril del 1941 eren  
invadits per l'aviació i les divisions nazis. El 17 d'a-  
bril, l'exèrcit iugoslau capitulava, el 30 del mateix  
mes Grècia també era derrotada. I el mes de maig, com si  
Hitler volgués recuperar-se de l'aplaçada invasió d'An-  
laterra, es llençava sobre Creta infligint una severa  
derrota a la Royal Navy i als defensors anglesos de l'i-  
lla. Els èxits alemanys feien oblidar el fracàs de l'a-  
tac contra Anglaterra i la victòria sobre Creta no dei-  
xava de ser un avís de la capacitat nazi de fer el ma-  
teix des de Calais. Encara que l'objectiu següent en el

mapa d'operacions no era Anglaterra sinó la Unió Soviètica. El front tornava a canviar de costat però amb una diferència substancial en relació al setembre del 1939: Anglaterra estava en guerra.

Hitler tenia el control absolut d'Europa, tan sols dos límits, la Unió Soviètica i Anglaterra, i un enemic, el temps. Esperar no tenia cap sentit i en canvi era un risc creixent. Quant més temps passava, més possibilitats es concedien als contrincants per a preparar la resistència i, a més, després de ser aprovada pel Congrés americà la llei de Prèstec i Arrendament l'onze de març del 1941 (922), les disponibilitats d'armament per part d'Anglaterra i la URSS augmentarien considerablement. No hi havia més, doncs, que dos objectius militars malgrat que el viatge de Rudolf Hess a Escòcia el 10 de maig del 1941 els volgués reduir a un. Quin era el primer? L'atac contra Anglaterra tal com explica el mateix Hitler en carta dirigida a Mussolini (923), comportava, després de l'experiència de Creta, l'ús de tota l'aviació alemanya i això implicava deixar el front de l'est sense la necessària protecció aèrea. L'exèrcit rus estava concentrat al llarg de la frontera comú, el que constituïa un autèntic punyal per l'esquena. Nogensmenys, Stalin, escriu Hitler, havia retornat a la vella teoria bolxevic d'extensió de la revolució socialista. D'altra banda, si es continuava aplaçant l'atac sobre Anglaterra, ben segur que es perdria el moment més favorable per invadir l'illa, ja que Winston Churchill era el principal beneficiari de la Llei de Prèstec i Arrendament i en la mida que passava el temps, Anglaterra podia esdevenir inexpugnable fortalesa. Hitler preferí concentrar tota la seva força contra la URSS. Així restituïa la se

va tranquil·litat espiritual, com ell mateix indica a Mussolini, però sobretot perquè s'imaginava entrant triomfalment a Moscú i el que això significava en l'ordre polític internacional. Moscú, bé valia aplaçar una batalla, la d'Anglaterra.

El 22 de juny del 1941, les invencibles columnes nazis irrompien en el territori de la URSS amb tres objectius: Leningrad al nord, Moscú al centre, Stalingrad al sud. La treva del pacte germano-soviètic s'havia acabat. La Unió Soviètica estava en guerra. Les previsions de Stalin s'havien complert. Tard o d'hora, la URSS havia d'entrar en la guerra, però ara ho feia en circumstàncies i en condicions ben diferents a les que hagués pogut trobar el setembre del 1939. Les maniobres dels "muniquesos" o partidaris del compromís amb Hitler i de la guerra contra el comunisme, havien estat derrotades. Què diferent era la possibilitat d'una guerra contra el nazifeixisme el setembre del 1939 amb la inseguretat de l'ajuda franco-anglesa, amb la realitat d'una guerra iniciada amb l'Eropa ocupada, la França sotmesa i Anglaterra amenaçada. De la possible confrontació entre l'Alemanya nazi i la Rússia soviètica amb el vist-i-plau de les democràcies occidentals s'havia passat a la certesa d'una guerra contra el feixisme internacional. Comorera diria que el pacte germano-soviètic "havia salvat la democràcia malgrat ella mateixa" (924). Havia col·locat a les democràcies occidentals davant d'una guerra que fugien obstinadament. Totes les concessions realitzades per Chamberlain i Daladier i les que haguessin continuat fent si Hitler s'hagués orientat cap a l'est i, concretament, cap a la Unió Soviètica, haurien acabat amb la pròpia democràcia. La fàcil ofensiva nazi cap a l'oest amb col·laboradors a l'interior dels països que anava



ocupant, amb la claudicació sense esforç dels que no s'havien preparat per salvar la democràcia, va trobar un límit, la dimissió de Chamberlain, màxim representant del muniquisme. Per fi Anglaterra es preparava per a la guerra. La URSS havia "traït" als botiflers Chamberlain i Daladier donava la mà sincera a Winston Churchill i Charles De Gaulle.

Comorera pronunciava el dia 26 de juny del 1941 a Mèxic una conferència que seria publicada a "Catalunya" amb el títol: "La defensa de la URSS és la nostra lluita fonamental permanent" (925). Els factors determinants de l'agressió nazi havien estat, segons Comorera, la situació interior d'Alemanya, la situació continental, i la situació militar. Hitler havia promès una guerra llamp i ara es trobava amb tres realitats adverses. El poble alemany començava a patir les conseqüències de la guerra i la seva perllongació aniria creant una creixent desestabilització de la reraguarda, els pobles sotmesos per l'ocupació nazi començaven a organitzar la resistència i a burxar les forces ocupants; però, sobretot, la guerra havia fracassat militarment ja que l'objectiu principal, Gran Bretanya i l'imperi britànic, continuaven pràcticament intactes. Les fulgurants conquestes europees gràcies a que "els generals Quislings han guanyat totes les batalles, abans que aquestes es produïssin", no podien ocultar el fracàs davant d'Anglaterra. Hitler pretenia superar la situació adversa retornant a Munich i mobilitzant a la reacció internacional contra la Unió Soviètica. En envair la URSS, les maniobres muniqueses podien reaparèixer. Era aleshores, quan la guerra començava de debò, quan les forces hitlerianes no comptarien amb quintacolumnistes a reraguarda i sí trobarien una resistència sense límit. Era, aleshores, quan més neces-

sitava el recolzament de la reacció internacional i dels qui sempre havien pugat per enfrontar-lo contra la URSS.

Clar que hi havia un factor nou de gran importància. Un sector de la gran burgesia anglo-americana no perdonava a Hitler la seva "traïció" del 23 d'agost, ni estava disposada a cedir davant l'expansionisme nazi-feixista ni a junyir el seu imperi sota l'hegemonia alemanya: "Per tant, ara els dirigents d'Anglaterra i dels Estats Units, segueixen fermes en la línia de defensa a ultrança de l'Imperi, de l'hegemonia en el continent americà, per a recuperar els mercats europeus ja perduts, per a no perdre els mercats africans i asiàtics en greu perill" (926). Anglaterra i EE.UU., esdevenien aliats de la Unió Soviètica, no per una solidaritat gratuïta sinó perquè "saben positivament que la derrota de la Unió Soviètica seria per a Hitler el camí lliure cap a l'India, el donar-se la mà amb la camarilla japonesa assedegada de terres i mercats, l'expulsió d'Àsia i Oceania dels angloamericans. Saben positivament que Hitler en possessió de les vies vitals de comunicació, la conquesta d'Àfrica no seria un problema greu i que les Illes Britàniques, Canadà i Amèrica, isolats i encerclats militarment, política i econòmica, no tindrien més remei que sotmetre's i acceptar una pau dictada". Era, doncs, "una aliança encara no legalitzada, circumstancial contra un enemic comú: el nazifeixisme. Estem ara en un terreny tremolós, ple de paranys i de sorpreses, d'equívocs. Tanmateix, el fet positiu existeix" (927).

La nova situació internacional estava representada per tres grans forces en presència: En primer terme el nazi feixisme i els seus aliat muniquesos que pretenien "refer el bloc mundial capitalista antisoviètic". En segon

terme, el sector liberal del capitalisme anglo-americà i els seus caps, Churchill i Roosevelt, disposats a marxar d'acord amb la Unió Soviètica encara que no es podia subestimar ni menys ignorar, els interessos que representaven. En tercer i darrer terme, "la Unió Soviètica i amb ella la classe obrera internacional, els treballadors i homes progressius de tot el món, els pobles oprimits que lluiten per la seva llibertat nacional i social" (928). Hom pot comprovar que el juny del 1941, Comorera es resistia encara a retornar a la teoria de la lluita entre democràcia i feixisme. L'aliança de la Unió Soviètica amb Anglaterra i EE.UU. era conjuntural i en cap moment es podien oblidar els interessos imperialistes d'aquells països. Havien de succeir encara alguns esdeveniments perquè es tornés a la situació anterior al 23 d'agost del 1939 i perquè els partits comunistes tornessin a situar-se a l'avantguarda de la lluita antifeixista.

La Carta de l'Atlàntic aprovada el 12 d'agost i signada per Churchill i Roosevelt era la confirmació pública del suport d'Estats Units a la causa aliada (929). Era, de fet, com una declaració indirecta de guerra als països de l'eix. Tanmateix, no tardaria en produir-se l'entrada directa i real de nord-amèrica en la conflagració. L'atac japonès a la base naval de Pearl Harbour el 7 de desembre del 1941, provocaria l'entrada definitiva d'EE.UU. en la guerra amb la qual cosa aquesta prenia ja la seva màxima volada. La guerra era generalitzada i la Unió Soviètica es trobava al costat de les potències capitalistes d'EE.UU. i Anglaterra fent front al feixisme internacional. La primera etapa de la guerra, el període interimperialista, s'havia acabat i la nova etapa venia caracteritzada per la lluita en defensa de la democràcia i contra el totalitarisme feixista.

Ha d'haver-hi un fil conductor que ens permeti interpretar aquest nou salt en la política exterior soviètica mentre els soldats resistien l'envestida de l'exèrcit i aviació alemanys, quan Hitler ja havia rebut un nou, potser el més fort revés des de l'inici de la guerra. Havia arribat l'hivern i l'ofensiva de juny no havia assolit cap dels seus objectius. Leningrad aguantaria, sense caure, un dels setges més llargs de la història, l'ofensiva alemanya pel sud també seria barrada amb la recuperació de Rostov el 26 de novembre del 1941 tancant les portes del Càucàs i assegurant els camps petrolers de Bakú; Moscú que contemplà de ben a prop l'avenç de les columnes nazis, no va arribar a ser conquerit abans que el cru hivern fes acte de presència, i el 8 de desembre Hitler suspenia, a pesar seu, l'ofensiva sobre la capital. Resistir era el primer pas per a vèncer i l'exèrcit roig el va donar, el segon era consolidar l'aliança amb Anglaterra i Estats Units.

La política justa de la Unió Soviètica havia reeixit, la política equivocada dels muniquesos havia fracassat. Du es línies oposades, segons Comorera, enfrontaven des de l'acabament de la primera guerra mundial: "la línia de pau, de lluita a mort contra el nazifeixisme de la Unió Soviètica i del moviment obrer mundial i de tots els sectors avançats i progressius del món. La línia d'infantament i reforçament del nazifeixisme, amb la perspectiva d'una guerra d'extermini contra la Unió Soviètica, dels dirigents de la reacció mundial, dels mateixos elements i grups que anys a venir haurien d'ésser nomenat "muniquesos" (930). La URSS havia fonamentat la seva política de pau en el principi de seguretat col·lectiva segons el qual qualsevol agressió comesa contra un dels membres

de la Societat de Nacions havia de ser considerada com una agressió contra tots els altres, i en el principi de la pau indivisible, pel qual no existeixen conflictes independents i que l'explosió d'un conflicte bèl·lic en qualsevol lloc havia de conduir a una guerra mundial de major profunditat que l'anterior. Els que van trencar aquesta política van ser els muniquesos, responsables indirectes de l'enfonsament de la República de Weimar, de l'ascens de Hitler i col·laboradors directes de la seva expansió. Van ser els que van pretendre "localitzar" els conflictes d'Austria, Txecoslovàquia o Espanya i, amb les seves concessions, anaven inflant el futur monstre provocador de la segona guerra mundial.

Es van equivocar en creure que podien controlar les ambicions de Hitler i van ensopegar en voler-les canalitzar cap a la Unió Soviètica. No van comprendre la contradicció fonamental interimperialista que fonamentava l'acció de Hitler per forçar un nou ordre internacional i que l'ocupació de la Unió Soviètica no tenia tan sols un sentit anticomunista sinó de canvi radical de la correlació de forces internacional: "Quina força incommensurable la de Hitler si hagués vençut militarment la Unió Soviètica! Per telèfon hauria conquerit la resta del món!" (931). La URSS no cauria en el parany de defensar amb la seva sang interessos aliens en una guerra de caràcter imperialista, sinó que adequaria la seva política exterior a la defensa de l'Estat socialista amb els seus aliats naturals, el moviment obrer internacional i les nacions oprimides pel colonialisme. El pacte germano-soviètic va significar la derrota de les maniobres muniqueses i va ensenyar les autèntiques intencions de Hitler. No va desfermar la guerra perquè aquesta ja havia comen

çat abans, sinó que va resoldre la seva direcció. Hitler es va equivocar en escollir el camí fàcil, el d'occident, on tenia incomptables col.laboradors, on els paladins de la democràcia no s'havien preparat per defensar-la. Stalin obligava, amb la seva decisió política, a lluitar als qui havien fugit sempre. Els muniquesos eren derrotats i els seu relleu el prenien els governants venguts a l'ocupació nazi o els autèntics resistent antifeixistes amb els quals la Unió Soviètica estava disposada a combatre conjuntament. Stalin havia salvat la democràcia malgrat ella mateixa. Ho tornaria a fer quan Hitler atacà la URSS i l'exèrcit roig es constituí en paret inexpugnable a l'expansió alemanya. Era el moment d'acabar amb totes les maniobres antisoviètiques i d'unir esforços contra l'enemic comú i per això era imprescindible i urgent un segon front a Europa que encerclés les forces alemanyes canviant així el sentit militar de la guerra.

Hitler era l'enemic principal i amb ell el nazifeixisme. La seva apel.lació a la reacció mundial vestint l'agressió contra les fronteres socialistes de creuada anticomunista ja no podia enganyar a ningú malgrat les reapergudes maquinacions muniqueses a Anglaterra i als Estats Units: "No és aquesta una guerra, com diu Hitler i escrivassin els seus agents trotzkystes, per o contra el comunisme. L'Exèrcit Roig no combat per imposar el règim soviètic a Europa. L'Exèrcit Roig defensa amb heroisme exemplar la independència i l'honor de la seva volguda Pàtria, la independència i l'honor de tots els pobles del món. Nosaltres, comunistes, no lluitem per imposar el règim comunista arreu. Lluitem perquè els pobles, amb l'esclafament del nazi-feixisme, retornin a la

vida, a la llibertat, a la democràcia, perquè puguin sense ingerències estranyes, sense coaccions forasteres, donar-se el règim polític i econòmic que més els plagui" (932). La guerra interimperialista havia esdevingut guerra justa contra el feixisme internacional.

La defensa de la U.R.S.S. i el P.S.U. de C. Homogeneïtzació o alineament? Bolxevització o depuració?

El fil conductor que permet complementar la guerra interimperialista amb la guerra justa és la defensa de la URSS. I no era una defensa forçada per les exigències conjunturals sinó una defensa per convicció. Comorera no oblidarà el caràcter imperialista de Gran Bretanya i els EE.UU. de nord-amèrica. L'alineament de la Unió Soviètica amb aquests països en la lluita antifeixista no esborrava les contradiccions mútues que tard o d'hora es manifestarien una vegada vençut l'adversari en primer pla. La Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques era l'únic Estat del món, lliure del jou capitalista i també l'únic que havia resolt el problema nacional. Era el model a seguir i defensar perquè era l'aliat natural de la classe obrera internacional i de les nacions oprimides pel colonialisme imperialista. Aquesta convicció tenia efectes diferents en la política nacional dels partits comunistes segons quina fos la política internacional de la URSS. El caràcter interimperialista de la guerra isolava als partits comunistes dels països aliats si no eren prohibits i perseguits. La seva línia política esdevenia anticapitalista i el seu objectiu immediat la República Popular. En canvi, el caràcter antifeixista de la guerra restituïa els principis del VIIè

Congrés de la Internacional Comunista i la política interior dels partits comunistes s'unia en un ampli front en defensa de la democràcia i la independència nacional. Aquestes ziga-zagues eren difícilment justificables sobretot quan es produïen immediatament després d'un canvi en la política exterior soviètica, fos el pacte germano-soviètic, fos la ruptura del pacte per l'agressió nazi.

El PSUC no era una excepció. El primer d'agost cridava a la formació de l'Aliança Nacional de Catalunya en defensa de la Unió Soviètica, Anglaterra, Estats Units, Xina i els seus aliats; contra Franco i contra la participació d'Espanya en la guerra al costat de Hitler; per la República, per la Constitució del 1931, per l'Estatut i tota la legislació promulgada fins febrer del 1939 (933). Comorera explicava dos dies després, el 3 d'agost del 1941, el per què de l'Aliança Nacional de Catalunya (934). Començava amb aquestes paraules: "Se'ns acusa sovint amb qualificatius gruixuts, per la nostra manera característica de fer front a les situacions que es succeeixen, com si fóssim inconseqüents, versàtils, manobrers, en l'accepció pejorativa del mot". És cert que els partits de la Internacional Comunista havien defensat en els darrers anys objectius diferents: "La societat en la qual vivim i lluitem i la qual volem transformar pujant graons sempre ascendents, no obeeix les lleis fixes, divines, metafísiques, sinó a lleis canviables, humanes, materials. Les lleis directrius de la societat en cada període són sempre el resultat de les seves forces interiors, contradictòries, oposades, interferint-se unes a altres, condicionant-se unes a altres. Nosaltres, que tenim una fita final vers la qual marxem sen-



se desfalliments ni claudicacions, sabem que cada etapa ha de ser vista com ella és, que hem de vèncer en cada etapa un objectiu i una línia justa, amb un programa i una tàctica extretes de les seves característiques fonamentals. Som dialèctics. I és l'anàlisi dialèctic de cada etapa el que ens proveeix del programa i de la tàctica adients a la mateixa" (935).

Quan Comorera explica les diferents etapes de la lluita política a Catalunya i Espanya hom diria que s'oblida de la seva pròpia biografia i del seu passat militant en la USC i no en el PCC. El seu relat té un inici, la revolució d'octubre del 1934, i un final, l'Aliança Nacional de Catalunya contra el nazifeixisme, contra Franco i Falange. Explica com en el període del bienni negre, quan Lerroux i Gil Robles estaven en el poder, no es tractava de restituir la República democràtica que havia fracassat sinó de constituir un front únic obrer que en aliança amb la pagesia donés una sortida revolucionària a la situació política. Si les Aliances Obreres i Pageses s'haguessin estès arreu d'Espanya, la revolució hauria triomfat. Comorera oblida que ell havia proposat un front d'esquerres després de la dissolució de les constituents i que, constituïda l'Aliança Obrera, la USC era contrària a trencar la col.laboració amb l'Esquerra Republicana i, a més, exclosa la USC de l'Aliança Obrera pel seu col.laboracionisme amb partits burgesos, va defensar el protagonisme de la Generalitat en la lluita contra el Govern centralista filo-feixista de Madrid. D'altra banda, Comorera fa referència a "el Partit" en diferents moments, abans del 23 de juliol del 1936. Quin partit? La USC segurament no. En tot cas, explica que la repressió posterior a la revolució d'octubre i l'expandiment del nazifeixisme crearen unes con

dicions noves en les que calia mobilitzar a totes les forces progressistes i democràtiques. "I el Partit llançà la consigna de convertir el Front Únic, l'Aliança Obrera i Pagesa en motors propulsors del Front Popular, a la vegada que en tot el món s'aixecava la mateixa senyera per a combatre el nazifeixisme" (936). En aquest moment, això sí és cert, la USC i el PCC conflueixen en una mateixa política, però encara no en un mateix partit.

El triomf del Front Popular el febrer del 1936 obria un nou període de "consolidació de la República democràtico-burguesa de dens contingut social i agrari, preparant les condicions per a les lluites, no vers una regressió sinó envascensió contant a règims més justos, millors, envers el socialisme" (937). No es podien, però, saltar etapes i corresponia, en primer lloc, enfortir el Front Popular realitzant el seu programa i tancant files davant la creixent amenaça feixista. La sublevació militar no "un pronunciamiento" més, sinó l'inici a Espanya de l'agressió del feixisme internacional. Corresponia unir totes les forces democràtiques en defensa de la independència nacional i amb l'objectiu de guanyar la guerra per barrar el pas a l'expansió nazi i poder avançar per l'assoliment de fites superiors. Qui va trencar la unitat antifeixista? Van ser els republicans i socialdemòcrates els que van rompre el Front Popular, els que van caure en la capitulació i el compromís. Van ser els muniquesos els que van aïllar a la Unió Soviètica pactant amb Hitler i Mussolini a esquenes seves. Van ser ells els que van trencar el front de la pau en defensa de la democràcia. Davant d'aquesta situació, la Unió Soviètica va respondre dos cops per cop i va desta

par el fons del conflicte interimperialista. En aquesta nova etapa que obria la guerra imperialista, els comunistes no podien tenir altra política que la defensa de la pau i la lluita implacable contra els dos blocs imperialistes. Aquesta va ser la política del PSUC fins que l'agressió de Hitler contra la Unió Soviètica restitua la unitat antifeixista i la guerra esdevenia justa: "és la nostra guerra, la guerra de la classe obrera, de la pagesia, dels intel·lectuals, de la humanitat avançada i progressiva" (938). La lluita per la República popular en el període interimperialista, era ara lluita per la República democràtica, per la restitució de la Constitució i l'Estatut.

No hi ha altra manera de fer coherent l'exposició de Comorera que fonamentar-la en la defensa de la URSS. Per més voltes que s'hi vulgui donar no és possible establir un fil conductor sense curt circuits en el que es passa de la revolució socialista del 1934 a la consolidació de la República democràtico-burguesa del 1936; del Front Popular i la lluita antifeixista a la lluita antiimperialista i per la República Popular; i de la lluita per la pau i contra la guerra imperialista al retorn a la lluita contra el nazi-feixisme i per la restitució de la Constitució del 1931. La biografia de Comorera és més coherent que la seva exposició. La política interior del PSUC estava condicionada per la política exterior de la Unió Soviètica.

Certament, això no és fer cap descobriment, com tampoc que la Internacional Comunista era el filtre a través del qual es canalitzava la política internacional de la URSS a l'entorn de la qual dibuixaven llur política na-

cional els partits comunistes. El PSUC no era una excepció i el dibuix de l'Aliança Nacional de Catalunya corresponia a la nova situació internacional provocada per l'agressió nazi contra la Unió Soviètica. El PSUC, però, tenia una prova més per a realitzar. No era un partit comunista clàssic i el seu alineament polític amb la Unió Soviètica exigia, a més, una identitat ideològica amb l'estalinisme (\*).

Homogeneïtzar i bolxevitzar el PSUC, heus aquí els dos objectius que s'havien d'aconseguir, els primers passos dels quals ja s'havien donat durant la guerra. El primer verb és lògic perquè el PSUC era un partit d'origen plural i, per tant, acabada la guerra havia de ser normal l'esclarament ideològic del nou partit malgrat no ser pràcticament possible la realització d'un Congrés en les difícils condicions de la clandestinitat i l'exili. El segon resulta estrany, puix sembla que l'homogeneïtzació ja estigui prefixada, i, a més, què vol dir bolxevic? Hom s'imagina en la primera imatge la Revolució d'Octubre i el primer sinònim que se m'acut és revolucionari. Em resulta molt més fàcil imaginar-me un bolxevic darrera una barricada que no còmodament assegut

-----

(\*) En el "guió per a la discussió de l'informe de la direcció sobre la depuració del partit", del 13 de maig del 1943, s'afirmava que la unificació havia estat un gran èxit però havia tingut l'inconvenient de no haver definit clarament el que el partit havia de ser i el d'haver portat al si del PSUC a homes que tenien opinions oposades quant als principis que havien de regir la vida del partit. En conseqüència, la Direcció tenia la missió d'aconseguir un partit homogeni i disciplinat i aquest principi s'havia d'aplicar amb més rigor amb els membres dels òrgans superiors (939).

en un despatx. La primera imatge és sempre la que val. I qui s'apoderava de la imatge també ho feia del mite, de la veritat. Stalin no deixaria escapar-se de les seves mans un mot tan mític, amb la patent del qual podia fer valer les seves posicions. La seva falç bolxevic era l'eina indiscutible amb la que seqava als qui gosaven agafar-la en sentit contrari, als qui opinaven de manera diferent, als qui també eren hereus bolxevics de la Revolució d'Octubre. Qui està en el poder pot demostrar que la seva falç és l'autèntica, que és l'interpret fidel i veritable del pensament leninista, que és el príncep bolxevic, de tal manera que hom arribi a identificar la paraula bolxevic no tan sols amb la Revolució d'Octubre, no tan sols amb el mot revolucionari, sinó també amb i a través del nou guia de la revolució mundial: Stalin.

L'homoqeneïtzació venia prefixada per l'estalinització, i la interpretació de la Revolució d'Octubre, així com l'anàlisi de la construcció del socialisme a la URSS i la caracterització del moviment obrer internacional, tenien el filtre de la història oficial del PCUS i la inqüestionable premissa que Stalin era el capdavanter de la revolució mundial i la història del Partit Comunista (bolxevic) de la URSS era la veritable, la bolxevització del PSUC esdevenia estalinització. En "la defensa de la URSS és la nostra lluita fonamental permanent", Comorera diria "som soldats de la Internacional Comunista; estimem com a la nostra pàtria la Unió Soviètica. Devem, per tant, considerar-nos mobilitzats i sotmetre'ns a una disciplina de ferro. Devem treballar units amb el nostre gloriós partit germà, el Partit Comunista d'Espanya. Si això sempre ha estat convenient i just, avui ho és molt més. El nostre treball ha de ser comú, frater-

nal, sense reserves". I, més endavant: "Devem refermar la vigilància contra els enemics del Partit, vigilitzar la depuració, accentuar la vigilància revolucionària, tenir sempre present la consigna de desembre contra els traïdors expulsats dels nostres rengles: no oblidar, no perdonar. Devem continuar la lluita implacable contra els traïdors, contra els trotsquistes, contra els socialdemòcrates podrits, tipus Prieto, De man, Blum, Faure... els aventurers Serra Pàmies i Miquel Ferrer, col·laboradors i confidents del nazifeixisme, instruments de Falange a Mèxic" (940). Això ho deia el juny del 1941. Hem de retrocedir per entendre-ho.

Ja he explicat com l'homogeneïtzació i bolxevització del PSUC van començar durant la guerra, però una i altra estaven mediatitzades per la necessitat d'unir tots els esforços per a guanyar la guerra primer i abans que tot. Amb tot, la Conferència Nacional del partit havia estat un primer pas en l'organització d'un sol partit, no de quatre en un, cosa que quedava reflectida gràficament en el trencament de la representació paritària en el Comité Central. A tots els efectes, el PSUC era ja un partit de la Komintern, malgrat que formalment només hi estés adherit, i en el llenguatge corrent era normal identificar el PSUC com el partit del comunistes de Catalunya. Ara bé, fins al final de la guerra, i malgrat els intents ja explicats de realitzar un Congrés, no es va plantejar d'una manera urgent el problema de l'homogeneïtzació.

També m'he referit a que tant de l'informe del Comité Central d'Anvers com de la ponència aprovada per a ser presentada a la Internacional Comunista, l'abril del

1939, es dedueixen dues qüestions bàsiques: la consideració del PSUC com "pal de paller" de la política catalana, i la concepció del PSUC com partit nacional, independent del PCE. Una i altra semblen, a primera vista, confirmades pel reconeixement del PSUC com Secció Catalana de la Komintern, però també he avançat que el reconeixement del la Internacional no era tant al partit nacional sinó al partit unificat. La diferència és tan important com fer un reconeixement real o formal. La Komintern recollia formalment la unificació històrica, socialista i comunista, i, en contrapartida, es posava la primera pedra de la bolxevització que era el mateix que desfer el PSUC com partit eix, desunificant-lo i reduint la seva força com partit nacional.

Es curiós que sigui el Comité Central d'Anvers, el de la plenitud del PSUC com partit nacional, l'inici de la depuració del partit. Sembla difícil fer compatibles les paraules plenitud i depuració però són les dues cares de la mateixa moneda. Em ratifico en l'anàlisi d'aquest Comité Central com el de la reafirmació de la unificació socialista i comunista, la consideració del PSUC com partit nacional i independent del PCE i la caracterització de la nova etapa del moviment nacional català sota l'hegemonia de la classe obrera i la direcció del PSUC per a la consecució de la República catalana. Eren les tres bases sobre les quals es fonamentava la sol·licitud de ser Secció Catalana de la Internacional Comunista. La contrapartida és que el PSUC, alhora que rebutjava les crítiques per la seva actuació durant la guerra i tallava en sec les maniobres anexionistes dels qui consideraven la unificació com un fet ja superat, prenia les mesures adequades contra aquells militants que havien caigut en les desviacions capituladores o trotsquistes.

Era una manera de qualificar als qui van acabar discrepant de la resistència a l'ultrança o de l'absurda heroïcitat de ser els darrers de sortir de Barcelona, o bé aquells que en els transcurso de la guerra havien manifestat opinions divergents o tingut iniciatives oposades a les establertes per la Internacional Comunista. D'una banda tornava a ser derrotat el corrent espanyolista del PSUC, i de l'altra eren sancionats o expulsats els militants que per un motiu o altre no havien seguit fins al final les directrius de la Komintern i del Comité Executiu del partit.

Van ser expulsats els següents membres del Comité Central: Víctor Colomer, membre del Comité Executiu; Miquel Ferrer, membre ampliament del Comité Executiu com a secretari general de la UGT catalana; J. Vilar, comissari de la Generalitat a Lleida; J. Almendros, de la secretaria militar; J. Clos, de la secretaria sindical. Tots ells ho van ser amb l'acusació d'haver desertat, menys el primer que se l'expulsava per ser l'inspirador i responsable de la revista "Catalunya" de tendència trotskista. Van ser separats del Comité Central: Pere Ardiaca, per no haver complert la missió que el Comité Executiu li havia encarregat els darrers dies anteriors a l'ocupació de Barcelona; Lluís Alvarez, per covardia en la retirada del front d'Aragó; Pere Aznar, per negar-se, ja a França, a sortir cap a Amèrica enviat com a delegat de la direcció del partit; Albadalejo, també a França, per haver incitat als militants a insciure's a la Legió estrangera; Gatell, Pons i Curcó per deserció. Causaven baixa del Comité Executiu: Rafael Vidiella, Miquel Valdés i Josep Torrents a part dels expulsats Víctor Colomer i Miquel Ferrer, i dels separats del Comité Central, Pere Ardiaca i Pere Aznar. Fronjosà, Pié i Barjau



foren expulsats també per desertors; Fronjosà, a més, era acusat de ser confident de la policia francesa (941).

A part de l'explicació genèrica que he fet abans, és impossible fer una valoració política més concreta de la depuració del PSUC en aquesta primera etapa. Les acusacions són prou delicades com per elevar-les a la categoria de certes. A més, és difícil saber on començava la responsabilitat personal i si era motivada per divergències polítiques o enfrontaments personals en les dures condicions de l'exili i la derrota. D'altra banda, no es tracta de negar que hi haguessin desercions o incompliment del treball, senzillament per por en els darrers dies o hores abans de la caiguda de Barcelona i després de Catalunya.

Ara bé, sí es poden constatar dos fets: la separació de la direcció i expulsió dels dirigents més destacats procedents del grup "L'Hora", que havien ingressat a la F<sup>o</sup> C<sup>a</sup> del PSOE i, a través d'aquesta, havien participat en la unificació, com són els casos de Víctor Colomer i Miquel Ferrer, i també, la separació de la direcció de destacats membres del corrent espanyolista com, per exemple, Rafael Vidiella o Pere Ardiaca (942). L'elecció del nou Comitè Executiu confirma aquest primer esbós de la desunificació. Recordo que l'integren els següent militants: Josep del Barrio (PCC), Jordi Benejam (PCC), Josep Miret (USC) i Miquel Serra Pàmies (USC), que s'havien destacat durant la guerra per les seves discrepàncies amb el PCE; Joan Comorera (USC), Josep Muni (USC), i Felip Garcia "Matas" (PCC), igualment de tendència catalanista malgrat haver evitat enfrontaments amb el PCE i actuant de moderadors sobre el radicalisme dels primers; i, finalment, Josep Marlés (PCP) i Dolors Piera

(Fº C<sup>a</sup> del PSOE), que tingueren un paper rellevant en els darrers dies anteriors a la caiguda de Catalunya i que foren incorporats a l'executiu més pel seu mèrit personal que no pas per pertànyer a un corrent o altre.

Jo no crec que se'ls pugui identificar amb el corrent espanyolista (\*) o de militants alineats sempre amb les posicions de la direcció del PCE. Aquest sí havia estat el cas de Rafael Vidiella, Pere Ardiaca o Wenceslao Colomer, però no de les dues persones citades. És cert que Togliatti va informar favorablement de la seva actuació i que, concretament Josep Marlés fou el real responsable d'organització del PSUC quan Miquel Valdés va flaquejar. Ell va ser qui va assegurar que no quedés ni un sol document a Barcelona i va cobrir la retirada de l'organització en col.laboració amb els responsables militars Josep del Barrio i Josep Miret. Això li va valer el prestigi per a suplir a Miquel Valdés en el nou Comité Executiu com secretari d'organització. Josep Marlés procedia de la Unió Catalanista, havia estat a Prats de Motlló, formà part d'Estat Català i s'escindí junt amb

-----

(\*) Aquesta és l'opinió de Joan Estruch a "El PCE en la clandestinitat, 1939-1956", pàg. 10. Suposo que la fonamenta en el fet que Josep Marlés fou acusat d'espanyolista i d'obeir sistemàticament les ordres que li venien del PCE i més concretament de Pedro Checa. La crítica procedia dels militants que acabaren separant-se del PSUC o que foren expulsats després dels discurs de Comorera, el 8 de setembre del 1940, i també d'altres dirigents com del Barrio i Benejam. L'acusació, per tant, és certa, però Marlés, com Comorera, més que espanyolistes -que no ho eren- s'identificaven absolutament amb la I.C., de la qual cosa se'n derivava la mateixa posició política que el PCE.

els que després fundarien el Partit Català Proletari del qual va ser elegit secretari general, càrrec que assumí fins poc abans dels fets d'Octubre del 1934, en què va dimitir per estar en desacord amb els contactes i col·laboració amb Dencàs. Quan la unificació, el 1936, fou elegit responsable del PSUC al Baix Llobregat, formà part de la Comissió d'organització del Comitè Central i va ser elegit membre del mateix de la I Conferència Nacional. Josep Marlés era comorerista com ho havia estat Fronjosà en el seu temps, o Serra Pàmies o Miquel Valdés. Es veritat que col·laborà estretament amb Pedro Checa a Mèxic, abans i després de la vinguda de Comorera, com també que a la mort d'aquest el 1942, no s'entengué mai ni amb Uribe ni amb Mije, màxims dirigents del PCE a Mèxic, ni amb Santiago Carrillo que substituïa a Pedro Checa en la direcció de la Comissió d'Interior. També ho és que caigué en desgràcia a finals del 1944 (\*) i que

---

(\*) El motiu de la separació de Josep Marlés del Secretariat -explicat per ell mateix a les entrevistes fetes a Perpinyà el 10 d'abril del 1976 i el 3 de març del 1979-, es relaciona amb la seva anada a Catalunya. Comorera sempre havia estat partidari, però molt més després del canvi de signe de la guerra, que la direcció estés a l'interior, ja que seria des de dintre i no des de fora que s'ensorraria el règim franquista. Ell mateix volia anar a l'interior cosa que els membres de la direcció del PCE i altres destacats militants del PSUC li van fer treure del cap. Ho va acceptar, però si ell no hi anava sí que havia de ser un del PSUC. En aquells moments era Josep Marlés la figura més destacada després de Joan Comorera i fou ell l'encarregat d'anar a Catalunya per a assumir la direcció. Ho va fer baixant per la ruta del Pacífic cap a Xile, des d'on pensava entrar a l'Argentina i des d'allà embarcar cap a Espà

Comorera el separà del Secretariat. Anys més tard, Comorera el cridaria des de França, hi anà i s'incorporà a la direcció com membre ampliàt del Secretariat fins que no fou convocat (\*). El 1949 s'escindí del PSUC seguint a Comorera.

Es poden treure algunes conclusions provisionals del Comité Central d'Anvers. En primer lloc, la potencial desvinculació del corrent socialista, és a dir, el distanciament d'aquells sectors que havent estat d'acord amb la política del PSUC durant la guerra, discrepaven de la concepció del nou partit. Cal incloure en aquest corrent

-----

(\*) nya. A Santiago de Xile va trobar-se amb Codovila en un acte de l'organització del PSUC, i li va explicar el motiu real de la seva estada allà; Codovila li va contestar que era una barbarietat que els més destacats dirigents anessin a l'interior, i que el seu lloc era estar a fora salvaguardant la continuïtat del partit. Josep Marlés va posposar el seu viatge esperant trobar-se primer amb Comorera, cosa que succeí a Montevideo, on residia Comorera des de mitjans del 1944, i allà fou destituït immediatament per incompliment del mandat rebut, alhora que Comorera li feia retornar els diners del viatge. El va deixar sense un cèntim. Marlés creu que fou objecte de la intriga sobre Comorera per part d'algun membre del Secretariat i de la direcció del PCE. Més tard hi seria enviat Pere Canals, membre del Comité Central, el qual com veurem tingué un final tràgic.

(\*) De fet només assistí a algunes reunions el 1948 en les que recorda la presència d'Antonio Mijs.

(Entrevistes amb Josep Marlés, 10 d'abril del 1976 i 3 de març del 1979).

a aquells militants que acabaren discrepant de la resistència a ultrança i es decantaren cap a posicions més partidàries d'una sortida negociada que minvés les conseqüències de la derrota. En segon lloc, la derrota política del corrent espanyolista que quedà ofegat per la reacció majoritària de la direcció del PSUC en favor de consolidar la línia nacional del PSUC i de marcar distàncies amb el PCE des d'un punt de vista organitzatiu. En tercer lloc, el triomf momentani del corrent catalanista o dels sectors partidaris de segellar el vincle amb la Internacional Comunista i consolidar la personalitat nacional del PSUC.

Vull remarcar la paraula corrent per a deixar clar que el PSUC havia esdevingut un sol partit i que els quatre partits originaris s'havien realment dissolt. La mateixa dinàmica política de la guerra va facilitar que accedissin als òrgans de direcció els militants més identificats amb el caràcter que prenia la unificació i, contràriament els que s'havien manifestat més distants romanqueren al marge de la direcció del PSUC o, àdhuc, no van arribar a militar regularment. Cal reafirmar aquí el caràcter fundacional del PSUC per damunt de la unificació socialista i comunista. Tots aquells militants amb independència del partit de procedència, que així ho entengueren, havien de considerar el reconeixement de la Internacional Comunista com la plenitud del PSUC; tots aquells que interpretaven la unificació com un fruit inevitable de les circumstàncies excepcionals de la guerra havien de contemplar el reconeixement de la Komintern amb una desconfiança distant. El PSUC havia aconseguit ser un sol partit, però no un sol projecte estratègic reconegut per tothom.

Els partits dissolts no continuaren existint ni com a grups de pressió. Ho va facilitar el fet que hi havia una indiscutible voluntat per part de tothom de construir el partit. També, la decisió de la I Conferència Nacional d'elegir els membres dels òrgans de direcció sense tenir en compte el partit de procedència i trencant la representació paritària del primer Comitè Executiu, cosa que es pot comprovar tant en la composició del Comitè Central com en l'elecció del Comitè Executiu en el Comitè Central d'Anvers (1943). No es pot dir, ni durant la guerra ni després de la guerra, que els militants procedents d'un partit es fessin amb el control del PSUC. Això no va succeir. És més, en el PSUC hi van continuar militants destacats de les quatre organitzacions fundadores. Així ens trobem com Joan Comorera, Josep Miret, Josep Muni, Ruiz Ponsetí, Emili Mira, Pau Cirera o Granier Barrera de la U.S.C., hi van continuar. O bé, Josep Marlés i Artur Cussó del P.C.P. I, evidentment, Pere Ardiaca, Miquel Valdés, Pere Canals Antoni Bertran o Casadevall del P.C.C. És molt important que això quedi clar per a entendre que la desunificació del PSUC no equivalia al seu desmembrament i restitució d'algun o tots els partits originaris sinó que seria fruit de les escissions que donarien lloc a noves formacions polítiques.

Tanmateix, això no impedeix entreveure que existissin de manera latent dos grans corrents, el socialista i el comunista, i que, alhora, en aquest darrer també hi ha-gués una divisió entre l'opció catalanista i l'opció espanyolista. No es pot identificar un o altre corrent amb cap partit, però sí es pot acceptar una major o menor tendència en un sentit o altre segons el partit d'origen. Per exemple, l'escissió que qualificarà de socialisis

ta estarà encapçalada pels dirigents més coneguts del grup "L'Hora" procedent del Bloc Obrer Camperol, i també hi participaran militants de la vella U.S.C. o de la F<sup>o</sup> C<sup>a</sup> del PSOE, i pràcticament ningú del P.C.C. En canvi, l'escissió que qualificaré de catalanista estarà protagonitzada per dos dirigents destacats del P.C.C., Josep del Barrio i Jordi Benejam. El que sí puc dir de moment amb tanta força com he afirmat que el PSUC havia esdevingut un sol partit, és que la unificació s'estava demostrant conjuntural. En recordar a Otto Bauer, penso que el PSUC va ser el resultat màxim de l'aliança entre la socialdemocràcia i el comunisme per uns objectius immediats, però no va poder ser més que això, de tal manera que en no poder superar la parcialitat tant socialista com comunista per a confluïr en un socialisme integral que realitzés la síntesi d'ambdues, l'aliança, tard o d'hora havia de trencar-se. Ho dic abans d'analitzar els efectes del pacte germano-soviètic sobre el PSUC, perquè crec que la desunificació s'hagués produït igualment amb pacte o sense pacte, sense minvar el més mínim l'efecte accelerador que va tenir. El Comitè Central d'Anvers n'és la primera prova per a veure que no calia esperar al 23 d'agost per a començar l'homogeneïtzació o depuració. Otto Bauer no va estar mai en la ment de Comorera no va ser punt de mira de l'homogeneïtzació. Stalin era el guia i l'estalinisme, el model.

Hom ha pogut comprovar en l'epígraf anterior i ho confirmarà en els posteriors, que el moviment comunista internacional tenia, aleshores, unes arrels ocultes però tan reals com l'arbre, que eren la política interior i exterior soviètiques, un tronc comú, la Internacional Comunista, i les branques de l'arbre, els partits comunistes. El PSUC era una branca d'aquest arbre i es nutria

de la saba que li venia des de les arrels. No tenia, doncs, necessitat de realitzar un Congrés constituent, amb independència de les quasi insuperables dificultats per a celebrar-lo amb les suficients condicions de representativitat. Però, repeteixo, no tenia cap urgència en realitzar-lo perquè la constitució ja li venia donada i tampoc tenia cap interès en convocar-lo, puix ben segur es manifestarien les diferents interpretacions de la unificació socialista i comunista. No té sentit que jo plantegi aquesta qüestió quan mai no es va suscitar la possibilitat de realitzar un Congrés en els primers anys quaranta. Si ho faig és per fer constar que el PSUC és un partit que es constitueix i s'homogeneïtza sense un Congrés constituent. El I Congrés no el realitzarà fins el 1956, el qual serà la darrera confirmació de la desunificació que permet refundar el PSUC com partit dels comunistes catalans... però resistint-se a perdre les sigles que li donaven continuïtat, o més ben dit, ambigüitat.

Ara bé, la fase clau de la desunificació o de la consolidació del PSUC com un partit comunista estalinista és la que va des de l'arribada de Comorera a Mèxic a la dissolució de la Internacional Comunista. Moltes de les separacions o expulsions de la primera etapa trobaran la seva explicació o continuïtat política en aquesta segona. Comorera arriba a Mèxic amb el mandat de la Komintern i amb la intenció pròpia de bolxevitzar el PSUC. Ho farà amb el més pulcre estil estalinista. No hi havia altra línia correcta i revolucionària que la que ell exposava de comú acord amb la política del Partit Comunista (bolxevic) de la U.R.S.S. i amb les resolucions de la Internacional Comunista. Les altres opcions eren, en el millor dels casos, equivocades i exigien una



autocrítica dels interessats. En el pitjor dels casos, eren titllades de traïdores, socialdemòcrates, trotsquistes o petit burgeses, quan no de provocadores o de fer el joc al muniquisme, a l'imperialisme o al nazifeixisme.

L'acció de Comorera confirmarà la separació del corrent socialista, la marginació provisional del sector espanyolista, i reduirà el triomf del sector catalanista en el Comité Central d'Anvers a un simple miratge. Quinera, doncs, el corrent guanyador? El que aplicava escrupolosament la política de la Komintern. La suspensió transitoria de les funcions estatutàries del Comité Central, acordada a Moscó per raó de la dispersió dels militants i donada la situació política nacional i internacional, i la reducció del Comité Executiu a un Secretariat de tres persones, facilitaven la centralització política i organitzativa del partit. El Comité Executiu elegit a "Anvers" serà definitivament dissolt.

Hom comprovarà com entre 1940 i 1943 se separen del PSUC o són expulsats els militants que recrearan l'espai socialista i també, els inspiradors i triomfadors del Comité Central d'Anvers. En canvi, el corrent espanyolista retornarà poc a poc a la direcció del PSUC amb el vist-i-plau de Comorera. Wenceslao Colomer, Josep Moix, Rafael Vidiella i Pere Ardiaca s'aniran incorporant, per aquest ordre, al Secretariat del PSUC. També Ramon Soliva, responsable del PSUC a França quan Comorera s'hi traslladà el 1945, i Josep Serradell o Margarida Abril, procedents de les JSU que sempre havien tingut posicions concordants amb les JSU d'Espanya i amb el PCE, i sobre les quals hi tenia una clara influència Santiago Carrillo.

Cal fer palès, doncs, que el sector espanyolista acabàrà sent el triomfador de la depuració o "bolxevització" del PSUC, però no és l'executor de la mateixa i, a més, es permet el luxe de criticar a Comorera la seva manera d'omplir-se la boca d'anatemes contra els enemics de la "bolxevització" i reconèixer-li la seva acció positiva durant els primers anys quaranta. El Secretariat restringit que forma Comorerea en arribar a Mèxic l'integren ell mateix, Josep Marlés i Felip Garcia "Matas". Ells són els tres executors amb una inflexible obediència a la Internacional Comunista, de la bolxevització o de l'homogeneïtzació per la via de la depuració. Joan Comorera com a secretari general i Josep Marlés com a secretari d'organització a l'exterior són els principals protagonistes; Felip Garcia "Matas" queda a l'ombra com a secretari de l'interior. La disciplina cega de dos homes procedents de la USC i del PCP els farà obrir un camí, el final del qual està reservat per a ells mateixos. Ells són els protagonistes de la depuració, ells seran les darreres víctimes l'any 1949.

L'alineament amb la Unió Soviètica i el seguiment estricte dels postulats de la Komintern constitueixen les bases de l'homogeneïtzació. Això és el que va fer Josep Marlés amb l'ajuda de Codovila i Pedro Checa, mentre Comorera no estava encara a Mèxic. Quan aquest arriba dona tot el suport a Marlés i confirma les tesis ja explicades sobre la situació internacional i la guerra imperialista. La històrica conferència del 8 de setembre del 1940 obria una etapa nova malgrat que Comorera la començés fent referència al Comitè Central d'Anvers. Era un record de l'ahir enganyós i forçat. Comorera no entronava amb els acords "d'Anvers", sinó que els entroncava en funció de les decisions preses a Moscó amb el Secre-

tariat de la Komintern. El PSUC tenia el repte d'esdevenir un autèntic partit comunista que es fes mereixedor del reconeixement com Secció catalana. Es a dir, el reconeixement no era cap "premi" o "benedicció" a un partit que ja era comunista, sinó que era el punt de partida d'un partit que encara havia de corregir la seva heterogeneïtat d'origen, que encara havia d'esdevenir bolxevic, monolític. Què havia de fer el PSUC per a ser un partit mereixedor de la Internacional Comunista? Ens ho diu Comorera en els dotze punts exposats a la conferència esmentada:

- 1.- Mantenir i enfortir la més ferma i lleial unitat amb el gloriós partit germà, el Partit Comunista d'Espanya.
- 2.- Lluitar per a depurar el Partit dels residus trotsquistes que puguin haver-hi.
- 3.- Lluitar per a guarir-nos de l'herència anarquista o anarcosindicalista o nacionalista petit burgesa, herència inevitable donada la tradició de lluita a Catalunya i la mateixa heterogeneïtat de formació del nostre partit.
- 4.- Estudiar sistemàticament els textos fonamentals del marxisme-leninisme.
- 5.- Defensar la Unió Soviètica contra tots els seus enemics siguin els que siguin els perills, defensar la seva política justa de pau.
- 6.- Tenir plena confiança en la nostra gloriosa Internacional Comunista, aplicar amb lleialtat absoluta la línia general per ella elaborada.
- 7.- No admetre, sota cap pretext, desviacions oportunistes en l'aplicació de la línia internacional i nacional del Partit, i aplicar mesures severes de sanció contra els reincidents de conviccions equívokes.

- 8 .- Exercir una rigorosa vigilància en els rengles del Partit per a descobrir els elements de discòrdia i de divisió que hi poguessin haver. o
- 9 .- Acceptar plenament la més rigorosa disciplina bolxevic.
- 10.- Estimar la direcció i treballar tots perquè sigui forta i prestigiosa. Car la crítica lleugera de la direcció, en afeblir-la i desprestigiar-la, afebleix i desprestigia el Partit.
- 11.- No oblidar aquesta consigna justa del Comité Central d'Anvers: "El PSUC no és un partit d'emigrants".
- 12.- Aixecar cada dia més alta i amb mà més ferma la bandera de l'internacionalisme proletari (944).

Hom s'ha de situar en l'època per entendre aquest llenguatge, ja que avui, la persona que tingui el més petit sentit crític li ha de molestar insuportablement sentir paraules com "depuració", "lleialtat absoluta", "desviacions oportunistes", "rigorosa vigilància", "disciplina bolxevic", "estimar la direcció". Em sento dins de l'exèrcit. Això no és un programa de bolxevització sinó de depuració pura i simple. Analitzem, tanmateix, el fons no la forma. Tant l'ordre com el contingut dels punts tenen una global coherència. El punt de partida és la unitat ferma i lleial amb el PCE, és a dir, el PSUC és un partit comunista que es fonamenta en la mateixa ideologia, adopta la mateixa política i s'estructura sota els mateixos principis organitzatius que el PCE, mantenint, però, la seva independència orgànica per raó del seu origen. Ara bé, aquesta independència orgànica no pot comportar que el PSUC sigui diferent al PCE o adopti una línia política divergent. Són dos partits orgànicament independents però ideològicament i políticament units. El PSUC havia de corregir la seva heterogeneïtat

fundacional i guarir-se de les herències rebudes. Comorera reconeix tant en el segon com en el tercer punt que en el PSUC hi havien tingut herències trotsquistes, anarquistes, o nacionalistes petit burgeses, donant la raó als informes de Togliatti. No cal pensar massa per endevinar que els militants procedents del grup "L'Hora" i el sector catalanista de la USC, per exemple Miquel Ferrer i Víctor Colomer o Gilabert i Serra Pàmies, eren les principals nafres que havien de ser guarides. En tot cas, aquest reconeixment de Comorera comporta la seva obligació d'acabar amb aquestes influències negatives, depurant el Partit. La depuració o la correcció de l'origen plural expulsant els dissidents era el primer pas per fer del PSUC un partit monolític a l'entorn dels punts 4, 5 i 6. Això vol dir, l'estudi sistemàtic del marxisme-leninisme, la defensa de la Unió Soviètica i l'aplicació escrupolosa de la línia política de la Komintern. Aquest era el segon pas. El tercer era la consecució d'una fèrria disciplina organitzativa tal com concreten els punts 7, 8, 9 i 10. La direcció i el partit constitueixen una unitat de tal manera que una crítica a la direcció era una crítica al partit. S'havia d'establir una rigorosa vigilància per acabar amb els elements de discòrdia i no admetre, sota cap pretext, les desviacions oportunistes. El quart pas era la cloenda: el PSUC era un partit de combat sota la bandera de l'internacionalisme proletari.

L'homogeneïtzació era l'alineament del PSUC amb la Unió Soviètica, la Internacional Comunista i el PCE; la bolxevització era la depuració imprescindible per assolir l'alineació. El cop de tampó de Comorera segellava la desunificació. Hom pot dir que l'alineament amb la Unió Soviètica, la Internacional Comunista i el PCE ja

es produïa durant la guerra. En els dos primers casos és molt cert, però cal concretar que aleshores la Unió Soviètica ajudava a la República en la lluita antifeixista davant de la "no intervenció" de les democràcies occidentals. La diferència és tan important com comprovar després la "no intervenció" de la URSS i el cost que això representà per al PSUC. No voldria que d'aquí se'n deduís que el pacte nazi-soviètic fou la causa de la desunificació, sinó que serví per a transparentar la dependència del PSUC, fins i tot quan comportava la paralització de la lluita antifeixista.

La intervenció de Comorera no deixava cap lloc per al dubte. O amb ell, o contra ell. I els dos blocs es formaren. d'una banda s'unirien els expulsats del Comité Central d'Anvers i d'altres que es retiraren en veure que els acords independents d'aquest Comité Central tam poc eren respectats. Més tard també s'hi afegirien aquells que com Serra i Moret ja s'havien desvinculat del partit perquè pensaven que la missió del PSUC havia acabat en finir també la guerra d'Espanya. D'altra banda, la immensa majoria dels reunits en el Comité Central d'Anvers, la pràctica totalitat del Comité Executiu ara dissolt i, també, el corrent espanyolista i les JSUC, feren costat amb Comorera. L'informe va rebre les adhesions del Secretariat de la UGT de Catalunya (\*), de

-----

(\*) "Adhesió del Secretariat de la UGT de Catalunya a l'informe de Joan Comorera", signat per Tomàs Molinero. Cal fer constar que és la fracció "ortodoxa" de la UGT catalana la que s'adhereix, ja que membres del Secretariat com Miquel Ferrer o Fronjosà estaven lògicament i radicalment en contra de l'informe. La UGT estava de

les JSU que li van retre un homenatge (945), i va ser comentat molt favorablement per "España Popular", setmanari del PCE (946). Josep del Barrio, que era un dels militants dels quals es podia pensar que reaccionarien contra Comorera, va escriure un article el 9 de setembre amb el títol "Missió històrica a complir pel P.S.U." (947) en el que conflueix totalment amb aquell. El primer que diu del Barrio, és que s'havia de lluitar contra tots aquells que consideressin que la missió històrica del PSU ja s'havia acabat i atemptessin, per tant, contra la unitat del partit. Està d'acord també en la necessària bolxevització del PSU per a fer-lo mereixedor de ser Secció catalana de la Komintern. Per a aconseguir-ho calia obtenir una educació marxista-leninista de tots els militants per mitjà de l'estudi i l'acció pràctica revolucionària, "pensant en primer lloc amb la "Història del P.C. de la URSS", i també la lluita contra "les desviacions nacionalistes petit burgeses, contra l'oportunisme, contra les influències anarquitzants i socialdemòcrates, contra les escorrialles del trotskisme que encara puguin quedar en el Partit". No oblidar del Barrio, l'absoluta necessitat d'una col·laboració entre el PSUC i el PCE establint una línia política comú i excloent del partit a tots aquells que atemptin la unitat o intentin lluitar contra el PCE.

-----

fet desmembrada, com totes les organitzacions antifeixistes, per la derrota, i la direcció de la mateixa dividida.

"Catalunya", nº 14; 26 de setembre del 1940

El novembre del 1940, dos mesos més tard de la conferència de Comorera, apareixia el manifest de la desunificació. Així el defineixo perquè és l'origen de la reorganització de l'espai socialista. Les sortides voluntàries o expulsions posteriors tindran un caràcter més proper a l'escissió o seran el cul d'ampolla de la desunificació. El manifest va dirigit "A tots els militants del PSUC - A tots els treballadors de Catalunya", i està signat per trenta-un militants, "expulsats uns, retirats voluntàriament els altres i tots en discrepància absoluta amb la tàctica i els procediments posats en pràctica en nom del PSU". Entre els signants hi figuren cinc membres del Comitè Central elegit a la I Conferència Nacional: Víctor Colomer, Miquel Serra Pàmies, Miquel Ferrer, Joan Gilaber i Ramir Ortega, dels quals els dos primers havien estat membres nats del Comitè Executiu durant la guerra i el tercer membre ampliat com a secretari general de la UGT (\*).

Si fonamento la desunificació del PSUC en aquest manifest és perquè en la crítica que es fa s'hi troben les bases de la restitució de l'espai socialista a Catalunya. Es critica, en primer lloc, la usurpació del PSUC

-----

(\*) El manifest és signat per Miquel Serra Pàmies, Víctor Colomer, Miquel Ferrer, Joan Gilabert, Ramir Ortega, Artís Gener, Felip Barjau, Jaume Bellmunt, Jaume Camps, Pilar Crespo, Josep Cuyàs, Albert Cuyàs, Àngel Estivill, Ramon Fabregat, Pere Foix, Joan Frongosà, Miquel Fustagueres, Héctor Gally, Josep Garcia Bossàs, Llorenç Guibernau, Dolors Lasalle, Josep Llistosella, Santiago Llovet, Pere Matalonga, Maria Mejam, Joan Pié, Josep Pinyol, Francesc Requena, Josep Soler Vidal, Abelard Tona, Salvador Vidal Rossell. Vegi's la transcripció íntegra del manifest, llegit per Comorera en el seu discurs del 8 de desembre. Pensament Polític de Joan Comorera, pàg.



per part d'una direcció restringida que imposa els seus criteris vinguts del dalt (PCE-Internacional Comunista-Unió Soviètica), en discrepància amb el pensar de la majoria dels militants i malgrat el descontentament general. Es manifesta l'absoluta disconformitat amb l'oblit dels acords del Comité Central D'Anvers, amb la falta de democràcia interna i amb la formació d'una direcció imposada i seleccionada amb els militants que més s'avenenen a les consigne vingudes de fora. Es protesta per "la befa que significa per als militants del PSUC, el fet d'haver resultat paper mullat l'acord de reconèixer el Partit com a Secció Catalana de la I.C., sotmetent-lo altra vegada a la tutela absoluta del Partit Comunista d'Espanya". Es denuncia "l'acció política de la Internacional Comunista que ha esdevingut un organisme de defenssa exclusiva de la Unió Soviètica deixant de banda els Partits proletaris de tot el món i ara vol obligar-nos a defensa una política que es concreta en el pacte amb el feixisme internacional, el mateix feixisme contra el qual lluitàrem sota la bandera del PSU i per la independència del nostre poble".

Es de fer notar que aquest document és una crida als militants del PSUC, no és un manifest fundacional. I, en canvi, s'hi troben les bases de la desunificació. El matís és prou important com per diferenciar, per exemple, la desvinculació inicial de Serra i Moret, amb la manifestació pública feta ara per Serra Pàmies o Víctor Colomer, malgrat que més tard confluïssin en el mateix grup. Serra i Moret no creu mai en el PSUC com partit unificat, sí com aliança conjuntural que perd tot el sentitit en acabar-se la guerra. Contràriament, Víctor Colomer i Serra Pàmies, a l'igual que altres signants del manifest, sí s'havien identificat amb el PSUC com un pro

jecte superior a la simple aliança política socialista i comunista. Per això, consideren que la direcció imposada s'ha desviat de la identitat fundacional i, també, de les resolucions aprovades en el Comité Central d'Anvers. El PSUC no havia nascut per la integració de tres partits en el moviment comunista sinó per la fusió dels corrents socialista i comunista. Quan es demostra indubtablement que el PSUC és un partit comunista més, els que havien cregut en una fusió i no en una integració es veuen obligats a marxar.

Ara bé, aquesta crítica contra la traïció de la direcció i de Comorera concretament, no implica que es puguin considerar hereus de l'autèntic PSUC. Per la senzilla raó que en desmarcar-se, provoquen la desunificació i, per tant, la fi del PSUC com partit únic -comunista i socialista- d'una part del moviment obrer a Catalunya durant la guerra. El caràcter fundacional del PSUC com partit de la Internacional Comunista es demostra ara amb tota la seva transparència i per damunt de la indiscutible unificació històrica encara que aquesta fos, com he dit, la màxima expressió d'una aliança política però que en cap moment va assolir ser la màxima expressió d'una unificació ideològica.

Així, doncs, les bases fundacionals de la restitució de l'espai socialista es troben en la mateixa desunificació. Es de fer notar que el PSUC sigui un partit nascut de la unitat i no de l'escissió, i que la seva configuració com partit comunista provoqués l'escissió socialista, justament a l'inrevés del que havia estat normal en el naixement dels partits comunistes, fruit de l'escissió dels partits socialistes. La qüestió és que els signants del manifest es desmarquen del PCE, de la Interna

cional Comunista i de la Unió Soviètica, és a dir, dels tres pilars intocables de la direcció del PSUC. Es reafirmen en la lluita antifeixista i contra l'imperialisme al marge dels viratges polítics de la Komintern, sotmesa als interessos de la política exterior soviètica. Es declaren incompatibles amb els mètodes arbitraris de la direcció i fervents defensors de la democràcia internna. Rebutgen l'intervencionisme del PCE per a fer desaparèixer els partits de les diverses nacionalitats hispàniques.

Aquestes raons negatives que justifiquen l'escissió (desunificació), constitueixen la base dels elements positius que reconstruiran l'edifici socialista. Es de remarcar primerament, com si ens trobéssim altra cop explicant l'origen de la USC, que el fet nacional, la realitat de Catalunya com a nació, dóna ple sentit a la formació d'un partit socialista nacional i independent. Però, és més, la voluntat de lluitar per una Catalunya sohirana, que en ús de la seva sobirania podrà constituir-se en Estat independent o unir-se voluntàriament amb les altres nacionalitats hispàniques dóna un caràcter nacionalista al projecte polític que els signants del manifest posaran en marxa. Es des d'aquesta òptica que es recrearà l'espai socialista i, també, de la consideració prèvia -heretada de la "Línia nacional del PSUC"- que la fase de l'Estatut ja està superada. La nova etapa està caracteritzada per la direcció de la classe obrera del moviment nacional amb l'objectiu de la República catalana. Partit nacional i República catalana constitueixen l'instrument i l'objectiu amb els quals s'hi encadenen aquells elements que acaben de definir la formació política projectada: rebuig del pacte nazi-soviètic i conti

nuació de la lluita antifeixista, en defensa de la democràcia i com a primer pas de la lluita antiimperialista.

La continuació del Manifest-crida a tots els militants del PSUC va ser el Manifest-programa fundacional del Moviment Social d'Emancipació Catalana, el març del 1941. Estava dirigit "A tots els treballadors catalans dispersos pel món. A tots els obrers i camperols de Catalunya" (948), i estava signat per Miquel Serra Pàmies, Miquel Ferrer, Felip Barjau, Jaume Càmps, Angel Estivill, Hèctor Gal·li, Joan Gilabert, Pere Matalonga, Joan Pié, Abelard Tona per Mèxic D.F.; Víctor Colomer, Esteve Rovira-Bori, Josep Areny per Mèxic-Estats; Manuel Serra i Moret per la República Argentina; Marià Martínez Cuenca, Alvar Cartea, Pere Duran Vernet, Pere Gaisachs, Joaquim Jardí, Joan Sales per la República Dominicana. Cal subratllar en relació amb els signants del primer manifest les novetats destacades de M. Serra i Moret i M. Martínez Cuenca, aquest darrer vice-president de la USC abans de la unificació del 1936.

La lectura d'aquest document confirma la importància de l'element nacionalista com nucli central diferenciador del nou grup envers el PSUC. Ho és de tal manera, que la precisió en definir l'emancipació catalana contrasta amb l'ambigüitat del projecte ideològic i la desconfiança envers una lluita única i democràtica en l'àmbit estatal. Hom diria que el projecte nacionalista d'emancipació catalana és una condició prèvia al projecte socialista d'emancipació social. La formulació tantes vegades utilitzada per Comorera d'alliberació social i nacional de Catalunya quedaria aquí plantejada al revés avantposant l'objectiu nacional a l'alliberació social.

Joan Oliver estableix quatre principis bàsics que defi-

neixen el contingut ideològic del M.S.E.C. (949). Es pretenia formar una organització totalment neta de dogmatismes i de mites, basada en una autèntica i efectiva democràcia interna, independent i, per tant, "deslligada, absolutament, de les actuals organitzacions obreres internacionals, desprestigiades arreu i esdevingudes estranyes a la consciència, a la mentalitat i als interessos de les masses laborioses de Catalunya". L'objectiu essencial era alliberar Catalunya de la llarga subjecció a l'Estat espanyol. La tradicional incomprensió del fet nacional català havia estat una coincidència de tots els governants espanyols, qualsevolga que fos la seva ideològica bandera de partit. L'experiència era prou il·lustrativa i demostrava que Catalunya no assoliria mai les seves aspiracions per mitjà de pactes, sinó lluitant prèviament per a la seva independència. El marc de solució de la qüestió nacional catalana ultrapassava l'àmbit de l'Estat espanyol ja que "pensant en la futura estructuració de la Nació Catalana, aspirem a l'agrupació de tots aquells pobles que tenen característiques comunes de llengua i cultura, afinitats psicològiques i unitat geogràfica i econòmica. La Catalunya estricta d'avui, les Illes Balears, València i algunes terres ben definides per la llengua, situades a la zona oriental d'Aragó, formarien estretament i cordialment unides, la Gran Catalunya de demà, a la qual caldria afegir encara els territoris d'ascendència catalana sotmesos actualment al domini de França. Defensem aquesta concepció de la Pàtria i ens fem el deure de treballar, amb entusiasme, pel desvetllament de la consciència nacional dels obrers i els camperols d'aquells pobles germans". L'emancipació nacional de Catalunya era prèvia a l'emancipació social, puix calia "comprendre que l'emancipació

de classe només ens serà possible d'aconseguir en una Catalunya mestressa de la seva voluntat i dels seus destins" (950).

Localisme i separatisme constituïen la reacció al fracàs unitari que per als promotors del M.S.E.C. havia representat el PSUC. El radicalisme nacional i l'independentisme eren les respostes a la voluntat del PSUC, en néixer, de ser una organització articulada amb socialistes i comunistes de l'Estat en la lluita comú per la democràcia i el socialisme. Els quatre principis del nou grup: partit nacional, democràtic i absolutament independent; lluita per la independència; reagrupació dels Països Catalans de la Catalunya Gran, en la Nació Catalana; i l'alliberament social en una Catalunya sobirana, configuraven una organització completament nova que es presentava com l'anti-PSUC. I, com qui recorda la fundació d'aquest partit, els promotors del M.S.E.C. decideixen transformar el moviment en partit polític organitzat. El 19 de juliol del 1942 neix el Partit Socialista Català. La transformació organitzativa no implicava cap modificació ideològica o política en relació amb el Manifest fundacional del M.S.E.C., sinó que aquest fou ratificat i ampliat amb sengles articles que explicaven el procés de formació del P.S.C., el primer de Joan Gila-bert i el segon era l'editorial del primer número de No va Era (951).

La desunificació havia arribat ja a tenir una plena expressió organitzativa. D'una banda el PSUC (bolxevic), d'altra banda el PSC. Com reaccionà Comorera? El 8 de setembre del 1940 ja havia definit les línies centrals de la bolxevització i depuració del partit. Les mesures disciplinàries tornaren a prendre la mateixa volada que

ja van tenir quan van acabar la guerra. La seva conferència ja havia accentuat la marginació o desvinculació voluntària dels militants que discrepaven obertament del pacte nazi-soviètic i consideraven el PSUC com una sucursal del PCE. Miquel Serra Pàmies, Soler i Vidal, Àngel Estivill, Jaume Camps i Aimamí Baudina eren expulsats després d'haver estat sorpresos en una reunió fraccional en el domicili de Miquel Ferrer. Dies després apareixia el Manifest-crida ja esmentat del novembre del 1940, contra el qual Comorera va contestar violentament. El 8 de desembre completava la conferència de tres mesos avantposant al títol "Contra la guerra imperialista i per l'alliberació social i nacional de Catalunya", les paraules "Contra traïdors i enemics" (952). Qui eren? Els signants del Manifest, "monument de degeneració i cinisme". Alguns "casos clínics" eren analitzats -anatemitzats- per Comorera: Aimamí, Baudina, Barjau, Fabregat, Pié, Ortega, Gilabert, Ferrer, Estivill, Fronjosà i Serra Pàmies. Era fals que fossin majoria "car els mal nascuts, els degenerats són sempre una minoria insignificant en un moviment sà com el nostre". Era mentida que el PSUC estés sotmès a la tutela del PCE; el reconeixement com Secció Catalana enfortia la personalitat nacional del PSUC més que mai. Es treien la careta reaccionària en fer seva la tesi de l'imperialisme anglès i americà, en presentar a la Unió Soviètica com auxiliar del nazi-feixisme. Però no hi havia motiu per a la preocupació. "La depuració realitzada no afebleix el Partit, l'enforteix. Hem llençat un llast, hem matat un corc que gangrenava el nostre robust organisme".

Comorera, evidentment, no reconeixia ni reconeixeria la desunificació. El PSUC legítim, fidel a la unificació històrica, era el que ell encapçalava. Els signants del Manifest, que després constituïrien el M.S.E.C., i finalment el P.S.C., eren traïdors i enemics de la classe obrera, aliats de l'imperialisme anglo-americà, i nacionalistes petit burgesos que oblidaven que les llibertats nacio

nals de Catalunya eren indissolubles de les llibertats democràtiques a Espanya. En els dos epígrafs següents veurem les diferències ideològiques i polítiques de Comorera amb els dissidents, però no crec convenient explicar-les ara per a veure clarament el caràcter de la depuració.

L'indubtable alineament del PSUC en relació amb la Unió Soviètica i la Internacional Comunista, així com la falta de democràcia interna al si del Partit, fa absurd que jo ara vulgui explicar un debat que no es va produir. O s'estava al costat de la direcció, o s'estava en contra de la direcció, i del partit. Comorera havia assimilat ràpidament el monolitisme estalinista. Aquells que no estés sin d'acord amb la línia política emanada del Secretariat o des de més amunt, havien d'acatar-la amb disciplina bolxevic o, si no, no tenien cabuda en l'organització. El PSUC s'enfortia en la mida que esdevenia més homogeni el bloc que es formava a l'entorn de la direcció. La unitat externa de combat tenia la seva fortalesa en la uniformitat interna. El pluralisme era estrany a una concepció que naixia en la infal·libilitat dels òrgans dirigents. I si alguna veu discrepant es manifestava en contra de temes intocables, no tenia altra alternativa que l'autocrítica o la separació. En el ben entès que de produir-se aquesta darrera, la seva conducta no seria analitzada tan sols políticament sinó que aniria acompanyada dels adjectius adequats com qui pensa que insultant el dissident se'l deixa completament desarmat. Comorera es negava a reconèixer als traïdors de la classe obrera cap mena de representativitat. Els socialdemòcrates venguts a l'imperialisme anglo-americà o els trotsquistes, agents del nazifeixisme, havien de ser denunciats i desemmascarats. El PSUC no havia de tenir cap tracte amb grups artificials que no representaven res ni ningú. L'espai comunista i l'espai socialista havien quedat unificats l'històric 23 de juliol i els qui haguessin de posar-ho en qüestió o



minvar la fortalesa del partit únic del proletariat de Catalunya havien de ser combatuts. Els provocadors, els confidents, els agents de l'enemic actuarien més que mai per a afeblir el PSUC, per anul·lar la unificació històrica socialista i comunista. La resposta no podia ser altra que la depuració per expulsar els enemics infiltrats a les files del PSUC i la denúncia ferotge dels qui en combatre al PSUC mostraven la seva autèntica cara filofeixista o imperialista en contra del partit únic del proletariat, en contra de la classe obrera de Catalunya.

El vocabulari inflat de Comorera no pot fer oblidar que recents companys de lluita, membres de la mateixa organització, àdhuc, dirigents del partit, formaven el Partit Socialista Català. L'origen d'aquest no era extern al PSUC, sinó que procedia dels militants escindits. El Consell Executiu estava format íntegrament per ex militants del PSUC: F. Barjau, President; Jaume Camps Illa, Víctor Colomer, Angel Estivill, Joan Fronjosà, Joan Gilabert, Marià Martínez Cuenca i Miquel Ferrer (953), cinc d'ells antics militants de la USC i tres del grup "L'Hora", procedent del B.O.C. (\*). Es important aquesta precisió d'origen per a entendre el radicalisme nacionalista del nucli dirigent del nou partit. Però no suficient. El nacionalisme radical d'esquerres dels principals dirigents del partit era més una reacció a l'experiència política viscuda que no pas una formulació ideològica i política originària. El PSC té un naixement que el deixa marcat: l'escissió. Neix a partir de la separació voluntària o involuntària de militants dissidents amb la política de la direcció del PSUC. Això ex-

-----

(\*) Felip Barjau, Jaume Camps, Joan Fronjosà, Joan Gilabert i Marià Martínez Cuenca procedien de la USC; Víctor Colomer, Angel Estivill i Miquel Ferrer del grup "L'Hora".

plica l'anticomunisme o l'antiespanyolisme visceral d'alguns dels seus membres, que a voltes arriba a tenir expressions que no tenen res que envejar al simplisme de Comorera per a desautoritzar els seus adversaris. L'actitud de separar-se és sempre conseqüència de la frustració, fonamentada o no, de l'experiència unitària i quan es pretén teoritzar-la és ben fàcil que esdevingui separatista. Per això cal diferenciar els motius que expliquen la separació de molts militants del PSUC amb les bases ideològiques i polítiques que fanamenten la nova organització. La separació neix de considerar que el PSUC no és ja un partit unificat sinó alineat totalment a la política del PCUS i de la Komintern, i de considerar alhora que el PSUC no és ja un partit nacional sinó la secció catalana del PCE. La conseqüència, és a dir, les bases fundacionals del PSC, estan molt marcades per un separatisme anticomunista i antiespanyolista. Aquesta marca d'origen anirà minvant amb el temps, però no deixarà d'existir mai, de tal manera que el PSC no arribarà a consolidar-se com un projecte polític amb entitat pròpia ni aconseguirà crear fora d'Amèrica i concretament a França o Catalunya una organització mínimament sòlida. Era un partit de l'emigració, dels vells lluitadors de la guerra però sense capacitat de garantir una continuïtat organitzativa a l'interior de Catalunya. Al final acabarà dissolent-se, i la major part dels seus membres ingressaran al Moviment Socialista de Catalunya com qui dóna el relleu a les noves generacions aportant l'experiència del passat, però deixant que siguin aquestes, lliures de desenganys, les que encapçalin la lluita contra el franquisme i per la llibertat i el socialisme (954).

Aquesta realitat del PSC queda molt ben reflectida en analitzar la seva base militant. Les depuracions o separacions del PSUC són gairebé amb tota seguretat nous ingressos en el PSC. Així ens trobem que a finals del 1944, dos anys després de la seva fundació, el PSC compta amb els següents militants que havien estat en un moment o altre membres del Comité Central del PSUC: Pere Aznar, Dolors Piera, Víctor Colomer, Miquel Serra Pàmies, Jordi Benejam, Miquel Ferrer, Joan Gilabert, Ramir Ortega, i M. Curcó. Els cinc primers havien estat membres del Comité Executiu del PSUC i el sisè membre amplià. Alhora també es poden citar a Felip Barjau, Angel Estivill, Joan Fronjosà, Abelard Tona, Salvador Vidal Rossell, Marià Martínez Cuenca i M. Serra i Moret, com ex-membres ampliats del Comité Central. Per a comprovar que la presència majoritària de militants procedents de la USC o del grup "L'Hora", no exclou la incorporació al PSC de militants procedents dels altres grups unificats el juliol del 1936, es pot partir del Comité Central elegit a la I Conferència Nacional del PSUC i es confirmarà que Jordi Benejam, M. Curcó i Salvador Vidal Rossell procedien del PCC; Dolors Piera i Ramir Ortega de la F<sup>o</sup> C<sup>a</sup> del PSOE; Víctor Colomer i Miquel Ferrer del grup "L'Hora" a través de la F<sup>o</sup> C<sup>a</sup> del PSOE; Miquel Serra Pàmies, Joan Gilabert de la USC; Pere Aznar del PCP.

El PSC era el reflexe de la desunificació del PSUC sense excloure que altres militants sancionats no hi anessin a parar, com foren els casos d'Olaso, Eloina Malasechevarría, Almendros o del Barrio. No m'és possible per falta de documentació analitzar, cas per cas, els motius de les separacions. L'aspecte personal o l'automarginació de bastants militants va tenir la seva impor-

tància en moltes de les sancions adoptades (\*). Ara bé, hi ha dues expulsions que pel significat i procedència dels seus noms necessiten una explicació: Josep del Barrio i Jordi Benejam, ambdós procedents del PCC.

La crisi del Barrio constitueix el segon moment culminant de la desunificació després del Manifest de novembre del 1940. Si ens hem de guiar per la resolució d'expulsió escrita per Comorera i publicada a "Catalunya" el 15 d'abril del 1943 (955), poca cosa aclarirem: "Josep del Barrio ha estat expulsat del Partit quan sense engany de cap mena s'ha descobert com agent provocador trotsquista, a servei dels enemics del Partit, del Partit Comunista d'Espanya, de la Internacional Comunista, de la classe obrera i del nostre poble. Dintre del Partit feia temps que actuava emprant mètodes i tàctiques trotsquistes en mires a descompondre el nostre Partit, sense, però, poder-ho aconseguir, car el Partit és prou fort per a vèncer qualsevol intent de l'enemic declarat o encobert". Les dues planes i mitja, escrites a màquina a un sol espai, tenen el mateix to tan clar en la forma i tan fosc en el fons. Acaba dient: "Aquesta mesura d'expulsió presa pel Partit Socialista Unificat de Catalunya contra un agent provocador trosquista, és una mesura revolucionària que enforteix el nostre Partit i fa més sòlida la seva unitat, beneficia la classe obrera de Catalunya i Espanya. Descobrir l'enemic a temps i aï

-----

(\*) Qui tingui interès en saber els motius oficials de les expulsions del PSUC o baixes del Comité Central pot llegir el document de la direcció transcrit a la nota n.º 939.

xafar-lo com es mereix és un deure sagrat que els comunistes complim sense vacil·lacions amb la màxima energia, més en la contesa a mort contra el nazi-feixisme". Queda un paràgraf al final que ja ens dóna una mica de llum com si s'hagués escapat: "El Partit Socialista Unificat de Catalunya, vetllant per la seva unitat i la seva missió dirigent i guia de la classe obrera catalana i del nostre poble; vetllant contra les maniobres dels que han intentat enfrontar-nos amb el nostre Partit germà, el Partit Comunista d'Espanya, i que han lluitat contra d'ell; vetllant contra els que desprestigien i ataquen als Partits Comunistes de tots el països i la gloriosa Internacional Comunista, en foragitar dels seus rengles a aquest enemic descobert trotsquista, compleix un alt honor al seu deure bolxevic".

Ja m'he referit anteriorment a la controvertida personalitat de Josep del Barrio. Sempre s'havia destacat per la seva actitud crítica i dissident que alguns qualifica ven de sectària. Era un home que sempre havia estat situat en els corrents més d'esquerra dins del Partit Comunista de Catalunya, primer, i del PSUC després. Havia estat d'acord amb el procés de bolxevització iniciat per Comorera i era clarament partidari de l'homogeneïtzació del PSUC en un partit marxista-leninista-stalinista. La seva posició té força similitud amb la que tindria, curiosament, Comorera el 1949, ja que considerava que la unificació dels quatre partits en un partit únic havia obert una nova etapa històrica del moviment obrer a Catalunya en la que la classe obrera s'erigia en la directora del moviment nacional català en la lluita per la República democràtico-popular a Espanya. L'homogeneïtza ció del PSUC en base als principis ideològics, polítics

i organitzatius del moviment comunista internacional no contradeia la seva fundació ni posava en qüestió la unificació del 1936, sinó que formava part de la consolidació del partit únic del proletariat a Catalunya. El PSUC no solament havia estat una unificació històrica que havia acabat amb la divisió crepuscular, era, a més, el nou partit revolucionari que superava les desviacions socialdemòcrates o esquerristes i posava fi al predomini anarquista dotant a la classe obrera d'una organització política pròpia i independent. L'origen i la identitat nacional del PSUC eren dos pilars essencials que li donaven una personalitat independent en relació amb el PCE, malgrat tenir la mateixa línia política i formar part de la mateixa Internacional. El ser o no ser del PSUC estava en funció que mantingués la seva fidelitat al projecte polític que l'havia fet gran durant la guerra, en la perspectiva de la revolució popular, i que assegurés la seva identitat nacional romanent com partit independent del PCE.

Josep del Barrio, que no havia criticat el pacte germano-soviètic, car estava d'acord amb la caracterització de la guerra com interimperialista, i que tampoc criticà el canvi de tàctica provocat per l'agressió nazi contra la URSS, sí que es va anar distanciant de les posicions de la direcció fins que va criticar obertament la moderació dretana de la tàctica adoptada amb la renúncia de la República (\*). L'estricta respecte a la Carta de

-----

(\*) Aquest és l'origen de la crisi del 1943, tot i que aquesta no pot desvincular-se de la marginació de del Barrio de la direcció del PSUC sobretot a partir de l'arribada de Comorera a Mèxic.

l'Atlàntic havia portat a les direccions del PCE i del PSUC a anteposar l'objectiu prioritari del restabliment de la llibertat i la democràcia al manteniment inflexible de la restitució de la Constitució republicana del 1931. No és que els comunistes deixessin de propugnar la forma republicana com l'única compatible amb Estat democràtic de Dret a Espanya, sinó que consideraven que era el poble espanyol qui, en recuperar el ple exercici de la seva sobirania, havia de decidir quin sistema polític volia donar-se. És evident que també es perseguia una major amplitud en la relació de forces antifranquistes, a partir de la conjuntura internacional favorable per la consolidació de l'aliança entre la Unió Soviètica i les potències occidentals, i a partir d'una major flexibilitat en la definició dels objectius polítics immediats que arribava fins i tot a evitar tota referència a les llibertats nacionals i al restabliment, encara que provisional, de la legalitat republicana violentada per la sublevació del 18 de juliol. Aquesta renúncia, que és segurament el primer precedent de la tesi de reconciliació nacional d'anys més tard en plena "desestalinització" i superació de la guerra freda, fou durament criticada per del Barrio que la qualificava de traïdora a la República i al que representava. La continuïtat de la lluita republicana que no es podia entendre sense copsar el seu profund significat social ni es podia desvincular del seu sentit antiimperialista, no podia quedar desdibuixada ni subordinada a la simple restitució de la democràcia formal. L'aliança antifeixista internacional no havia esborrat les arrels interimperialistes de la guerra, sinó que solament havia aplaçat la lluita revolucionària frontal contra el capital monopolista per acabar, en primer terme, amb la forma més agressiva del

capitalisme. Per consegüent, l'aliança antifeixista a Espanya no podia fer oblidar que el sentit històric de la lluita republicana no acabava en l'anihilament de Franco i Falange, sinó que es fonamentava en la destrucció de la base material del feixisme i en el restabliment de la Constitució del 1931 i dels Estatuts com punt de partida per a la construcció d'una República avançada sota la direcció de la classe obrera (956).

Com es podia bolxevitzar el PSUC depurant-lo de les desviacions socialdemòcrates si, en la pràctica, es queia en els mateixos errors? Com es podien oblidar de sobte les arrels interimperialistes de la segona guerra mundial? Aquests interrogants li van valer a del Barrio l'etiqueta de trotsquista. I també la de nacionalista perquè considerava que la identitat històrica del PSUC estava estretament vinculada a la revolució popular i a l'emancipació nacional catalana sota la direcció de la classe obrera. No es podia deixar de costat un projecte polític que donava sentit a l'existència del PSUC amb la doble renúncia que, per als comunistes catalans, comportava apartar del programa polític immediat tota referència a la República i a la Generalitat.

Josep del Barrio anava més enllà quan afirmava sense embuts que la política del PSUC estava sistemàticament en funció del que acordava la direcció del PCE. Era més una secció catalana que no pas un partit independent, la qual cosa disminuïa el seu caràcter unificat i de partit únic del proletariat a Catalunya. La bolxevització o la depuració de les desviacions nacionalistes, socialdemòcrates o trotsquistes en base als principis del marxisme-leninisme-stalinisme no estava en contradicció



amb la unificació històrica, ja que el PSUC havia estat una superació d'aquelles a partir d'una única teoria revolucionària, comunista. Però si el PSUC esdevenia la secció catalana del PCE tornarien a ressorgir a Catalunya totes aquelles tendències negatives i el moviment obrer recularia altre cop a la divisió i a l'atomització grupuscular (\*).

Aquestes crítiques trobaren el camp abonat en el malestar existent entre militants de la Delegació de Mèxic, pels mètodes antidemocràtics de la direcció i per l'aplicació d'una política que no tenia res a veure amb els acords del Comité Central d'Anvers. El fet que les circumstàncies excepcionals justifiquessin les directrius preses a Moscou de dissoldre el Comité Executiu i de formar un Secretariat de tres a cinc militants, el qual assumiria les funcions del Comité Central mentre aquest no pogués actuar regularment, no comportava l'arbitrarietat de la direcció en aplicar la depuració, ni la forma antidemocràtica en què es decidia la línia política, sense comptar amb la base militant. En particular, militants exclosos de la direcció del PSUC per la dissolució del Comité Executiu, com Jordi Benejam i Josep Muni, feren costat a del Barrio en algunes de les seves crítiques, sobretot en relació amb la dependència

-----

(\*) "Si el Comité Ejecutivo que se nombró en "Amberes" se hubiera mantenido realizando la política mantenida por el Comité Central, no habría habido escisiones importantes. Las escisiones sucesivas las hizo inevitable Comorera al someterse a la I.C. y a los dirigentes españoles del PCE. Comorera convirtió al PSUC en un estamento del PCE, que a su vez lo era de la I.C., cuya política aplicaba a rajatabla, por lo que Comorera, Matas y Marlés sólo podían mantenerse a fuerza de expulsiones". (Correspondència amb J. del Barrio, París 29 de febrer del 1980).

del PCE i en els mètodes arbitraris emprats per Comorera i Marlés.

Això no significava que ni Benejam ni molt menys Muni estessin d'acord amb la posició política de del Barrio, però sí que l'actitud discrepant d'aquest va desencadenar una crisi organitzativa de molta volada, encara que inferior a la del 1939-1940, en la que Comorera va fer, una vegada més, ús dels seus mètodes expeditius.

Després de ser expulsat, Josep del Barrio, que residia a Xile, des d'on s'havia defensat de les acusacions de la direcció per incompliment del treball polític que se li havia encomanat (\*), marxà a Mèxic on entrà en con-

-----

(\*) El 1940, después de tornar de Moscú, Josep del Barrio residí a Santiago de Xile, "organizando a los militantes del PSUC y gestionando mi ida a México, lo que era muy difícil. No tenía la documentación necesaria y costaba un dineral, que no tenía. Me puse a trabajar para vivir, claro. En México, Comorera y los otros podían haber conseguido fácilmente un salvoconducto o pasaporte para mí. Y les sobraba dinero. Pero no querían que fuera. El 1941 me ordenaron ir a Buenos Aires para organizar una red de enlace con Cataluña y con misión de organizar el envío de propaganda, etc. Estaba allí con documentación falsa y haciendo un trabajo clandestino". (Correspondència amb J. del Barrio, París, 29 de febrer del 1980).

L'informe de la direcció sobre la depuració del PSUC, transcrit a la nota (54), es continua el relat de l'activitat de del Barrio en dir "no va fer res pel treball i va ser rellevat i se l'hi va donar la responsabilitat del PSUC en el mateix país. Del Barrio va abandonar el treball i va marxar a Xile. Davant d'aquests fets, la

tacte amb altres militants del PSUC per mitjà de Jordi Benejam. L'ambient que trobà li era favorable, ja que a Mèxic encara pesava la crisi del 1940 i la bolxevització, tal com era aplicada, creava una sensació constant de persecució i de vigilància dins de l'organització. A l'entorn de Benejam es formà un grup en el que hi participaren en major o menor grau, Muni, Sagarra, Gras, Carretero, Graells, Juhé, Rodríguez Manzanares, Martínez, Tarragona, Marin (1957). La condició de membres del Comi

-----

la Direcció va prendre les següents mesures: 1) separar a del Barrio del Comité Central; 2) que els companys de Xile obrissin expedient per del Barrio. Mentre es tramitava l'expedient els companys de Xile varen demanar a la Direcció si es podia donar a del Barrio la responsabilitat d'Amics de Catalunya, al que va accedir la Direcció del Partit".

La crisi del Barrio es desencadena, doncs, en el moment de ser rellevat del seu càrrec a l'Argentina. És impossible entrar, sense patinar, en majors concrecions. El context polític i orgànic de la crisi ja ha estat explicat. Josep del Barrio es defensa de les inculpacions de la Direcció amb un escrit de 80 planes, segons l'informe esmentat, que es qualifica d'informe, de provocar la ruptura entre el PSU i el PCE, de coincidir amb Serra Pàmies, de nacionalista, etc. Davant de l'actitud de del Barrio de mantenir-se en la seva posició, la Direcció va acordar finalment: "1) separar-lo del Comité Central; 2) separar-lo del Partit; 3) donar-li un plaç de 15 dies per a rectificar per escrit i, de no fer-ho, expulsar-lo automàticament". La versió de del Barrio és aquesta: "Mi expulsión en enero del 1943, se basó en mis discrepancias con la política del Secretariado o troika Comorera, Matas, Marlés, pese a que esas dis

té Central va fer que la direcció decidís reunir-se amb Benejam i Muni després de comprovar l'existència d'un grup de "coincidència política" amb les següents característiques: "a) és un grup de mentalitat petit burgesa; b) hostil al PCE; c) un grup que mai ha prestigiats a la direcció del Partit i que establia diferències entre els companys que integren la Direcció; d) un grup que ha criticat, al marge dels òrgans del Partit, la política d'organització i de quadres; e) un grup que ha volgut desconèixer la Delegació de Mèxic; f) un grup que va utilitzar l'agrupació per enfrontar-se als òrgans dirigents del Partit i per especular de potència a potència; g) un grup de mentalitat socialdemòcrata i d'intrigues" (958). Continua sent difícil esclarir-se amb aquest llenguatge tan intel·ligible, però en tractar els casos individualment es van definint els temes motiu de discrepància o inculpació: bolxevització del PSUC, depuració, terrorisme, persecució, relacions amb el PCE, política de quadres, desconfiança amb la Direcció, Comité Central d'Anvers, cas Colomer, etc.. són els punts que es reiteren quan s'analitza en un "Informe de quadres del període 19 d'abril a 7 de juliol del 1943" (959), la conducta dels militants abans esmentats.

-----

crenancias no las había expuesto en público, ni siquiera ante los militantes del PSUC residentes en Chile o en Argentina. Sí que se las había expuesto yo a la troika en numerosas cartas que les escribía en mi calidad de miembro del Comité Ejecutivo, calidad que siempre reivindicué. Cartas que deben estar en el archivo de alguien si no están en los archivos del actual PSUC, como debieran estar". La data d'expulsió és el febrer del 1943, i no gener com diu del Barrio, i no es fa pública fins el mes d'abril. (Correspondència amb J. del Barrio, París, 29 de febrer i 5 de març del 1980).

La polèmica girava, amb tota probabilitat, a l'entorn dels acords adoptats en el Comité Central d'Anvers, a la política de bolxevització del PSUC, a les relacions amb el PCE i a la composició del Secretariat. El "cas Wenceslao Colomer" feia referència a aquest darrer punt ja que no es comprenia la seva incorporació al Secretariat junt a Josep Moix, quan era un dels que s'havia destacat més durant la guerra d'Espanya per la seva actitud al costat del PCE i per la seva bel.ligerància contra els acords de la direcció del PSUC.

Les discussions amb Benejam i Muni van donar com a resultat la retirada d'aquest darrer, el qual s'hauria d'autocriticar públicament en una reunió de la Direcció ampliada i hauria d'ajudar a liquidar l'existència del grup fraccional (960), i la persistència de Benejam, el qual en considerar que tenia una coincidència plena amb del Barrio, va ser separat del Comité Central i, posteriorment, expulsat del PSUC (961).

Els altres casos es van intentar resoldre per la via de l'autocrítica tal com s'havia fet amb Muni, Gras i Juhé van rectificar en un primer moment, cosa que no aconseguí amb Sagarra, Carretero, Graells i Rodríguez Manzanarés. Aquests, junt amb Juhé que reincidí, van ser separats del PSUC i els restants, Marin, Tarragona i Martínez van quedar pendants de resolució ja que no es va provar la seva implicació directa amb el grup fraccional tot i que discutien els mètodes emprats per la Direcció (962).

La crisi del 1943 es tancava amb dues expulsions de rellieu, del Barrio i Benejam (963), i amb altres separa-

cions forçades o voluntàries que no és possible saber amb exactitud, però que culminaven una segona fase de la "bolxevització" o de la depuració del PSUC a l'entorn de la direcció sempre encertada, jamai equivocada. El 29 d'octubre es publicava un manifest del Moviment pel Redreçament del PSUC, signat per del Barrio, Benejam, Curcó, Tarragona, Sagarra, Carretero i Graells en el que es criticava la política arbitrària i antidemocràtica de la direcció (964), la qual havia provocat la pèrdua d'un terç dels militants, residents a Mèxic. Era una nova contestació a la "bòlxevització" i una nova lectura de la identitat històrica del PSUC, que no va arribar a quallar com l'escissió del 1940. El Comité Central de 46-44 membres, elegit a la I Conferència Nacional, havia passat a tenir-ne 19 l'estiu del 1943. Havien mort José Díaz, Giménez, Cussó, Perramon i Casadevall; havien estat expulsats del PSUC Víctor Colomer, Miquel Ferrer, Joan Gilabert, Clos, Serra Pàmies, del Barrio, Benejam, Ortega, J. Vilá, Almendros. Havien estat separats del Comité Central, Pere Ardiaca, Gatell, Curcó, Pons, Albadalejo, Aznar, Olaso, Eloina Malasechevarría, Lluís Alvarez, Ruiz Ponsetí (\*). Quedaven, doncs, Bertran-Surià, Pere Canals, Wenceslau Colomer, Joan Comorera, Fe-

-----

(\*) La pràctica totalitat dels esmentats s'havien ja separat del PSUC o se'n separarien a excepció de Pere Ardiaca que de retorn a França el 1946 es reintegraria més tard al Secretariat, i Ruiz Ponsetí que segons el "Guió per la discussió de l'informe de la direcció sobre la depuració del Partit" (vegi's nota 54), seria donat de baixa del Comité Central "per ser un militant que no vol fer cap esforç pel Partit i perquè no ha volgut mai comprendre els deures

lip Garcia "Matas", Fulgenci Hernández, Dolores Ibárruri, Julio Rodríguez, Angel Laines, Josep Marlés, Josep Miret, Dolors Piera, Josep Torrents, Miquel Valdés, Salvadores, Josep Muni, Rebellon, Rafael Vidiella, Armen-gol Vila, Trueba?, Oubinya? (\*).

No acabaria aquí la depuració. La crisi del 1949, com veurem, culminaria la desunificació que tingué les seves cotes més elevades confluint i derivant-se de moments polítics especialment significatius: l'acabament de la guerra i la signatura del pacte nazi-soviètic, la consolidació de l'aliança antihitleriana i la dissolució de la Internacional Comunista, i la guerra freda i l'estabilització del franquisme. Joan Comorera i Josep Marlés, que foren protagonistes de les depuracions del 1939-1940 i del 1943, serien les víctimes finals de la desunificació, el 1949, encara que Josep Marlés ja va rebre el primer cop a finals del 1944 quan va ser apartat del Secretariat per Comorera per no haver complert l'ordre

-----

que té un membre del Comité Central. Mai s'ha pogut aconseguir la col.laboració d'ell per res. Considera el Comité Central com un organisme que de tant en tant es reuneix per fer tertúlia".

(\*) Com he dit ja anteriorment (vegi's plana       ), Trueba i Oubinya, que formaven part del front militar durant la guerra, no està clar que fossin membres del Comité Central. Si acceptéssim el nombre de militants donat per l'informe de la direcció, esmentat a la nota 939, no ho serien. Però, en canvi, "Treball" els inclou a la llista elegida a la I Conferència Nacional.

de dirigir-se a Catalunya. Altres baixes tingué el Comité Central abans del 1949 per motius ben diferents. L'octubre del 1943 moria a Cuba Josep Torrents, que havia estat membre del Comité Executiu durant la guerra (965). El setembre del 1944 eren expulsats del PSUC Pere Aznar i Dolors Piera (966); el mes de novembre moria Josep Miret assassinat a Floisdorf, Mauthausen. Felip Garcia "Matas" havia mort el gener del 1944 (967), i quedava el Secretariat amb quatre membres fins a l'exclusió de Marlés, de tal manera que la nova "troika" del PSUC, a partir del 1945, fou integrada per Comorera, Moix i Colomer, fins a ser ampliada a França. Armengol Vilà s'automarginà i, finalment, el 1949, junt amb Comorera i Marlés, fou expulsat també Miquel Valdés. És a dir, el Comité Central elegit a la I Conferència Nacional quedava reduït, el 1949, a 9 membres. No me n'oblido de Pere Canals, procedent del PCC, el qual tingué un final tan tràgic com difícil d'explicar per falta d'informació. Va ser enviat a l'interior el 1944 per a fer-se càrrec de la direcció. La seva vinculació als dirigents del PCE, Monzón i Gabriel Leon Trilla, responsables a França i a l'interior respectivament, caiguts en desgràcia el 1944, després del retorn de Santiago Carrillo a França per a reorganitzar la direcció, sembla ser l'explicació més lògica de la seva mort. Van ser acusats de sabotejar i tergiversar la política d'Unió Nacional del PCE, i particularment Gabriel Leon Trilla, de traïció i provocació. Monzón va ser enviat a l'interior, on va caure detingut i Trilla va ser mort a Madrid per un grup de guerrillers dirigit per Cristino García (968). Pere Canals va ser igualment assassinat, probablement en passar la frontera cap a França, després d'haver estat cridat per la direcció d'allà (969).



Joan Comorera i la qüestió nacional

No voldria que la lectura de l'epígraf anterior i, concretament, la depuració del PSUC, fes oblidar que al darrera de la irracional i maniquea actitud de Comorera no hi havia una raonada i pregona divergència política i ideològica amb els escindits. Ben cert que existia, però l'acció de depurar implica llevar les impureses o desviacions i, per tant, hom no pot discutir amb qui és impur o ja està equivocat de principi. Seria absurd, una pèrdua de temps sense sentit. En tot cas, el que sí es pot fer és salvar la impuresa o corregir la desviació, però mai tractar-les d'igual a igual. Això seria discutir no depurar. Qui depura està en una situació superior i no reconeix a la mala herba ni la possibilitat d'existir. Això és el que va fer Comorera. Ell no podia discutir amb els Miquel Ferrer, Gilabert, Serra Pàmies, del Barrio o Benejam; se'ls havia d'apartar del cos sà així que van manifestar públicament o fraccionalment les seves posicions divergents amb la direcció. Quan Comorera cita aquests noms no és per a discutir les seves tesis, sinó per justificar les expulsions per mitjà d'impropris i ultratges de tota mena. És més, una vegada separats del PSUC, tampoc els reconeixia el dret a existir políticament, puix que depuració no és sinònim de separació. No es poden les branques malaltisses o mortes d'un arbre perquè després puguin rebrotar. És impossible. No s'expulsava als qui tenien opinions diferents sinó als qui no reconeixien que estaven equivocats o als traïdors. A uns i altres no se'ls podia reconèixer vida pròpia, seria com acceptar que no estaven equivocats si nó que opinaven de manera distinta.

I, en canvi, el problema de fons és que opinaven de manera distinta. Tenien opinió com també la tenia Comorera, però aquest només l'expressava o discutia amb aquells que sí representaven espais polítics diferents al PSUC. Un dels costums de Comorera van ser les cartes obertes: "a un separatista", "a Carles Pi Sunyer", "a Reis Bertral", "a Navarro Costabella", etc. com una manera de discutir públicament amb persones vinculades a d'altres corrents polítics. A través d'aquestes cartes i d'altres documents hom se n'assabenta nítidament de la seva posició ideològica i política. i comprova les insalvables diferències amb els escindits, els quals sí són citats per algun motiu tornaran a rebre una bona pedregada. Es a dir, ens hem d'assabentar de la polèmica de fons per la via indirecta, perquè la directa és formalment impossible.

Hem vist com el problema nacional és una de les qüestions claus a l'entorn de les quals gira la desunificació. En aquest epígraf només estudiaré l'aspecte teòrico-conceptual de la Nació i el fenomen nacional. Val la pena que doni tres dades de bell antuvi: el model de resolució del problema nacional és la U.R.S.S.; la depuració enforteix el caràcter nacional i internacionalista del PSUC evitant caure en les desviacions nacionalistes petit burgeses; la qüestió nacional i el dret de les nacions a la seva autodeterminació ha de ser comprès per als militants del PCE i assumit amb tanta força com el PSUC ha de condemnar les desviacions separatistes. És significatiu que Comorera analitzi la qüestió nacional mirant com a model la Unió Soviètica però, sobretot, intentant buscar un punt d'equilibri entre "els separatistes d'un costat i l'altre de l'Ebre". La realització plena de Catalunya com a nació no estava renyida amb la

unitat dels pobles hispànics i aquesta amb el dret a llur autodeterminació. Comorera havia criticat i criticaria sempre el separatisme com una actitud resistencial, defensiva davant del centralisme que portava inevitablement a posicions nacionalistes burgeses contràries a l'internacionalisme proletari. Era més dur encara contra l'altre separatisme, el centralisme, origen del problema nacional impossible de resoldre's sense bandejar-lo, tot fixant unes noves bases d'estructuració territorial de l'Estat plurinacional. Aquest afany a fer comprendre el problema de les nacionalitats a Espanya farà que el primer document teòric en el que Comorera tracta directament i exclusivament aquest tema, sigui resultat d'una conferència pronunciada als militants del PCE residents a Mèxic, l'abril del 1942 (970). La comprensió del fet nacional per part dels militants del PCE era tan o més important que l'assumpció per part dels militants del PSUC de la resolució del problema nacional català dintre d'una Espanya unida en la democràcia i el socialisme.

En la ja tantes vegades citada conferència del 8 de setembre del 1940, Comorera ja exposa les línies mestres de la seva concepció sobre la qüestió nacional. La data i la dada són importants perquè reflecteixen un punt de partida i una vinculació del problema nacional a la guerra imperialista. Per fi troba una teoria nacional, la leninista-estalinista, que encaixa perfectament amb la pràctica política que ell havia desenvolupat en els anys trenta i que li permet fer una formulació transparent del problema de les nacionalitats o Espanya que contempla la solució nacional de la URSS com l'objectiu a assolir. Una vegada més he de repetir que Comorera s'ali-

neava amb la Unió Soviètica per convicció, no tan sols per solidaritat. Aquest és el punt de partida i també la cloenda.

La lluita per la pau i contra l'imperialisme, factor generador de la guerra, era també una lluita d'alliberament nacional i colonial. La resolució de la qüestió nacional i colonial eren indissolubles del problema general de la revolució proletària. Aquesta concepció encaixava molt bé amb la posició de Comorera en relació amb el pacte germano-soviètic que quan fos trencat per l'agressió nazi no comportaria cap modificació del seu anàlisi ja que l'aliança conjuntural de la Unió Soviètica amb Anglaterra i EE.UU. no feia oblidar el caràcter inconciliable, antagònic, de l'imperialisme fos quina fos la seva cara, amb l'alliberament nacional i colonial. "L'imperialisme, forma superior del capitalisme, no pot resoldre els problemes nacionals i colonials com el capitalisme no pot suprimir l'explotació de l'home per l'home. L'imperialisme necessàriament ha d'alimentar-se amb el sotmetiment i l'opressió dels pobles i nacions colonials i dependents, perquè la llibertat d'aquests seria la seva fi; el mateix que el capitalisme NECESSÀRIAMENT es nodreix del dolor, de la misèria, de l'esclavitud de les masses treballadores, perquè l'emancipació d'elles seria la seva fi" (971). La lluita entre imperialistes o capitalistes és una pugna per la redistribució de mercats que no condueix mai ni a l'alliberació ni a l'emancipació obrera. És la unió del moviment obrer dels països capitalistes avançats amb els moviments d'alliberació nacional contra l'imperialisme, el que sí condueix a la revolució proletària i al socialisme.

I no pot portar a engany l'aliança conjuntural amb els

països capitalistes amenaçats per l'expansionisme nazi perquè: "podria el capitalisme, en casos apurats i per tal de subsistir, adaptar-se com el camaleó a les condicions d'un nou clima històric. Però sols canviaria de pell, de formes i colors. La substància seguiria sent la mateixa. Les autonomies polítiques o administratives i fins i tot la solemne declaració d'independència a favor de no importa quin nucli dependent o colonial, són maniobres imperialistes defensives desenrotllades quan les condicions històriques de combat posen en risc la seva mateixa existència. Però, guanyat el combat, si hi ha força suficient, es torna a la condició anterior, i si no n'hi ha, l'explotació imperialista es conforma amb les noves condicions creades per ella mateixa, i les nacions independents segueixen sent dependents, font de poder i de riquesa del capitalisme financer" (972).

L'imperialisme trenca les fronteres nacionals i fa il·lusòria i artificial la independència política de tantes nacions. Certament que Noruega va aconseguir la seva independència política en separar-se de Suècia però no va alliberar-se del seu sotmetiment al seu capital financer anglès o suec. La mateixa anàlisi es podria fer de totes aquelles colònies o nacions dependents que accedeixen pacíficament a la independència amb el vist-i-plau de la metròpoli. La independència política és un pas endavant però no suficient per a assolir la independència real puix aquesta només pot realitzar-se en el socialisme. Per això, no tota la lluita per l'alliberament nacional és necessàriament revolucionària.

Poden produir-se opcions nacionalistes contrarevolucionàries: ho era la posició dels socialdemòcrates durant

la primera guerra mundial, i també durant la segona, que sota el patriotisme nacional amagaven el seu suport als interessos de la burgesia imperialista; ho era el recolzament dels socialdemòcrates polacs al règim de Pilsudsky; ho era l'actitud de Kautski que advocava per l'assimilació dels txecs a la nació alemanya enfortint la política imperialista del kaiserisme. I és que no es pot desvincular la lluita per l'alliberament nacional de la lluita de classes. No tan sols són indissolubles, sinó que no es pot oblidar la subordinació del problema nacional a la revolució proletària. La lluita nacional no és un parèntesi de la lluita de classes sinó que forma part de la mateixa. És una absurda il·lusió pensar que és possible una aliança interclassista, populista, que posi en primer terme l'emancipació nacional i en segon terme l'emancipació social oblidant el caràcter de classe que necessàriament té la lluita nacional. Seria com creure que la nació és "una comunitat de destí". I mentre hi hagi lluita de classes la nació no serà mai una "comunitat de destí", puix sempre hi haurà una classe social que vestirà els seus interessos específics com interessos nacionals. Només la classe obrera pot donar sentit revolucionari a l'emancipació nacional perquè no es concebeix el règim socialista amb la persistència de l'opressió damunt dels homes i dels pobles. Aleshores sí que la nació serà "una comunitat de destí".

La teoria nacional de Comorera té el seu origen en la teoria lininista-estalinista i, més concretament, en la concepció de Stalin exposada a "Marxisme i qüestió nacional". No llegeix directament a Otto Bauer, Rosa Luxemburgo o Kautski, sinó a través dels textos de Lenin i Stalin. La seva identificació amb el text esmentat és de tal forma que la conferència "El problema de les Nacio-

nalitats a Espanya", podria molt bé titular-se: "El marxisme i la qüestió nacional a Espanya". El punt de partida és la famosa definició de nació: "és una comunitat humana estable, històricament formada i sorgida sobre la base de la comunitat d'idioma, de territori, de vida econòmica i de psicologia, manifestada aquesta en la comunitat de cultura". Comorera afegeix immediatament, citant altre cop a Stalin: "Es necessari subratllar que cap d'aquests trets esmentats, pres aïlladament, és suficient per a definir la nació. Més encara: n'hi ha prou amb què manqui un sol d'aquests trets definitius per a que la nació deixi de ser nació". És Espanya una nació? És Catalunya una nació? L'aplicació de la teoria nacional leninista-estalinista dóna la resposta.

Catalunya, Euzkadi i Galícia són nacions perquè en cada una d'elles es donen les tres característiques que en el seu conjunt, i no isoladament, defineixen la nació. Són comunitats estables, històricament formades, amb un territori comú, una economia pròpia, una psicologia característica manifestada en una comunitat de cultura i un idioma propi que els dóna identitat. Espanya, contràriament, "no és una nació puix que dels trets característics nacionals només en posseeix un: territori comú i si bé pot sostenir-se que és una comunitat estable, històricament formada, hi ha en ella quatre idiomes, quatre economies, quatre psicologies manifestades en quatre comunitats de cultura. Espanya és avui un Estat imperialista multinacional" (973).

La realitat nacional és indubtable a Catalunya, Euzkadi i també Galícia, que a vegades es posa en qüestió. Una cosa és el fet nacional i l'altra moviment nacional. Galícia està igualment o majorment oprimida per l'imperia

lisme espanyol i dels seu menor grau de desenvolupament del moviment nacional no se'n pot derivar cap interrogant sobre l'existència de la nació gallega. La nació és una realitat històrica, el moviment nacional és la consciència d'aquesta realitat. La nació que vol ser nació, que vol esdevenir sobirana i exercir el dret a l'autodeterminació és ja una nació política, però així com hi ha una sola nació com a comunitat estable històricament formada, no hi ha tan sols una nació política entesa com a comunitat de destí. Hi ha dues nacions o, més ben dit, dues línies que donen contingut al moviment nacional: la burgesa i nacionalista, la proletària i internacionalista. Una i altra són antogòniques malgrat que en determinades circumstàncies històriques puguin confluïr transitòriament en la lluita contra la nació opressora. Però aquesta aliança conjuntural no pot fer oblidar en cap moment ni el caràcter de classe definidor del moviment nacional en les seves etapes successives, ni la certesa que l'alliberament nacional solament és realitzable en la seva plenitud en el socialisme.

D'aquí no se'n pot deduir que si la classe obrera no detenta la direcció del moviment nacional, aquest serà necessàriament regressiu. Tot al contrari, la lluita per l'alliberació nacional de Catalunya ha coincidit i, en determinats casos, ha impulsat un avenç progressiu en el conjunt de la política espanyola". De la mateixa manera sí és regressiu i contrarevolucionari el col.laboracionisme de la socialdemocràcia amb el "nacionalisme" de les burgesies imperialistes. La lluita nacional de la : nació oprimida és sempre justa i alliberadora, el nacionalisme de la nació opressora és sempre injust i esclavitzador. Però si ens quedéssim només en aquestes formulacions generals cauríem en l'error de la suficiència



de la lluita per l'alliberament nacional i, aquesta, no tan sols no és suficient sinó que pot esdevenir nacionalista burgesa si no es subordina al caràcter internacionalista de la revolució socialista. Aquest és el tret característic, fonamental, que diferencia el nacionalisme burgès de l'internacionalisme obrer:

"No sóc separatista, sóc internacionalista", deia Comorera en la "Carta oberta a un separatista" (1974), i especificava en "El problema de les Nacionalitats a Espanya": "Nosaltres no som nacionalistes. Nosaltres som internacionalistes, i peñfet de ser-ho, som els únics capacitats per a resoldre el problema nacional" (1975). La classe obrera havia de prendre la bandera nacional però no per fer-ne un nacionalisme local eixorc sinó com un factor revolucionari de lluita contra l'imperialisme, i Catalunya no podia isolar-se desentenent-se del problema general de l'imperialisme. Comorera discrepava radicalment d'aquells, com els escindits, que posaven en primer terme l'emancipació nacional catalana, isolant la lluita per una Catalunya lliure del context general d' espanyol de lluita per la democràcia o de la situació internacional. El seu catalanisme traspassava les fronteres nacionals catalanes; l'aliat natural de la classe obrera de Catalunya era la classe obrera dels altres pobles hispànics i no es podia caure en el parany de posar per davant l'aliança amb les altres classes socials catalanes en la justa lluita per la recuperació de les llibertats nacionals. La legítima lluita per l'alliberament nacional de Catalunya formava part, i no n'estava al marge, de l'única lluita per la democràcia i l'alliberació social dels pobles hispànics. Aquesta opció internacionalista de la classe obrera de les nacions oprimides exigia l'acció solidària de la classe obrera de

les nacions opressores. Aquest era un punt cabdal que el PSOE no havia sabut comprendre a l'igual que la socialdemocràcia occidental. Les reaccions nacionalistes i, àdhuc, separatistes al si del moviment obrer de les nacions dependents, eren en gran part lògica conseqüència de la incomprensió del dret de les nacions a l'autodeterminació per part dels partits de la classe obrera de les nacions dominants. I això era fonamental, tant com entendre que la síntesi de la resolució del problema nacional es troba en capir que la superació de l'imperialisme i l'alliberació social i nacional de les nacions, o sia, la capacitat d'exercir el dret a l'autodeterminació, és la base per a un nou internacionalisme que no es deriva de l'explotació i de la imposició d'uns pobles sobre els altres sinó de la unió voluntària de les nacions lliures. "Separar per unir voluntàriament", com havia dit Lenin i recordava Comorera. Calia, doncs, que s'entengués i s'assumís que "el deure dels comunistes nascuts o que treballen a la nació opressora és un. El deure dels comunistes de la nació opressora és el de defensar, sense vacil·lacions, el dret de separació, de constituir-se en Estat independent de la nació opressa.

Els comunistes de la nació opressa han de defensar sense vacil·lacions la unió voluntària del seu poble amb els altres, en primer terme amb la nació opressora" (976).

El moviment nacional prenia, doncs, un sentit revolucionari quan la classe obrera s'erigia en classe dirigent, nacional, en la lluita contra l'imperialisme, i quan tenia capacitat d'imposar la línia d'unitat amb els altres pobles hispànics en contra de la línia separadora propugnada pel nacionalisme burgès. El moviment nacio-

nal tenia, alhora, un caràcter profundament popular i la classe obrera havia de tenir la capacitat d'integrar al seu si a d'altres classes socials i especialment a la pagesia. Comorera arriba a afirmar: "no es concebeix una nació, un moviment nacional, sense la pagesia com a base" perquè "el problema nacional és un problema en essència camperol". El camperolat és una classe arrelada històricament al passat i a la tradició i la que de manera més estable i permanent manté els trets plurals que configuren el caràcter nacional. Són els camperols els qui malgrat segles d'opressió nacional han mantingut vius els signes d'identitat de la nacionalitat, i no es pot concebir la lluita nacional sense la seva participació.

Ara bé, aquest fet indiscutible no implica que la pagesia pugui esdevenir l'eix de la lluita nacional ja que la revolució burgesa obre un nou període en la lluita de classes en el que la formació de la nació i les lluites d'expansió o alliberació nacional vénen determinades per la contradicció de base del nou moment històric que erigeix en protagonistes del sistema capitalista i imperialista a la burgesia i al proletariat. És des d'aquesta perspectiva que "els camperols de la nació opressora o de la nació oprimida són històricament la base de sustentació, el punt de suport, la força de xoc de les classes que dirigeixen la lluita imperialista o que organitzen la defensa de la futura alliberació del nucli nacional sotmès". La força internament nacional de la pagesia pot ser la reserva humana de la reacció o pot esdevenir la base i el complement de la vocació internacionalista de la classe obrera. La pagesia no constitueix un projecte independent de classe sinó que sempre estarà articulada a les classe ascendents que identifiquen

el sistema capitalista. Es per això que la classe obrera no pot oblidar que "no podrà realitzar la seva missió històrica si no compta amb els camperols, si no aconsegueix i afiança la seva aliança amb ells, si no logra desplaçar a les forces reaccionàries de la direcció de la pagesia, d'ésser ella mateixa i solament ella el seu dirigent revolucionari" (977).

La capacitat de la classe obrera d'erigir-se en classe nacional és la base per a formar un ampli moviment nacional d'un caràcter profundament popular en el seu interclassisme i revolucionari per l'orientació de classe del mateix que li atorga la funció dirigent dels proletariat. L'experiència de la guerra d'Espanya i la funció dirigent del PSU a Catalunya eren el millor exemple de la possibilitat de donar una orientació revolucionària al moviment nacional d'ampla base popular i en el que s'hi senten identificats no tan sols la pagesia, sinó també la petita burgesia industrial i comercial, els professionals o els intel·lectuals. Comorera complementava el caràcter nacional i internacional de la classe obrera. La classe obrera és única: "educada en els principis de l'internacionalisme proletari, combatent sota els plecs gloriosos d'aquesta bandera, comprèn amb rapidesa les idees i els problemes generals, universals; es reconeix d'una altra nació, d'un altre continent; s'articula i combat essencialment, per a crear un moviment internacional homogeni, el seu Partit Polític de classe, per lluitar contra l'enemic comú, el capitalisme, l'imperialisme, reconegut sempre com el mateix enemic on sigui i es digui com es digui, per la identitat dels seus mètodes, dels seus principis, de la seva única subjecció i misèria del món sencer; crea el seu Partit, el que

ha de conduir-lo a l'assalt del poder polític, a la instauració de la seva dictadura, per extirpar de soca i arrel l'explotació de l'home per l'home, el plantejament d'una economia mundial, base material del socialisme triomfant" (978). El caràcter nacional de la classe obrera, o sia, la capacitat de generar un projecte polític a l'entorn del qual s'hi afegeixen altres sectors de la societat conformant un sol bloc popular i nacional, no està en contradicció sinó que forma part de l'únic projecte internacional de revolució socialista. Aquesta confluència entre projecte nacional i projecte internacional, entre partit nacional i partit internacional, no fou analitzada amb suficient profunditat per Comorera que es quedà amb les formulacions i contradiccions del leninisme i de l'estalinisme.

En principi, hom podria formular que no és possible un moviment nacional sense un projecte polític específic, propi, dins de l'únic moviment obrer internacional. Cal un partit nacional que sàpiga formular-lo a partir de les condicions històriques i socials específiques de cada nació perquè no pot haver-hi un moviment nacional amb perspectiva revolucionària sense un partit nacional i revolucionari. Això que sembla palès no ho és tant en la concepció de Comorera. I no ho és perquè tampoc és clar en la teoria leninista-estalinista. Stalin defensa amb la mateixa força el caràcter popular i revolucionari dels moviments nacionals com l'existència d'un partit únic dels obrers de totes les nacionalitats (de Rússia). La pluralitat de moviments nacionals no comporta la pluralitat de partits nacionals sinó la unitat d'un sol partit internacional. La garantia contra les desviacions nacionalistes i separatistes està en la unitat interna-

cional del moviment obrer en un únic partit. La Internacional Comunista era aquest Partit únic esmentat per Comorera, i el PSUC n'era la secció catalana.

Ara bé, és compatible un partit únic internacional amb la pluralitat de moviments nacionals? Hi ha un únic model internacional de revolució o una multiplicitat de revolucions nacionals que totes en el seu conjunt conformen la revolució internacional? Si hi ha un sol partit perquè la classe obrera és única i es reconeix de nació a nació, lògicament i en conseqüència no es pot parlar d'una classe obrera catalana sinó de la classe obrera a Catalunya. En canvi, el mateix Comorera diu que a cada nació hi ha dues nacions, dos projectes de classe, i el moviment nacional resultarà revolucionari en la mida que la classe obrera tingui capacitat d'erigir-se en classe dirigent i sostreure al camperolat i altres classes populars de la influència nacionalista burgesa. Fins a quin punt això no implica un projecte nacional, o sia un partit nacional com avantguarda organitzada d'una classe obrera catalana, sense que aquesta adjectivació comporti oblidar llaços internacionals? El naixement del PSUC com partit nacional i independent hauria de fer fàcil la resposta i demostrar la compatibilitat entre el projecte nacional i la solidaritat internacional. Però no fou així, era un naixement heterodoxe, era també un pecat original que calia corregir. I la perspectiva del partit únic a Espanya no queda en suspens o retardada pel caràcter nacional del PSUC, sinó pel seu caràcter "unificat". De no ser així no tenia sentit el naixement independent del PSUC, i la seva localització a Catalunya. El naixement correctament leninista havia estat el del POUM. Des de l'òptica leninista i estalinista el

partit de la classe obrera és un partit supranacional que es fonamenta en l'internacionalisme proletari i que assumeix com elements progressius i revolucionaria els moviments d'emancipació nacional.

El Partit Comunista (bolxevic) de la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques n'era la prova fefaent de la compatibilitat entre el partit únic i l'assumpció del problema nacional. Més que això, era la garantia de la preeminència del dret de la classe obrera sobre el dret nacional d'una banda i la seguretat de la resolució del problema nacional un cop realitzada la revolució socialista de l'altra. L'única manera d'evitar la separació dels obrers per nacionalitats i la desintegració del partit únic és l'organització basada en els principis de l'internacionalisme, deia Stalin (979), i afegia a continuació: "La unió dels obrers de totes les nacionalitats de Rússia en col·lectivitats úniques i íntegres a cada localitat i la unió d'aquestes col·lectivitats en un partit únic: heus aquí la tasca a assolir. Aquesta estructura del Partit no exclou, sinó que pressuposa una ampla autonomia de les regions dins del Partit com un tot únic". Entre la separació de la classe obrera per nacionalitats i el Partit únic no hi havia fórmules intermitges o conciliadores, i no ho era l'organització federal que conduïa al separatisme: o la "delimitació" dels obrers per nacionalitats o la unió internacional. Stalin no tenia cap dubte i conclouia: "tenim, doncs, el principi de la unió internacional dels obrers com punt indispensable per a resoldre la qüestió nacional" (980).

Per a Comorera, la demostració de la certesa de la teoria estalinista era la realitat històrica de la revolu-

ció d'Octubre com punt de partida de la resolució del problema nacional i la seva culminació en la Constitució del 1936 i, posteriorment, amb la reforma constitucional del primer de febrer del 1944 aprovada pel Soviet Suprem de la U.R.S.S. (981). Comorera explica el procés d'unificació lliure i voluntària de les Repúbliques soviètiques, en el que "per primera vegada en la història de la humanitat, el problema nacional ha estat enfocat i resolt, no aïlladament, sinó en escala mundial: un vast imperi ha estat transformat en una Federació voluntària de pobles lliures i iguals, sobirana en una sisen part de la terra" (982).

El principi marxista: "el poble que n'oprimeix un altre no pot ésser lliure", base de la teoria nacional desenvolupada per Lenin i completada per Stalin, era el punt de partida que fonamentava el nou ordre constitucional. La Constitució federal no podia néixer més que de la unió voluntària, i no imposada, de les nacions, les quals en federar-se adquirien iguals drets però no iguals deures. les Repúbliques més avançades tenien un major grau d'obligacions per tal de fomentar una creixent equiparació del nivell econòmic, polític i cultural entre les nacions membres de la Unió. D'igual manera, cada República Federada conservava el dret a separar-se lliurement de la URSS per raó de la seva sobirania originària, alhora que el territori de les Repúbliques Federades no podia ser modificat sense llur consentiment. La integració al si de la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques no implicava altra limitació a la sobirania de les nacions membres que el sotmetiment a la Constitució Federal voluntàriament assolida i l'exercici del poder de l'Estat d'una manera independent amb l'única limita-



ció de les competències que corresponien a les Institucions Federals. D'altra banda, la Constitució Federal garantia la igualtat de drets dels ciutadans de la URSS, sense distinció de nacionalitat ni de raça, en tots els dominis de la vida econòmica, social, cultural i política, amb l'especificació que el dret a la instrucció era assegurat a les nacionalitats per l'ensenyament a les escoles en la llengua materna. I, finalment, la URSS solidària amb la classe obrera internacional i amb les nacions oprimides, concedia el dret d'asil als lluitadors estrangers perseguits per defensar els interessos dels treballadors, per les seves activitats científiques o per la seva lluita per l'alliberament nacional (1983).

La resolució del problema nacional a Espanya tenia ja un exemple reeixit en la història de la humanitat. Aquest era el model, aquest era l'objectiu.

### Franco i Falange són la guerra!

"Podeu ben creure, companys i amics, que no tenim fil directe amb el company Stalin!" (1984). Així rebutjava Comorera les inculpacions que rebia el PSU de ser un partit extra-nacional que obeïa cegament a la Unió Soviètica. Era inqüestionable que el PSU posava per damunt de tot "la defensa, la consolidació, el desenvolupament progressiu de la Unió Soviètica cap al comunisme, perquè aquesta és la millor defensa que podem fer de Catalunya, perquè és així que assegurem l'esdevenidor lliure i gloriós de Catalunya, perquè només així es pot resoldre, dialècticament, la vida de Catalunya" (1985).

Però d'aquí no se'n podia derivar que el PSU no fos un partit nacional català com el que més. Perquè, una de dues, o es queia en un localisme estret i enganyós en un món en el que ja no existien els compartiments estancs o s'oblidava interessadament la convicció occidentalista i l'alineament d'altres sectors catalans amb les potències capitalistes democràtiques. Quina llotja era més catalana, la de Pi Sunyer a Londres o la de Comorera a Moscó? És absurd contestar aquesta pregunta perquè aquest no és el fons de la qüestió. El problema no és la defensa de Catalunya ni de les seves llibertats nacionals, ni Pi Sunyer ni Comorera ho posaven en dubte, sinó de quina manera es defensava Catalunya i cap a on es dirigia la política nacional d'un i altre. El problema estava en l'adjectiu, no en el substantiu, perquè si es pretenia amagar l'adjectiu amb l'admiratiu Catalunya!, era ben fàcil caure en una concepció totalitària. Així ho denunciava Comorera recordant a Cambó: "Un dia de crisi política, Cambó va plantejar un dilema just i el va resoldre de manera hipòcrita: República? Monarquia? Catalunya! Calia resoldre'l així: República? Monarquia? Caixa forta de la burgesia catalana" (986).

La Catalunya socialista de Comorera es confrontava amb la Catalunya liberal-democràtica de Pi Sunyer i la dificultat d'assolir la unitat combatent dels catalans no procedia del caràcter extra-nacional d'uns o altres sinó del diferent projecte estratègic que propugnaven i representaven forces i partits indiscutiblement nacionals i catalanistes. Comorera responia a les crítiques d'Andreu Abelló qualificant-les de cortines de fum i de falòrnies grolleres: "No volen anar amb nosaltres, precisament perquè aspirem a construir una Catalunya socia

lista primer, comunista després, una Catalunya sense classes, sense explotació de l'home per l'home, una Catalunya en la qual cadascú doni a la col·lectivitat segons la seva capacitat i obtingui d'ella segons el seu treball, en la primera etapa, i segons les seves necessitats en l'etapa superior comunista" (987).

Evidentment, Comorera no posava en dubte ni el socialisme de la URSS ni el seu desenvolupament cap a una societat comunista. N'estava convençut i no li feia falta ni l'excusa de "socialisme real" ni la diferenciació de "socialisme en llibertat". Estava identificat amb la Unió Soviètica, com algú altre ho podria estar amb el model anglo-americà, però d'aquí no se'n derivava que el PSU no tingués una política nacional pròpia, que no estés disposat a buscar punts d'acord amb les altres forces antifeixistes renunciant momentàniament al seu projecte específic, amb la voluntat d'unir tots els esforços per a assolir l'objectiu principal i irrenunciable: aniquilar Franco i Falange.

Una i altra vegada Comorera insistia en la necessitat de no oblidar mai que "el règim de Franco i Falange és feixista, que no es donarà mai per vençut, que no deixarà mai voluntàriament el poder. El règim de Franco i Falange, com el de Mussolini i el de Hitler, morirà matant" (988). I encertava, malgrat no viure l'estiu del 1975, com qui té clar que no era possible cap solució negociada. O amb Franco, o contra Franco, no hi havia solució intermitja i les maniobres muniqueses no feien més que afavorir l'estabilització del franquisme. La lluita era a mort i la unitat antifeixista era imprescindible per a guanyar la victòria.

Franco i Falange eren la guerra. Perquè la guerra d'Espanya no havia estat una conflagració civil, interior, sinó una guerra internacional, el preàmbul de la segona guerra mundial; perquè la guerra contra el nazi-feixisme era indissoluble de la lluita contra el franquisme; perquè la victòria de l'aliança d'Anglaterra, Estats Units, la Unió Soviètica i Xina havia de ser la derrota de Franco i Falange. Aquest era el seu convenciment que tenia, però, una llacuna inamagable: si Franco i Falange eren la guerra, com s'ha d'interpretar el període interimperialista de la segona guerra mundial, obert el 23 d'agost del 1939 i clos el 22 de juny del 1941? No és vàlida la resposta fugidera de les situacions dialècticament canviants dels context internacional; tampoc cal buscar-la en la lògica d'Estat estalinista perquè és insuficient. Quan Comorera es pregunta què hauria succeït si la URSS hagués entrat en guerra el 1939 atès que dos anys després les columnes hitlerianes arribaven fins a les mateixes portes de Moscou, està justificant la lògica d'una decisió política d'Estat a partir de la correlació de forces militars, de la conjuntura política internacional i, sobretot, del daltabaix que hauria representat per a la classe obrera internacional i per a les forces democràtiques del món, la caiguda de la Unió Soviètica. Però, en cap moment està analitzant el caràcter de classe de la guerra; aquest vindrà determinat d'una manera o altra en funció que la Unió Soviètica intervingui o no en la conflagració. Una cosa és la legítima defensa de l'Estat socialista de la URSS que pot comportar l'adopció de polítiques contradictòries, l'altra és justificar la no intervenció pel caràcter interimperialista de la guerra quan aquest no és la causa d'aquella sinó la indumentària que la vesteix.

Tanmateix, i amb tots els condicionaments, Comorera va adequar la política nacional del PSU a la situació internacional canviant, en el ben entès que el període interimperialista de la segona guerra mundial no va implicar cap paralització de la lluita contra el franquisme, sinó la seva adequació a una etapa d'isolament dels partits comunistes. Cal recordar aquí que l'origen d'aquest isolament no està en el pacte del 23 d'agost sinó en el mateix pacte de Munich del qual en quedà apartada la Unió Soviètica. Això és important sobretot pel que fa referència al PCE i al PSU. No és la "traïció" de la UPSS la que origina la marginació dels partits comunistes si nó que aquesta ja es comença a produir pel viratge o "traïció" de Munich. La dretanització o l'adopció de posicions cada cop més moderades per part del PCE i del PSU en el transcurs de la guerra, no aconsegueix evitar la ruptura final amb Prieto i Azaña ni podrà obstaculitzar el cop d'Estat de Casado com expressió final dels partidaris del compromís o d'una sortida honorable a la guerra d'Espanya. La ruptura del front popular a Espanya és la continuació lògica del pacte de Munich i es produeix molt abans del pacte de Moscó. Aquest tindrà un efecte accelerador però no és l'espurna que provoca la ruptura del front antifeixista.

Un pensament és constant en les diferents formulacions polítiques de Comorera: esbandir Franco primer que tot, com abans ho havia estat guanyar la guerra per damunt de tot. Però al darrera d'aquest pensament, que estava en el cap de totes les consciències democràtiques, hi havia posicions ideològiques tan divergents i alineaments internacionals tan incondicionals que el que era un crit unànim no es traduïa en una unitat de combat. I Franco

comptà, per estabilitzar políticament la seva victòria militar, amb dos factors de vital importància: el dissimulat però creixent recolzament de les potències capitalistes democràtiques a canvi de la seva neutralitat i la radical desunió dels republicans. La primera es féu més transparent en la mida que la correlació internacional es feia més favorable als aliats, la segona fou palesa des de les darreries de la guerra d'Espanya.

A Catalunya, la ruptura definitiva entre el PSU i l'ERC, entre Comorera i Companys, es produí abans de passar la frontera, el febrer del 1939, quan a Darnius i a Agulla na els consellers del PSU exigiren el compliment de l'acord de la darrera reunió del Consell de la Generalitat a Barcelona pel qual es tornaria a reunir si es veia obligat a traslladar-se a una altra població catalana (989). Companys no tornà a convocar el Consell de la Generalitat malgrat la insistència de Comorera que considerava imprescindible que Catalunya continués comptant amb el seu legítim govern. Dissoldre el Govern de Catalunya seria com donar legitimitat a la victòria franquista. Franco havia guanyat la legalitat, però no la legitimitat. Els catalans de dins i de fora havien de continuar comptant amb el seu President, amb el seu Govern, com expressió màxima que la lluita continuava, que la derrota momentània no donava lloc a la resignació i a l'emigració. A més, el Consell de la Generalitat tenia l'obligació de continuar exercint les seves responsabilitats com a òrgan representatiu de Catalunya de cara a les organitzacions internacionals antifeixistes de cara als països solidaris amb la República i, sobretot, havia d'organitzar i coordinar la política d'ajut dels milers de catalans exiliats.

Comorera continuà presionant a Companys un cop passada la frontera, perquè reunís el Consell. Fou endebades, fins i tot després de produir-se el cop d'Estat de Casado, Miaja, Besteiro. Era inútil, la derrota havia trencat l'únic fil que sostenia la unitat entre el PSU i l'ERC, entre el Consell de la Generalitat i el Govern de la República. La tendència prietista de l'Esquerra s'enfrontava ja radicalment a la posició del PSU pròxima a Negrín malgrat no escatimar cap crítica per la seva política envers Catalunya. Si el PCE no va aconseguir que la Diputació Permanent condemnés la Junta de Defensa de Madrid (990), el PSU no va aconseguir ni la reunió del Govern de Catalunya. El primer de maig del 1939, els Consellers del PSU s'adreçaven per darrer cop al President Companys per tal que convoqués el Consell de la Generalitat perquè continués com única representació legal de Catalunya mentre el poble català no pogués manifestar democràticament la seva voluntat i perquè condemnés categòricament i oberta la Junta de Defensa, alhora que desautoritzava tota mena de pacte en la lluita de reconquesta del país, amb els protagonistes o adherits a la traïció de Casado (991). No va haver-hi resposta oficial, l'ERC i el PSU estaven resoltament enfrontats i el Govern de la Generalitat es podia considerar dissolt.

El PSU, malgrat les crítiques de ser una organització catalana dependent de l'exterior, podia mantenir el cap ben alt de ser el darrer en marxar de Barcelona, de no haver caigut en el desencís i la capitulació, de no tenir la responsabilitat de la dissolució del Consell de la Generalitat, de ser el primer en aixecar la bandera de la resistència antifranquista, de no ser el culpable del trencament de la unitat amb l'Esquerra. Era Companys

qui havia trencat les relacions amb el PSU, a ell li corresponia la responsabilitat. El PCE i el PSU, no tansols es presentaven nets de culpa per la derrota, sinó que acusaven de la mateixa França i Anglaterra, a republi-cans i socialdemòcrates. Era aquesta la política de la Internacional Comunista que en el manifest del primer de maig del 1939, responsabilitzava a la burgesia occiden-tal i a la II Internacional de la derrota republicana (992). En la realitat, el pacte de Munich havia anat obrint poc a poc dues línies divergents entre les forces republicanes alineades amb les potències capitalistes democràtiques o amb la Unió Soviètica. Republicans i prietistes s'alineaven amb les primeres, comunistes i negrinistes amb la segona. L'enfrontament entre la Dipu-tació Permanent i el Govern Negrín i la constitució suc-cessiva de dos organismes d'ajut als refugiats, el SERE i la JARE (\*), n'eren l'expressió política i organitza-tiva d'una divisió irremeiabla. Els intents del PCE d'e-vitar la creació de la JARE i de buscar una ampliació

-----

(\*) El Govern Negrín havia creat ja en el 1937 el "Servicio de Emigración de los Republicanos Españoles (SERE)", organisme que en-trà realment en funcionament el gener del 1939, i sent nomenat Pre-sident, després de la pèrdua de Catalunya, Pablo Azcárate. Aquest havia de ser l'organisme d'ajut oficial als republicans refugiats, però les desavinences personals i la divisió política entre el sec-tor majoritari de la Diputació Permanent i el Govern Negrín, acaba-ren en la creació a través de l'afer "Vita" de la "Junta de Auxi-lio a los Refugiados Españoles (JARE)", el 31 de juliol del 1939, i que estava controlada per Prieto i presidida per Nicolau d'Olver. La SERE i la JARE, amb independència de l'obscura història del iot



del Govern que salvés la unitat antifeixista foren fútils i no tenien cap possibilitat de reeixir. En tot cas aconseguien col·locar la responsabilitat de la ruptura en els altres i, particularment, en la persona de Prieto. L'estiu del 1939, l'isolament del PCE i del PSU era ja un fet i només un reacostament entre Anglaterra i la Unió Soviètica podia facilitar la restitució de la unitat.

I no es produí, com ja he explicat, sinó tot el contrari. El pacte del 23 d'agost va segellar la divisió republicana i va provocar el viratge esquerrista del PCE i del PSU que reemplaçaven la política d'unitat antifeixista per la lluita contra la guerra imperialista i per la República popular d'Espanya. Dues línies s'enfrontaven entre els republicans, segons Comorera: la línia imperialista de Prieto i Pi Sunyer i la línia de front popular propugnada pels comunistes. Companys i Pi Sunyer, que havien creat sengles Consells Nacionals de Catalunya (\*), s'alineaven amb l'imperialisme britànic accep-

-----

"Vita", eren l'expressió de la divisió republicana personalitzada en la figura de Negrín i Prieto.

José María del Valle: "Las instituciones de la República española en exilio", Ed. Puesto Ibérico, 1976; pàgs. 32 a 44.

(\*) Des de l'abril del 1939, Carles Pi Sunyer s'havia establert a Londres per decisió de Companys per tal de tenir la representació de la Generalitat i amb l'encàrrec exprés de portar la política catalana a Anglaterra. Companys, després d'haver encarregat a Irla, com President del Parlament, les gestions per formar un organisme

tant tàcitament tàcitament que les petites nacions esdevinguessin moneda de canvi dels interessos imperialistes. Mentre Franco es mantingués neutral, Anglaterra no reconeixeria a la República i utilitzaria als qui li feien el joc com instruments de pressió sobre el dictador. La política de les cancelleries europees no era una política fonamentada en uns principis democràtics irrenunciables. Si fos així es negarien resoludament a tot tracte amb el feixisme espanyol i la realitat no era aquesta. La diplomàcia anglesa i francesa continuaria amb la seva actitud de "no intervenció" en relació amb Espanya si rebia les contraprestacions corresponents per part de Franco. L'alineament amb aquests països era la immobilització de la lluita antifeixista.

Nogensmenys, aquesta posició tenia una intencionalitat més profunda. Es tractava d'aconseguir un canvi de fronts, que els dos "llops" -Hitler i Stalin- es devoreessin mútuament. L'enemic a batre era el comunisme i les ambicions expansionistes de Hitler calia dirigir-les cap a l'est. Quan Pi Sunyer en el report del mes de gener del

-----

representatiu, que no arribà a reeixir, va constituir un Consell Nacional format per Pompeu Fabra, Pous i Pagès, Rovira i Virgili, Serra Hínter, Santiago Pi Sunyer. Fou amb la caiguda de França quan Pi Sunyer va prendre la iniciativa de constituir un nou Consell Nacional que quedà constituït el 29 de juliol del 1940 i integrat per: Carles Pi Sunyer (President), Bosch Gimpera, Batista i Roca, Josep Trueta, Ramon Perera i Fermí Vergés.

Carles Pi Sunyer: "Memòries de l'exili: El Consell Nacional de Catalunya, 1940-1945". Col·lecció la "Mata de jonc". Ed. Curial, 1978, pàgs. 8 a 44.

1940 es dol de la incapacitat de la burgesia de posar-se al davant del moviment pel recobrament nacional català deixant-lo en mans de "la gran multitud de gent catalana anònima i modesta de sentiment liberal", planteja que "la posició lògica fóra que les dretes catalanes procuressin contribuir a resoldre el problema de Catalunya dins de les possibilitats de la conjunció de forces polítiques conservadores desitjoses d'una sòlida ordenació europea" (993). Pi Sunyer proposava de fet una reconciliació nacional catalana que acabés amb els partidismes i les pertorbacions passades i que es traduís en la reconstrucció de Catalunya seguint el model democràtic occidental i aconseguint la desvinculació de les classes conservadores catalanes del feixisme i llur re incorporació al moviment d'alliberació nacional. Era com un canvi de fronts realitzat a Catalunya en la que no hi tenien cabuda ni el feixisme ni el comunisme. I la millor manera de fer-ho acabant amb els sectarismes partidistes, era la formació d'un Consell Nacional de Catalunya integrat per personalitats de prestigi i provada catalanitat. Aquesta posició política concordava plenament amb la política internacional de Chamberlain. Es tractava d'enfrontar el feixisme i el comunisme, que es devoressin a l'ensem i que deixessin via lliure a la democràcia.

Aquesta actitud entre ingènua i anticomunista, oblidava que les classes conservadores catalanes havien pres una opció el 18 de juliol, de la mateixa manera que els comunistes s'havien destacat en la lluita antifeixista. D'altra banda, oblidava conscient o inconscientment que l'objectiu de Hitler no es parava a Moscó, encara que aquest fos un pas fonamental per al canvi de la correlació de forces internacionals. Clar que en la ment de

Chamberlain podia haver-hi el mateix pensament de Stalin de retardar l'enfrontament -en aquest cas provocar el canvi de fronts- per tal de guanyar temps per a l'enfrontament decisiu. En una cosa sí estaven d'acord Pi Sunyer i Comorera: Hitler i Franco eren el mateix, opinió que evidentment no compartien Chamberlain ni Churchill. Per a ells Hitler i Franco no eren exactament el mateix, a Franco se'l podia immobilitzar, a Hitler no. I a efectes de la política interior espanyola, era bàsic saber que els ressorts de Franco no estaven tan sols en les forces de l'eix, podien també trobar-se en algunes potències aliades. Així succeïria en la mida que la sort de la guerra anés canviant.

Pi Sunyer i Comorera tenien una altra cosa en comú. Un i altre havien estat situats des de finals d'abril del 1939, en dos llocs immillorables d'observació internacional: Londres i Moscó. I es va notar. Ells van ser els polítics catalans que van realitzar les anàlisis més informades i aprofundides en aquest període immediatament posterior a l'acabament de la guerra d'Espanya, i van ser també els caps pensants a l'entorn dels quals va girar la política catalana a l'exili fins l'atac a Alemanya contra la Unió Soviètica. L'ocupació nazi de França i la detenció de Lluís Companys havien inutilitzat el Consell Nacional de Catalunya creat per ell i isolat a la direcció de l'Esquerra. Foren aquests els motius que portaren a Pi Sunyer a constituir el Consell Nacional amb seu a Londres. L'ampli moviment de les Comunitats Catalanes nascudes a Mèxic, Argentina, Xile, EE.UU., Colòmbia, Cuba, Uruguai i Costa Rica(\*) fou coordinat i

-----

(\*) El Consell Nacional de Catalunya comptava amb una Delegació a

dirigit des d'aquest Consell Nacional. Les Comunitats Catalanes aplegaven militants procedents de l'Esquerra, Acció Catalana, Estat Català, escindits del PSU, i afiliats de la UGT i de la CNT. A l'altre costat, es constituïen les Agrupacions d'Amics de Catalunya organitzades pel PSU que també incloïen a militants procedents d'Estat Català i a afiliats de les dues grans sindicals catalanes. L'alineament del PSU amb la Unió Soviètica havia rellançat a l'Esquerra en el primer rengle de la política catalana a l'exili. El Consell Nacional, les Comunitats Catalanes i l'Esquerra s'enllaçaven amb la JARE d'Indalecio Prieto, Nicolau d'Oliver i Andreu Abelló mentre que el PSU i les Agrupacions d'Amics de Catalunya amb el SERE.

L'enfrontament entre uns i altres era radical, malgrat lluitar contra un enemic comú. Tot i que l'actitud agre i insolent de Comorera contrastava amb el silenci intencionat de Pi Sunyer com qui no vol sortir-se'n de la paraula mesurada. La lluita antifeixista s'estroncava en-

-----

a New York i quedava ampliat amb els representants de les Comunitats Catalanes i dels partits catalans adherits: Josep Carner (President), Manuel Serra i Moret (Vice-President), Salvador Armendares, Josep Carner-Ribalta, Josep Canangla, Joan de Garganta, Nadal i Mallol, Francesc Paniello, Santiago Pi Sunyer, Baltasar Samper, Josep Tomàs i Piera, Antoni Trias, i Ferran Zulueta. Les Comunitats Catalanes es distribuïen en les següents àrees: Comunitat Catalana d'Amèrica del nord amb seu a Mèxic, Comunitat Catalana de Centreamèrica amb seu a Costa Rica, Comunitat Catalana de la zona N.O. de l'Amèrica del sud amb seu a Colòmbia, i la Comunitat Catalana amb

tre els exiliats catalans que mentre uns acusaven als al  
tres de ser peons de la Unió Soviètica, aquests responi  
en, acusant-los d'agents de l'imperialisme britànic. I  
no cal dir quins eren els uns i quins eren els altres.  
En les seves divergències estaven aïllats, encara que  
més el PSUC. La unitat antifeixista era la condició "si  
ne qua non" per assolir alguna cosa i esdevenia total-  
ment impossible. El plantejament de Pi Sunyer d'unitat  
nacional per damunt d'opcions de partit, era rebutjat  
pel PSU que defensava la legalitat i legitimitat del  
Consell de la Generalitat. La "reconciliació" de Pi Su-  
nyer donava per morta la República i la Constitució,  
alliberava als catalans de les obligacions concretes i  
tornava a posar en primer pla el dret a l'autodetermina  
ció. Catalunya tornava a separar-se per unir-se posteri  
orment en un règim de llibertat i democràcia. Davant d'a  
questaradicalització nacionalista, el PSU continuava de  
fensant la Constitució i l'Estatut, així com els òrgans  
institucionals que se'n derivaven i, concretament, els  
Governs legítims de la República, encapçalat per Negrín,  
i de la Generalitat, encapçalat per Companys. Aquesta  
fou la posició del PSU... fins que la palesa realitat  
de la divisió republicana el juliol del 1939, i el pacte  
nazi-soviètic el portaren, com al PCE, pel camí de la  
radicalització esquerrista.

-----

seu a l'Argentina i amb jurisdicció a la resta de països de sudamè  
rica.

Miquel Ferrer: "La Generalitat de Catalunya a l'exili", pàgs. 77 a  
87. Ed. Aymà, Barcelona 1977.

Carles Pi Sunyer: Memòries d'exili: "El Consell Nacional de Catalu  
nya, 1940-1945", pàgs. 62 a 71. Col. "La mata de jonc", Ed. Curial,  
Barcelona, 1975.

La resposta al canvi de fronts de Pi Sunyer, fou la reafirmació que els dos fronts en lluita eren els blocs imperialistes i tots aquells que s'hi alineaven. Si Franco i Serrano Suñer estaven al costat de Hitler i Mussolini, Prieto, Companys o Pi Sunyer es posaven al darrere de Chamberlain primer i de Winston Churchill després. El PSU continuava lluitant contra els primers tot desmarcant-se dels que s'havien sotmès al jou de l'imperialisme britànic. La lluita contra la guerra imperialista es concretava a Espanya i Catalunya en el desemmascarament dels peons d'un o altre imperialisme. Ja no es tractava de restituir la Constitució i l'Estatut, sinó d'ampliar la lluita antifeixista passant a un estadi superior: la instauració de la República Popular sota la direcció de la classe obrera. Mai el PSU i Comorera no havien criticat tan durament a Companys com en aquest període. Ja no el consideraven el símbol de la continuïtat institucional a Catalunya ni el capdavanter de la lluita pel recobriment nacional. S'havia vengut als traïdors de la República, als capituladors que feien el joc als signataris de Munich. Els mateixos que permeteren que caigués en mans de la Gestapo, que fos lliurat a Franco, i que finalment fos assassinat a Montjuïc. La seva tràgica mort el 15 d'octubre del 1940 no serví per a restituir la unitat i sí en canvi perquè cadascú volgués capitalitzar la seva figura històrica que amb el seu final es feia llegendària. Les diferències s'accentuaren entre els que es reafirmaven en les acusacions contra la traïció muniquesa, contra els "quislings" que facilitaren l'avançada dels nazis i la caiguda dels demòcrates incorruptibles com Companys; i els que recordaven altre cop el pacte nazi-soviètic, la "no intervenció" de la URSS i la desvinculació dels comunistes de la guerra contra el feixisme: el botxí de Companys.

Per més que Comorera tingués les mil maneres d'explicar el per què de la no intervenció soviètica en la guerra, havia de ser molt difícil entendre, per als militants del PSU, aquesta política i la que se'n derivava per a Espanya i Catalunya, sobretot després de l'ocupació de França (\*). I no estic fent referència tan sols als escindits, sinó també als que romangueren en el partit. La seva mateixa muller no l'acabava de comprendre (\*\*) i la pressió dels mitjans de comunicació o la bel.ligeran

-----

(\*) La necessitat d'alliberar als exiliats refugiats allí, va exacerbar en el grau màxim les inculpacions entre el SERE i la JARE i les organitzacions que un i altre representaven.

(\*\*) Així es demostra en una carta escrita per Comorera a Rosa Santacana: "Per què dones importància als fets exteriors de la política soviètica nostra? El millor que pots fer en aquests casos és no llegir la premsa, car tota ella és un instrument al servei de l'imperialisme i la seva missió principal segueix sent la de crear un bloc mundial contra la Unió Soviètica. Penso que no has meditat prou bé el meu informe, car de ser així no diries que els companys soviètics fan forts als hitlerians. No hi ha tals forts, ni tal amistat, sinó estratègia politico-diplomàtica per a respondre a agressions i passions que en el curs de la guerra imperialista s'han multiplicat".

Correspondència Comorera-Rosa Santacana, Mèxic, 25 de novembre del 1940. Arxiu Comorera-Massip. CEHI. Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona.



cia d'altres forces polítiques contra la URSS i els comunistes creaven un ambient general d'hostilitat i d'isolament de les organitzacions del PSU. El primer any de Comorera a Mèxic estigué ple de dificultats i entrebancs. Ja he explicat quina fou la seva actuació en les primeres setmanes després de la seva arribada, l'agost del 1940. La seva obsessió era reorganitzar el PSU i mantenir-lo ferm malgrat la difícil conjuntura i els atacs continuats. Ell mateix era blanc de quantitat de rumors i crítiques i va arribar a publicar-se a la premsa un suposat atemptat contra ell (\*). Tenia la idea de regularitzar el funcionament del partit a Mèxic per a dirigir-se després a Cuba, Xile i Argentina amb el mateix objectiu (\*\*). El viatge l'hagué d'ajornar un i al tre cop, per les dificultats organitzatives que es pro-

-----

(\*) En carta del 6 d'octubre del 1940, Comorera li demanava a la seva dona: "Per què no em trameteu el retall del comentari que va fer el periòdic dels nostres amics sobre el meu suposat atemptat?". Per la carta queda clar que no va haver-hi atemptat però serveix per a tenir una idea de l'ambient de crispació en què es vivia. (Correspondència Comorera-Rosa Santacana, Mèxic, 6 d'octubre del 1940). Arxiu Comorera-Massip. CEHI. Facultat de Geografia i Història. Universitat de Barcelona.

(\*\*) La intenció de Comorera era establir la seva residència a Buenos Aires, després d'un viatge per Cuba i Xile. (Correspondència Comorera-Rosa Santacana, Mèxic, 6 de novembre del 1940. Arxiu Comorera-Massip. CEHI. Facultat de Geografia i Història. Universitat de Barcelona).

duïren en el transcurs del darrer trimestre del 1940 en el PSU i que provocaren les expulsions o escissions que ja han estat explicades. Finalment, a principis del 1941 marxà cap a Cuba i, posteriorment, cap a Santigao de Xile (\*), però se li negà l'entrada a l'Argentina a causa d'haver estat expulsat del país quan el cop d'Estat d'Uriburu. No pogué, doncs, establir-se durant un temps a Buenos Aires junt amb la seva família i hagué de retornar a Mèxic on va fixar la seva residència. D'altra banda, envaïda França pels nazis, Mèxic esdevenia el centre principal de concentració republicana i, per tant, el lloc més adequat de residència de la direcció del PSU.

Fins l'estiu del 1941, la política del PSU per a la instauració de la República Popular no sofrí cap variació. El manifest de l'onze de setembre del 1940, l'havia exposat amb aquesta nitidesa i abstracció: "En plena solidaritat amb els altres pobles d'Espanya, el poble de Catalunya compleix amb els seu deures de l'internacionalisme proletari, al costat dels pobles del món que lluiten contra la guerra imperialista, al costat del proletariat internacional i de la gran Pàtria Socialista de la URSS, amiga lleial i segura en defensa de la seva po

-----

(\*) En carta del 31 de desembre del 1940, Comorera li diu a la seva dona que el dia 7 de gener marxarà cap a Cuba i el 16 o 19 marxaria cap a Xile des d'on miraria d'arreglar la documentació per poder entrar a l'Argentina, cosa que no pogué fer.

(Correspondència Comorera-Rosa Santacana, Mèxic 31 de desembre del 1940. Arxiu Comorera-Massip. CEHI. Facultat de Geografia i Història. Universitat de Barcelona).

lítica de pau per a donar a la guerra imperialista la sortida revolucionària cap al socialisme" (1993).

L'encadenament que comportava la no intervenció soviètica no es podia trencar fins que aquesta no variés. La política d'unitat i de manteniment dels Governos legítims de la República i la Generalitat havia quedat col·lapsada pel pacte nazi-soviètic i, precisament, la ruptura del pacte per l'agressió nazi restituïa la política d'unitat democràtica defensada pels comunistes. L'aliança antifeixista entre la Unió Soviètica i Anglaterra, EE.UU. i Xina esdevenia el marc internacional per a superar l'etapa del front popular antiimperialista i llançar l'alternativa de l'Aliança Nacional de Catalunya en concomitància amb la Unió Nacional proposada pel PCE. Ja he explicat com la guerra interimperialista va esdevenir guerra justa contra el feixisme internacional. Cal ara explicar com esdevenia també guerra justa contra el feixisme nacional: Franco i Falange eren la guerra!

El manifest del Comité Central del PSU, el primer d'agost del 1941 (1994), en anunciar la proposta de constitució de l'Aliança Nacional de Catalunya expressava amb claredat el canvi de plantejament polític amb aquestes paraules: "El Partit Socialista Unificat de Catalunya, plenament conscient de la seva responsabilitat històrica, proposa la constitució immediata de l'Aliança Nacional de Catalunya, instrument que en les circumstàncies actuals pot forjar i precipitar la victòria del nostre poble. Proposa l'Aliança Nacional de Catalunya, la qual en íntim i fraternal lligam amb la Unió Nacional d'Espanya, amb els pobles d'Euzkadi i Galícia, posarà fi al

règim d'ignomínia, fam, misèria i terror imposat per Franco i Serrano Suñer, en servei de l'Alemanya nazista, assegurarà la reconstrucció de Catalunya, dels pobles hispànics, d'Espanya, en un règim normal de llibertat, de democràcia, de plena sobirania i independència". La comparació d'aquest paràgraf amb el transcrit del manifest-aniversari de l'11 de setembre del 1940 és prou expressiva del salt qualitatiu que s'havia produït. El front mundial contra la guerra imperialista i per la pau havia donat pas al front mundial contra el feixisme; la República Popular a Espanya deixava el seu lloc en el programa polític immediat del PSU, a la reconstrucció de Catalunya i Espanya en un règim de llibertat, democràcia i independència.

L'Aliança Nacional de Catalunya estava oberta a "tots els catalans honrats, patriotes, antifranquistes", ningú estava exclòs fos quina fos la seva condició social, fos quina fos la seva ideologia si aquesta era respectuosa amb el pluralisme, amb la democràcia i amb la llibertat. El sentit de l'ANC era la solidaritat activa amb la Unió Soviètica, Anglaterra, Estats Units, Xina i els seus aliats; la lluita sense reserva contra el nazifeixisme i el seu còmplice Franco per a restituir la independència i plena sobirania d'Espanya; la proclamació de la Constitució republicana del 1931 com la carta política i jurídica fonamental dels espanyols, així com la derogació de tota la legislació franquista i la restitució de les lleis republicanes aprovades fins 1939; la unitat indissoluble en la lluita antifranquista de tots els pobles hispànics, de l'Aliança Nacional de Catalunya amb la Unió Nacional d'Espanya.

D'altra banda, el PSU reconeixia els darrers Governes de la República i de la Generalitat com els únics legítims i constitucionals, mentre el poble espanyol no pogués elegir els seus representants en unes eleccions democràtiques. Un i altre podien ser ampliats amb la representació de grups de dreta que acceptessin la legalitat republicana o amb partits polítics que per un motiu a altre no formessin part dels Governes Negrín o Companys. En el cas de Catalunya, el PSU proposava la incorporació en el Consell de la Generalitat dels partits Estat Català i Unió Democràtica i de personalitats que acceptessin la Constitució i l'Estatut. N'havien de quedar exclosos tant del Govern de la Generalitat com de l'Aliança Nacional de Catalunya "els bords i traïdors que han servit i col.laborat amb els botxins franquistes de Catalunya, els que intervingueren com a dirigents en la monstruosa traïció casadista, els trotsquistes que foren ja agents de Franco emboscats en els rengles dels lluitadors per la República i per Catalunya, els Abad de Santillán, els Serra Pàmies, i els Miquel Ferrer, renegats que pretenen ser confidents i provocadors en el si del moviment obrer" (995).

Com es pot observar, es retornava a les posicions polítiques anteriors al pacte germano-soviètic amb la particularitat que augmentava el nombre d'exclosos. En aparença, l'oferta unitària del PSU era amplíssima i no tenia altre límit que la fidelitat republicana, però ja començava a quedar acotada amb el reconeixement exclusiu dels Governes darrers de la República i la Generalitat, encara que s'acceptés llur ampliació. Nogensmenys, els sectors exclosos representaven opcions diferents d'entendre la fidelitat a la Constitució del 1931 i llur de

núncia o pretesa marginació era ja una manera de fer im-  
possible l'aliança propugnada. A la denúncia ja tradi-  
cional del trotsquisme i de l'infantilisme pseudorevolu-  
cionari de la FAI i d'alguns sectors de la CNT, s'hi  
afegien els protagonistes del cop casadista i els sec-  
tors escindits del PSU durant el parèntesi interimperia-  
lista. Uns i altres eren situats en el mateix nivell  
que els "bords i traïdors que han servit i col.laborat  
amb els botxins franquistes", i aquesta igualació no ha-  
via de facilitar cap millorament de les relacions amb  
republicans, socialistes i anarquistes, els quals no  
minvaren llur actitud anticomunista malgrat el viratge  
polític que representava l'entrada de la Unió Soviètica  
en la guerra i el consegüent canvi de posició dels comu-  
nistes espanyols i catalans (\*).

Cal precisar que l'alternativa de l'Aliança Nacional de  
Catalunya ja havia estat exposada per Comorera en el seu  
document "Catalunya unida es redreçarà" del 18 de juliol

-----

(\*) L'Aliança Nacional de Catalunya formava part de la política  
d'Unió Nacional del PCE que va néixer igualment a partir de la in-  
vasió nazi sobre la URSS. El manifest de Comitè Central del PCE  
d'agost del 1941 estableix les bases de la nova política d'unitat  
antifeixista en la que s'obren les portes a la burgesia nacional  
fins i tot a aquells sectors que havent-se alineat amb el franquis-  
me durant la guerra, eren partidaris d'una liberalització interior  
i d'un acostament amb els aliats. Contràriament, exclouia de la Unió  
Nacional a corrents i personalitats que haurien d'estar, en princi-  
pi, més pròxims. Així es marginava de tot acord, a casadistes, pri-  
etistes, faistes, i trotsquistes. (Joaquim Estruch Tobella, "El PCE  
en la clandestinitat, 1939-1956", Siglo XXI, pàgs. 70-71).

del 1939 (1996). La política de front popular havia fet fallida per tots costats i, particularment, pel costat socialista a Espanya i per l'esquerra republicana a Catalunya. No és que mai arribés a reeixir, però tampoc mai no s'havia demostrat tan esgotada. De fet, des del triomf de febrer del 1936, tot havien estat dificultats per al front popular. S'ha de recordar que partits com el POUM hi havien participat des d'un compromís estrictament electoral i defensiu per evitar el triomf de la dreta; el mateix caràcter va tenir l'actitud col·laboradora de la CNT. Tanmateix, el primer cop brutal contra la política de front popular es rep quan més necessària es feia la consolidació de l'aliança de febrer; la sublevació del 18 de juliol no provoca el seu refermament sinó la seva superació o desbordament per l'onada revolucionària. La recuperació fou lenta i es fomentà en la política de guanyar la guerra com a pas ineludible per a fer la revolució. En la polèmica amb les altres forces obreres que se situaven a l'esquerra del PCE i del PSU, el front popular esdevenia una aliança antifeixista imprescindible per assolir la victòria i per instaurar una República fruit de la revolució popular que ja no podia ser la del 14 d'abril. Una nova significació prendria el front popular després de maig del 1937 i, sobretot, al llarg del 1938, en la mida que la correlació de forces es feia més desfavorable a la República i quan els corrents republicans i socialistes vinculats a Indalecio Prieto començaven a decantar-se cap a una política de resistència encaminada a aconseguir una sortida de compromís. És en aquestes circumstàncies quan la denúncia verbal contra els capituladors ve acompanyada de la pèrdua del caràcter revolucionari del front popular. Ja no es tracta d'instaurar una República "nova" sinó de de-

fensar la Constitució del 1931. L'ambigüitat del front popular com projecte de futur tenia el nexa comú de la unitat antifeixista com explicació darrera i autèntica de la seva gènesi i del seu manteniment. Però, quan ni la seva reducció a una simple aliança en defensa de la República garantia la unitat de les forces republicanes, quin sentit tenia perseverar en la mateixa política? Cap, perquè el front popular ja només representava a comunistes i negrinistes.

I, en canvi, continuava sent necessària la formulació d'una alternativa que integrés a totes les forces anti-feixistes. Més encara, calia unir a tots els espanyols que estessin disposats a defensar la independència i la sobirania nacional dels agressors estrangers, Hitler, Mussolini...i Franco. Tant el PCE com el PSU ja no proposaven un front popular sinó un front nacional en el qual també hi tenien cabuda aquells que havent estat al costat de Franco, reaccionessin contra la pèrdua de la independència nacional en mans del feixisme internacional. Quan Comorera planteja l'Aliança Nacional a Catalunya, el juliol del 1939, eixampla les fronteres del front popular a tots els catalans honrats que vulguin lluitar sota la bandera barrada per al recobrament de la pàtria. Vegi's bé, doncs, les quatre fases de la política d'aliances propugnada pel PCE i pel PSU fins l'agost del 1941: a) front popular de totes les forces antifeixistes per a la destrucció de la base material del feixisme i la instauració d'una República democràtica i parlamentària de nou tipus; b) front popular de totes les forces antifeixistes per a la defensa de la Constitució del 1931 i de tota la legislació republicana fins el 1939; c) unió nacional de tots els espanyols en la defensa de la Constitució del 1931 i de la sobirania i independència nacio-



nal; d) front popular contra la guerra imperialista i per la instauració de la República popular a Espanya sota la direcció de la classe obrera.

Ara, doncs, es reprenia la tercera fase d'unió nacional a Espanya i d'aliança nacional a Catalunya truncada pel parèntesi interimperialista. La darrera significació del front popular com instrument de lluita antiimperialista i pel socialisme havia ja exhaurit totes les possibilitats de continuar-lo propugnant com una aliança unitària. La seva imatge estava tan deteriorada pel pragmatisme estalinista que ja no era creïble ni en l'aspecte defensiu. El darrer manifest del Front Popular a Catalunya, publicat el 25 de juny del 1941 era una crida contra l'entrada a Espanya en la guerra; estava signat per 354 persones, la immensa majoria de les quals estaven afiliades al PSU (997). Elles constituïen ara el grup impulsor de l'Aliança Nacional de Catalunya.

No seria fàcil la implantació de la nova política propugnada pel PSU. L'ANC era hereva dels viratges, de les divisions i, a més, de les mateixes escissions al si del partit. El seu naixement no faria callar encara els que continuaven considerant al PSU com un partit no català d'obediència internacional. Comorera, en la conferència del 3 d'agost del 1941, tornaria a defensar-se d'aquestes crítiques (998), alhora que desconsiderava tota aliança que marginés a una part de la societat catalana representada pels comunistes. S'havia de superar el sectarisme i buscar un acord unitari en el que diverses ideologies poguessin confluïr en un projecte comú. No era el moment de lluitar per una República Popular sinó pel restabliment de la República democràtico-burgesa. No era

el moment de plantejar el dret a l'autodeterminació de Catalunya sinó el restabliment de l'Estatut d'autonomia. I això no significava cap renúncia en sentit revolucionari o en sentit nacional sinó la plena consciència que sense un projecte unitari que fes front a les contradiccions fonamentals del context polític, tot projecte de futur esdevenia inútil i sectari.

Aquesta opció per a la restitució de la legalitat republicana topava ja de principi amb les posicions del Consell Nacional de Catalunya, defensor del dret d'autodeterminació de Catalunya, Euzkadi i Galícia. Un dels seus membres, Batista i Roca, havia concretat aquest dret amb la constitució d'Estats sobirans independents (999). Pi Sunyer explicava amb major claredat l'exercici del dret d'autodeterminació en la carta adreçada a Andreu Abelló l'octubre del 1941: "Nosaltre optaríem el dret d'autodeterminació però no pas com una aspiració vaga i remota que va desdibuixant-se i dificultant-se al llarg de les transaccions amb el règim provisional, sinó que arrenca ja de la seva aplicació en aquest mateix període: reconeixement d'un Govern català propi, al qual, en retornar al territori pot ser-li ratificada la confiança pel Parlament de Catalunya. Aquest Govern fóra el que regiria Catalunya, prepararia les eleccions plebiscitàries i mantindria, de moment, les relacions de caràcter federal. D'acord amb aquest principi s'haurien d'invertir els termes de la proposta; o sigui que en lloc de fixar les funcions que podrien ser delegades, s'haurien de precisar les de caràcter comú" (1000).

Les paraules de Pi Sunyer recorden la proclamació de la República Catalana per Macià i la posterior transacció

amb el Govern provisional constituïnt la Generalitat. No es podien repetir els errors passats. L'autodeterminació no podia quedar-se en una proclamació de sobirania per, a continuació, acceptar formar part d'un Estat unitari sinó que havia d'institucionalitzar-se amb un Govern provisional propi, la legitimitat del qual procedia exclusivament de la confiança dels representants del poble català, i que en ús de la seva autoritat convocaria les eleccions plebiscitàries com expressió genuïna del dret d'autodeterminació. Naturalment, l'exercici d'autodeterminació no tenia perquè comportar el trencament de les relacions de caràcter federal. Però sí canviava totalment el sentit de les mateixes. La nació catalana en ús de la seva sobirania cedia les funcions de govern de caràcter comú a la federació. Només així es respectava la sobirania d'origen, ja que si s'acceptava el procediment invers, pel qual eren delegades les funcions de govern des de l'Estat central, el que succeïa, en la teoria i en la pràctica, era la desvirtuació o negació d'aquesta sobirania. Pi Sunyer en afirmar que s'haurien de precisar les funcions de caràcter comú, estava més a prop d'una confederació que no pas d'una federació. El seu plantejament era més propi de diferents nacions sobiranes que acorden establir les funcions de caràcter comú que no pas el de diferents nacions sobiranes que adopten una única Constitució federal, a la qual se sotmeten.

Evidentment, aquesta no era la posició política de Comorera que considerava que el dret a l'autodeterminació no era un punt de partida sinó un punt d'arribada. El PSU no renunciava a la seva línia nacional: "nosaltres afirmem que el dret de Catalunya a autodeterminar-se és inalienable" (1901). Però havia de quedar clar que "ni

la monarquia, ni la dictadura feixista, ni les combinacions i trapellereries diplomàtiques, ni la República democràtico-burgesa, poden resoldre el problema nacional català, garantitzar-nos el dret a l'autodeterminació i el respecte a allò que determini el poble català en el lliure exercici d'aquest dret. Nosaltres sostenim que únicament un règim dirigit per la classe obrera resoldrà el problema nacional català, admetrà l'autodeterminació i els resultats de l'exercici d'aquest dret inalienable" (1902). El punt de partida en la lluita política no era l'exigència del dret d'autodeterminació sinó la restitució de la legalitat i legitimitat republicana i, a Catalunya, el restabliment de l'Estatut del 32. El separatisme o la ruptura amb les forces antifeixistes espanyoles era una manera d'afavorir el règim franquista. El feixisme en d'altres països i a Espanya també, havia demostrat com podia beneficiar-se de les lluites nacionalistes. Croàcia, en declarar-se independent havia estat un exemple de com el moviment nacionalista pot ser un factor de col.laboració tàcita amb el feixisme, en provocar la caiguda fulminant de Iugoslàvia. Altres moviments nacionalistes com els sudetes a Txecoslovàquia, havien estat utilitzats per Hitler com punts de suport a la seva política d'agressió imperialista. Els catalans no podien ser els croates o els sudetes de la Península Ibèrica (1903).

El primer d'octubre del 1941, el Comitè Central del PSU (1904), denunciava "la maniobra separatista de l'anomenat Consell Nacional de Catalunya" en haver-se dirigit al govern anglès, junt amb el Consell Nacional d'Euzkadi, per adherir-se, en representació de llurs nacions, a la Carta de l'Atlàntic, i en afirmar, entre altres coses,

que "els pobles d'Euzkadi i Catalunya volen gaudir d'una pau que els permeti viure i treballar amb seguretat dins llurs fronteres i veure's lliures de l'amenaça de la constant agressió per les forces militars espanyoles". El manifest del PSU denunciava l'actitud separatista del Consell Nacional de Catalunya i la seva usurpació de la legítima representació de la nació catalana que corresponia al Govern de la Generalitat. Catalunya no estava representada per unes personalitats que s'arrogaven aquesta funció sinó pels partits i altres organitzacions que expressaven els diversos corrents ideològics i de defensa dels drets econòmico-socials dels catalans. L'actitud separatista de Batista i Roca, Pi Sunyer i altres membres del Consell era titllada de col·laboracionista amb el règim franquista en fomentar el divisionisme entre els pobles hispànics, arma fatal pel recobriment de les llibertats democràtiques i nacionals.

El camí de l'Aliança Nacional de Catalunya no es presentava gens planer. Haurien de passar bastants mesos perquè pogués esdevenir quelcom més que el PSU i el seu entorn d'influència. Amb tot, les relacions entre el PSU i el Consell Nacional de Catalunya i, més concretament, entre Comorera i Pi Sunyer, anaren prenent unes maneres més mesurades i dialogants. Ho va facilitar la situació internacional de creixent col·laboració entre la URSS d'una banda, i Anglaterra i Estats Units de l'altra; també la ponderada manera, gens dogmàtica, de Pi Sunyer en defensar el dret d'autodeterminació. L'exercici d'aquest dret inalienable havia d'adequar-se a la circumstància històrica i no tenia perquè tenir una conseqüència separatista. En una altra carta adreçada a Andreu Abelló, el gener del 1942, manté la posició de no retor-

nar a la Constitució del 1931 i a l'Estatut del 32, però considera que entre la restitució de l'Estatut i la separació poden haver-hi múltiples fórmules de solució del problema ibèric (1005). Igualment, en la correspondència tinguda amb Comorera (1006), Pi Sunyer es declarava federalista i no separatista, alhora que esclaria que el Consell Nacional de Catalunya no tenia pretensió de ser la continuïtat jurídica de les institucions catalanes, ni tampoc de ser immutable o exclusiu.

Comorera aprofità la seva conferència sobre "La situació internacional i nacional", pronunciada a l'Agrupació d'Amics de Catalunya el 26 de febrer del 1942 a Mèxic, per a dirigir-se públicament i en termes col·loquials a Carles Pi Sunyer. Aquest, amb el seu prestigi intel·lectual i polític, era l'ànima del Consell Nacional i de les Comunitats Catalanes d'Amèrica. No es podia minimitzar la força social o la presència política que un i altre tenien. Comorera així ho entenia, el que explica la seva voluntat d'entesa amb Pi Sunyer malgrat no escatimar una sola crítica contra les posicions sectàries d'alguns membres del Consell Nacional i de la Comunitat Catalana de Mèxic. Les darreres posicions públiques de Pi Sunyer eren rebudes per Comorera com un avenç substantiu en relació amb temps anteriors en què el PSU era qualificat de partit extra-nacional, es recolzava la política de canvi de fronts o s'obstaculitzava tota política unitària amb els altres pobles d'Espanya des d'un obtús i radical nacionalisme. Les discrepàncies ja no eren el principi sinó de tàctica i de mètodes. Sense renunciar mai al dret inalienable a l'autodeterminació s'havia d'assumir que hi havia una qüestió prèvia: el franquisme. "La lluita contra el règim terrorista fran-

quista exigeix la màxima unitat nacional catalana i de Catalunya amb tots els pobles hispànics, sobre la base del que teníem i ningú no ens pot discutir ni regatejar: la nostra legalitat, la Constitució del 1931 i l'Estatut els òrgans constitucionals i estatuaris" (1907).

L'ensorrament del règim franquista obria el camí cap a l'autodeterminació però si es plantejaven aquests objectius polítics en sentit invers els que es feia era dificultar-los i, a la fi, esdevenien impossibles un i altre. D'altra banda, ni el Consell Nacional ni les Comunitats Catalanes eren els instruments més adequats per a reconstruir la unitat catalana. El Consell Nacional no podia substituir de cap de les maneres el Govern legítim de la Generalitat. No s'hi valia fer paral·lelismes amb Euzkadi ja que allí el Consell Nacional no substituïa sinó que depenia del Govern.

A més, el Consell Nacional i les Comunitats Catalanes havien dissolt, en la pràctica, els partits polítics com instruments de lluita antifeixista. Les Comunitats Catalanes pretenien ser una mena de super partit i acabaven sent una barreja de corrents ideològiques i opcions polítiques que lluny d'assolir la unitat, constituïen elements de discòrdia. No s'havien de liquidar els partits amb una aparent i ambigua unitat catalana. Eren els partits, que representaven les diferents opcions ideològiques, els que havien de posar-se d'acord per tal de constituir un organisme d'unitat nacional.

Aquesta era la pretensió de l'Aliança Nacional de Catalunya: trobar uns punts d'acord a partir del respecte de la legalitat republicana, entre les diverses organitzacions catalanes.

En el mateix sentit, si la unitat de les forces democràtiques catalanes era imprescindible per esclafar Franco i Falange, també ho era la unitat amb les altres forces de l'Estat espanyol. S'havia de bandejar l'equívoc separatista de la sublevació de l'exèrcit espanyol contra Catalunya. La rebel·lió fou contra la República i les seves legítimes institucions, entre elles la Generalitat de Catalunya. El recobrament de les llibertats democràtiques a Espanya i de l'autonomia a Catalunya seria el marc de lluita per a la plena alliberació nacional. No tenia sentit signar un altre pacte de San Sebastià amb les forces republicanes espanyoles. La força nacional de Catalunya depenia de la unitat interna i no dels pactes externs. Només hi havia un pacte extern: la Constitució republicana. Una vegada més s'havia de recordar que les llibertats nacionals de Catalunya eren interdependents de les llibertats democràtiques d'Espanya.

L'extensa i directa referència a Pi Sunyer en la conferència esmentada de Comorera, el febrer del 1942, era també un reconeixement de l'home que representava l'Esquerra mentre els òrgans dirigents d'aquesta no es manifestessin. L'acord amb l'Esquerra era imprescindible si es volia potenciar l'ANC i, en aquells moments, Pi Sunyer era l'Esquerra. Fins a mitjans del 1942, en què Miquel Santaló, membre del Directori de la mateixa, arriba a Mèxic amb poders delegats pel President Irla i altres membres de la direcció del partit republicà o personalitats de prestigi residents a França o Suïssa, com Tarradellas, Rovira i Virgili, Pompeu Fabra, Pous i Pagès, Nicolau d'Ower (1008).

El Consell Nacional de Londres i les Comunitats Catalanes havien fet una tasca positiva en garantir la conti-



nuïtat combatent dels catalans en els moments difícils de l'ocupació nazi a França i les conseqüències que tingué amb la detenció del President Companys i la dispersió i isolament dels legítims representants de les institucions catalanes, però havia arribat el moment de retornar a la normalitat institucional. Era el President Irla i les altres institucions de la Generalitat els qui havien de prendre la direcció de moviment per al recobriment de la democràcia i l'autonomia. La funció de Miquel Santaló a Mèxic era la de reorganitzar l'Esquerra i dotar-la d'un programa polític que es fonamentava en el restabliment de la República, de la Constitució del 1931 i del règim estatutari (1009). Aquests objectius polítics topaven amb la política desenvolupada pel Consell Nacional. El restabliment de la legalitat republicana propugnat pel Directori de l'Esquerra s'enfrontava a la reinstauració de la democràcia amb l'exercici del dret d'autodeterminació per a Catalunya defensat per Pi Sunyer. La situació canviava radicalment i Comorera es trobava amb un nou interlocutor amb el qual era més fàcil entendre's donada la seva posició política. Miquel Santaló era ara el representant oficial de l'Esquerra (\*) i Pi Sunyer, que sempre tingué un tarannà allunyat de qualsevol exclusivisme i obert a tota col.laboració desinteressada, posà el seu càrrec i de tots els membres del Consell Nacional, a disposició del President Irla.

-----

(\*) Des de les pàgines de "Catalunya", l'estiu del 1942, el PSU intentà una entesa amb l'Esquerra aprofitant la nova política que portava Miquel Santaló.

"Catalunya", núms. 30, 31, 32 i 33 de juny, juliol, agost i setembre del 1942.

No és que canviés d'opinió però considerava que el President de la Generalitat, o la persona a qui delegués, era qui havia de portar el timó de la nau catalana (1010).

En principi, la situació que creava l'actitud oberta de Pi Sunyer havia de facilitar que l'entesa entre les forces polítiques catalanes comencés a ser possible. Ni Pi Sunyer ni el Consell Nacional volien ser elements de discòrdia. Els dos principals partits polítics catalans en acabar-se la guerra, el PSU i l'ERC, tenien similars respostes en relació amb la conjuntura política i la lluita contra el franquisme. El PSU, alhora que es felicitava de la posició política del Directori de l'Esquerra, rellançava l'Aliança Nacional de Catalunya, paralitzada des del seu naixement, intentant que fos l'organisme unitari de la lluita antifeixista. La consecució d'un pacte polític entre l'ERC, la CNT i el PSU era el punt de partida de la reconstitució de la unitat. El 21 de juny del 1942, "Catalunya" publicava el pacte d'unitat d'acció entre el PSU, la CNT, la UGT i la UR (1011), en el que es ratificaven els punts bàsics de l'ANC en relació amb el reconeixement de la Constitució del 1931 i de la legislació republicana fins el 1939. Alhora, es feia un reconeixement explícit de Josep Irla com el legítim President de la Generalitat amb paritat majoritària del PSU, CNT i ERC, i amb representació de la UR, ACR i altres partits antifexistes per tal de dotar-lo de la màxima expressió d'unitat nacional. Tanmateix, no es reconeixia cap autoritat ni legalitat al Consell Nacional de Londres, ni a cap òrgan que es pogués constituir amb finalitats semblants a l'esmentat Consell. I es clarificava que el plantejament estatutari era un mitjà i no una fita, que obria el camí al poble de Catalu-

nya perquè, assolida la victòria, pogués exercir el seu dret a l'autodeterminació.

Val la pena fer alguna precisió. Entre els signants cal destacar la CNT. Les signatures de la UGT (Josep Moix, Tomàs Molinero i Manuel Aragó) i de la UR (Josep Calvet i Joaquim Pou), no són significatives ja que tant una organització com l'altra estaven profundament devidides i signataris esmentats representaven els corrents pròxims al PSU. No es tracta de minvar el valor de llur signatura però sí matisar el seu caràcter representatiu. El cas de la CNT és diferent. No és que se salvés de les divisions internes, totes les organitzacions catalanes les van sofrir a l'exili en major o menor grau, però sí és important el pacte amb el PSU. En aquest cas, no eren persones properes o militants del PSU que signaven en nom de la UGT o de la UR, sinó que eren destacats dirigents cenetistes com Joan Garcia Oliver, Aureli Fernández, Antoni Muñoz, Jaume Nebot i Ramon García Ruiz els que ho feien. Es podria dir que el PSU aconseguia trencar el seu isolament i l'ANC o un organisme similar amb el mateix programa polític podria reconstruir la unitat catalana. Faltava l'Esquerra. Aquest era l'altre gran objectiu del PSU i el contingut del manifest ja ho deixava entreveure. Es feia un reconeixement públic de Josep Irla com el legítim President de la Generalitat; però sobretot es llançava un cable cap als sectors més nacionalistes de l'Esquerra en dir que la restitució de l'Estatut no era una fita sinó el mitjà que obria les portes per a exercir el dret d'autodeterminació. Si l'Esquerra se sumava al pacte d'unitat entre el PSU, la CNT, la UGT i la UR, l'aliança nacional de Catalunya seria un fet ja que, fins i tot, altres forces polítiques com Es\_

tat Català i Acció Catalana s'hi unirien i, molt probablement, els sectors reticents o no comunistes de la UGT i de la UR.

Miquel Santaló era el pont que havia de facilitar l'entesa, però la seva actuació a Mèxic no va ser gens fàcil. Les divisions i enfrontaments haguts en el període anterior a la intervenció de la Unió Soviètica en la guerra, havien estat prou greus com perquè les ferides poguessin guarir-se com si res. El clima anticomunista que es respirava en amplis sectors de les Comunitats Catalanes dificultaven qualsevol acord amb el PSU. De tota manera, la funció de Santaló no era la de pactar amb ningú, sinó la de restituir l'autoritat de "París" i agrair els serveis de Londres. El primer obstacle que trobà foren precisament les Comunitats Catalanes. La radicalització nacionalista de la majoria dels seus membres que en alguns casos era ja visceral antiespanyolisme, desbordava el marc estret de la Constitució per a tornar a exigir el dret d'autodeterminació com qüestió prèvia a tot pacte polític amb les forces republicanes espanyoles. Hi havia, per tant, un profund desacord polític amb el respecte estricte de la legalitat republicana per part de Santaló i el Directori de l'Esquerra. L'autoritat de Santaló era nul·la i no existia cap mena de cohesió entre els militants de l'Esquerra residents a Mèxic. L'octubre del 1942 va arribar a proposar la formació d'un Consell en el que el PSU quedava exclòs, que no va reeixir (1012). Le C.C. van demanar a Pi Sunyer que ajornés la decisió de dissoldre el Consell Nacional. Aquest va retirar la seva proposta de posar els càrrecs a disposició del President Irla i va seguir el camí que havia deixat interromput. Comorera havia de continuar pen

sant amb Pi Sunyer i no amb Santaló si volia avançar en la reconstrucció de la unitat.

El camí de la unitat passava per trobar uns punts d'acord amb el Consell Nacional que permetessin ampliar la base del pacte de juny. I les posicions de Comorera i Pi Sunyer s'anaren aproximant però no perquè el segon s'avingués a defensar la restitució de la legalitat republicana, sinó perquè el primer i el PSU canviaren una vegada més de plantejament polític. El pacte de juny amb la CNT el va trencar qui més esforços havia fet per assolir-lo: el PSU.

La situació internacional en el transcurs de l'any 1942 fou la més delicada per als aliats i, particularment, per a la Unió Soviètica. L'expansió victoriosa del Japó a l'orient i la consolidació de les posicions alemanyes a Europa i nord-Africa donaven un caràcter netament favorable de la guerra a les forces de l'eix Berlín-Roma-Tokio durant la primera meitat d'aquest any. La situació de la Unió Soviètica esdevenia crítica davant la segona investida nazi després del cru hivern. El setge que s'havia iniciat sobre Sebastopol a la península de Crimea, el desembre del 1941, fou el punt de partida que culminà sis mesos després amb l'ocupació de la ciutat. La Wehrmacht es dividia per a prendre dues direccions: el Caucas i els camps petrolífers d'una banda, i Stalin grad de l'altra.

La creuada anticomunista tornava a fer acte de presència i el fantasma de Munich podia tornar a apoderar-se dels sectors més conservadors de les classes dirigents de les democràcies occidentals, sobretot en uns moments

en els que la poderosa maquinària militar nazi era predominant arreu. Però una repetició de Munich era totalment impossible quan la guerra ja portava un llarg camí: seria com oblidar les raons interimperialistes que la desencadenaren irremissiblement i seria, en conseqüència, una rendició militar i política, no un pacte comú contra l'enemic comunista. Només els que simpatitzaven obertament, o amagadament, desitjaven el triomf nazi, fomentaven aquesta idea i també els que com Franco justificaven la seva intervenció vestint-la de creuada contra el comunisme.

El Tractat d'Aliança Militar i Assistència Mútua signat el 26 de maig del 1942 per Anglaterra i la URSS, obstaculitzava definitivament qualsevol maniobra muniquesa. Els dos bàndols estaven perfectament definits i l'aliança entre la Unió Soviètica, Anglaterra, Estats Units i Xina no era ja trencable. Pocs dies abans d'iniciar-se la batalla de Stalingrad, ciutat que contemplaria des del 22 d'agost del 1942 i entre les runes de la destrucció una de les batalles més sagnants, llargues i decisives de la segona guerra mundial, Churchill i Harriman, representant personal de Roosevelt, viatjaven a Moscó (1013). Era la prova diplomàtica més concloent del suport d'Anglaterra i Estats Units a L'Exèrcit Roig, tot i que Churchill no pogué donar una resposta positiva a les demandes insistents de Stalin i Vorochilov en el sentit de crear un segon front per considerar-ho impossible militarment (1014).

L'estiu i la tardor del 1942 foren els moments més crucials en els que la guerra podia orientar-se decisivament en un o altre sentit. Els aliats anaren millorant

poc a poc les seves posicions militars fins que aconseguiren donar un gir radical a la correlació militar. Octubre i novembre foren mesos especialment exitosos per a les forces aliades; Montgomery acabava amb el mite de Rommel en El Alamein; la flota americana culminava una llarga batalla naval amb la primera gran victòria sobre l'armada imperial de Guadalcanal; es produïa el desembarc aliats a nord-Africa que acabaria amb el domini militar de l'eix i seria la base d'atac sobre el sud d'Europa; l'ofensiva de la Wehrmacht sobre Stalingrad fracassava estrepitosament després de tres mesos de paorosa batalla, i l'Exèrcit Roig encerclava les divisions nazis que, agafades altre cop en el dur hivern, serien poc a poc esquarтерades en un dels majors desastres militars del que semblava invencible exèrcit alemany.

Es en aquest context que es produeix el canvi de política del PSU. El 5 de setembre del 1942, "Nuestra Bandera" havia publicat una declaració del Comitè Central del PCE en la que es feia una crida a la superació de les divisions de la guerra civil per a salvar l'existència d'Espanya i el seu futur (1015). La situació havia canviat. El problema polític no era ja la confrontació entre l'Espanya republicana i democràtica i l'Espanya feixista alineada a les nacions de l'eix, sinó la unió de tots els espanyols en defensa de la democràcia i la independència nacional.

El programa que el Comitè Central proposava es fonamentava en els següents punts: trencament de tots els lligams d'Espanya amb Hitler i els països de l'eix; depuració de l'aparell de l'Estat -i en primer lloc de l'exèrcit- de tots els falangistes; alliberament dels presos

i retorn dels exiliats; restabliment de la llibertat de premsa, de reunió i d'opinió per a mobilitzar totes les forces del poble al servei de la causa alliberadora d'Espanya; reconstrucció del país, assegurant pa i treball a tots els espanyols; preparació de les condicions perquè per mitjà d'eleccions democràtiques, el poble elegeixi l'Assemblea Constituent que elabori la carta constitucional que garanteixi la llibertat, la independència i la prosperitat d'Espanya. Un mes després, "Catalunya" publicava la nova base programàtica de l'ANC (1016). Els punts eren exactament els mateixos que els esmentats més amunt substituint les paraules subratllades per catalans i país. Què havia succeït perquè el PCE i el PSU s'oblidessin de cop del que amb tant èmfasi havien defensat en els darrers temps? On quedava la legitimitat republicana, la Constitució del 1931 i els Estatuts d'Autonomia? Què se'n feia del pacte d'unitat d'acció signat pel PSU, CNT, UGT i UR, el mes de juny?

Comorera, en un article aparegut en el número del mes d'agost a "Nuestra Bandera" (1017), en el que considerava imminent l'entrada total de Franco a la guerra, per mandat de Hitler, mantenia encara la inqüestionable legitimitat republicana. El primer d'octubre del 1942, el Comitè Central del PSU feia pública una declaració en la que assumia la nova política ja exposada anteriorment per la direcció del PCE (1018). Finalment, el 3 de desembre Comorera pronunciava una de les seves puntuals conferències quan la situació política ho exigia (1019): "Franco i Falange han estat, fins ara, la major i millor reserva de Hitler. Ha arribat l'hora de posar-la en la línia de foc. Ni Hitler no en pot prescindir, ni Franco i Falange tampoc: la mateixa corda al coll els uneix". Així pensava Comorera i s'equivocava. Sí que Franco i



Hitler tenien la corda al coll però en el segon cas penjava de la força, mentre que en el primer es podia canviar d'amo. Franco no era un quisling fidel, en tot cas era un quisling polivalent. Comorera menyspreava o desitjava menysprear la capacitat de maniobra del règim franquista. Es cert que mai no fou tan difícil la posició internacional del règim franquista com la que es derivà del canvi de signe de la guerra. Els darrers mesos del 1942 i primers del 1943 foren temps en els que la "no bel.ligerància" de Franco ja no era útil a la seva política exterior. La guerra estava en el seu punt culminent i les actituds fugideres ja no eren possibles. L'oberta simpatia o oferiment de col.laboració del III Reich quan els seus exèrcits imposaven el nou ordre a Europa era ara, en els moments difícils per a Hitler, quan havia de manifestar-se amb més força. I això era donar per acabada la "no bel.ligerància" i posar-se al costat de les potències de l'eix. Aquesta era l'actitud coherent que hauria hagut de prendre Franco, més i tot tenint en compte els seus actes bel.ligerants com la signatura del pacte anti-komintern o l'organització de la "División Azul", però no la lògica. Hauria estat un suïcidi. La nova correlació de forces internacionals obligava a Franco a buscar el camí que el portés a l'estricta netralitat.

Aquesta via comportava l'ampliació del suport social del règim polític i una imatge de liberalització. Franco havia insistit tant en la lluita contra el comunisme com volia demostrar que no hi havia cap motiu d'incompatibilitat entre el seu sistema i les potències occidentals. El 3 de setembre del 1942 aprofitava el reajustament ministerial relacionat amb la crisi política derivada dels fets ocorreguts el 16 d'agost per l'enfrontament entre

carlins i falangistes (1020), per a substituir a Serrano Suñer en el ministeri d'Assumptes Exteriors pel Comte de Jordana. El novembre del mateix any, rebia la notícia del desembarc aliat al nord d'Àfrica pel mateix ambaixador americà Hayes esperant que no intervingués (1021), cosa que naturalment va complir. Eren dos primers passos que preparaven el canvi en la política exterior espanyola per tal d'assegurar l'estabilitat interior del sistema. Franco estava disposat a fer totes les concessions exteriors traient el màxim profit de la situació geo-estratègica d'Espanya, a canvi de la "no intervenció" d'Anglaterra i Estats Units, en els afers interiors del país. Aquest era un pas imprescindible per consolidar-se en el poder, però en quedava un altre com era la necessitat de continuar comptant amb el suport de les classes conservadores, l'església i l'exèrcit, per tal d'impedir maniobres restauradores que, lògicament, anirien augmentant en la mida que el desenllaç de la guerra fos més pròxim.

Evidentment, el canvi de política del PCE i del PSU responia a l'interès de la Unió Soviàtica en demostrar als seus aliats occidentals que no hi havia cap carta amagada en el moviment comunista en la lluita comú amb la burgesia contra el feixisme. El recobriment de la democràcia era l'objectiu inqüestionable i qualsevol alternativa, àdhuc la restitució de la Constitució del 1931, que pogués fer pensar en uns objectius superiors que possessin en qüestió el model de societat capitalista, havia de ser bandejada. Però seria superficial i gairebé capciós, quedar-se tan sols amb aquesta justificació exterior. El viratge del curs de la guerra creava unes condicions noves en la lluita antifranquista. Es tractava d'aprofitar els moments de debilitat

i desconcert del sistema per tal d'ampliar la base so  
cial republicana amb aquells sectors de la societat  
que, havent lluitat al costat de Franco, eren ara par  
tidaris d'una democratització. En una cosa sí tenia  
indubtable raó Comorera quan desautoritzava les falses  
expectatives dels qui concebien una liberalització des  
del sistema, en afirmar que la democràcia era incompa  
tible amb Franco i que entre els dos no hi havia altra  
figura que la del botxí i la del condemnat. No es trac  
tava, doncs, de reunir a tots aquells que havien com  
batut tota la bandera republicana sinó de superar el  
passat de divisió en crear una nova solidaritat en de  
fensa de la democràcia i contra la dictadura feixista.

La línia argumental de Comorera neix en la ruptura del  
bloc social que donava suport a Franco. El que eren en  
frontaments entre les "famílies" ideològiques o vacil  
lacions al si de les classes dominants, eren analitzats  
amb una excusable, però errònia, exageració. La crisi  
del sistema, causada pel canvi de direcció de la guer  
ra mundial, no afectà mai de manera perillosa als sò  
lids pilars que el sustentaven. La jerarquia militar i  
eclesiàstica feren sempre costat amb el règim i l'oli  
garquia terratinent i financera obtingué copiosos bene  
fícis en els primers anys quaranta (1022). D'altra ban  
da, la certa i lògica divisió inconciliable entre la  
significació i funció històrica del franquisme i les  
classes populars, no es traduïa, en el grau que ho vo  
lia veure Comorera, en una oposició interior amenaçado  
ra. El franquisme no era tan sols conseqüència d'una  
situació internacional determinada, sinó també i en pri  
mer terme, fruit de l'opció anticonstitucional i col  
pista de les classes conservadores espanyoles. I la  
victòria, punt final d'una llarga lluita cruent, no  
tenia sentit si no era per a retornar a un Estat arti

fici, hobbesià, en el que la figura del monarca absolut es justificava en la necessitat de garantir la seguretat dels ciutadans davant del desordre natural dels homes lliures o, adequant les paraules en el temps, en la necessitat imperiosa de recuperar el monopoli del poder per part de les classes tradicionalment dominants davant dels llops que pretenien democratitzar-lo. Ni un be negre tenia cabuda en l'artificiosa uniformitat d'una societat vestida sense classes en el sindicalisme vertical i educada en una sola llengua perquè les altres havien "desaparegut". La lògica del franquisme, la seva raó d'existir, era perpetuar la derrota de les classes vençudes, especialment la classe obrera, ja que si algun dia deixaven de sentir-se derrotades, és que el monarca absolut havia mort. I ben bé que ho deia José Félix de Lequerica, nou ministre d'Assumptes Exteriors a la mort del Comte de Jordana l'agost del 1944, quan contestava a una observació de l'ambaixador Hayes sobre la liberalització del sistema: "Señor embajador, yo no me tiro por la ventana" (1023). La classe obrera, la pagesia i la petita i mitjana burgesia eren classes excloses, a l'igual que la burgesia industrial que, una vegada més, es trobava salvada per l'oligarquia de la revolució social i, una vegada més, havia d'agraciar els serveis prestats.

Ara bé, l'excusable exageració de Comorera en relació amb la crisi interior del règim franquista i amb la creixent oposició popular, no deixava de tenir una coherent intencionalitat política. Es tractava de recuperar a la burgesia industrial en aliança amb la classe obrera i altres classes populars en la lluita contra la dictadura i pel recobriment de la democràcia sense cap altre precisió. La república, la legislació social i, particularment, la legislació revolucionària de la

Nova Economia, quedaven oblidades per tal d'unir tots els esforços en la unànime voluntat democràica. Més encara, calia buscar punts d'enllaç amb aquells sectors identificats amb el règim proclius a una liberalització. Les bases de la reconciliació nacional ja estaven escrites en aquesta política adoptada per les direccions del PCE i del PSU. Els espanyols amb independència del bàndol en què haguessin combatut durant la guerra civil, havien d'unir-se amb l'únic objectiu de foragitar a Franco i Falange, per a recuperar llur llibertat i, en ús de la mateixa, decidir democràticament el sistema polític per a Espanya.

La liberalització era impossible des del franquisme i, per tant, tots aquells sectors de la societat espanyola partidaris d'un sistema polític homologable amb les democràcies occidentals, havien de resoldre una qüestió prèvia: liquidar el franquisme. A més, segons Comorera, el marge de maniobra internacional de Franco aniria disminuint en la mida que Hitler tingués major necessitat de la localització estratègica d'Espanya. El desembarc aliat a nord-Africa i la importància vital de la Mediterrània abocaven Espanya a la guerra hitleriana: "la porta de la Mediterrània és Gibraltar i el camí a Gibraltar és curt i està en mans del seu lacai Franco" (1024). Cal recordar que aquesta és l'opinió de Comorera el 3 de desembre del 1942, quan eren molts els que pensaven en una imminent entrada d'Espanya en la guerra. Ho dic perquè els dos elements claus que fonamentaven l'afirmació "Franco i Falange són la guerra!" i que donaven sentit a un programa polític de "reconciliació nacional", com era l'estricta restabliment de la democràcia, eren la impossibilitat interior de liberalització i la identitat exterior amb el nazi-feixisme.

Comorera no tenia prou elements o no volia veure que el franquisme podia sobreviure a la mort del nazi-feixisme i, més concretament, que el franquisme podia subsistir malgrat no liberalitzar-se o fer-ho d'una manera aparent. Perquè l'espantall del comunisme era més que un ninot i el record de la República era més que una forma d'Estat. La justificació del franquisme davant del perill comunista o de la restitució republicana era suficient com perquè les classes dominants tanquessin files a l'entorn del cabdill, abans d'arriscar-se a obrir la finestra a l'aire democràtic del sufragi universal.

Això és fàcil dir-ho amb l'avantatge de qui coneix la història posterior, però el cap d'any del 1943, en un dels moments més difícils del franquisme, tenia el seu sentit posposar objectius de major relleu amb la voluntat de construir una plataforma política al màxim unitària. No obstant, el nou programa polític de l'Aliança Nacional de Catalunya havia de trobar problemes de comprensió o assumpció al si del mateix PSU (1025). Entre els sis punts de la nova base programàtica s'ha de fer constar l'absència de tota referència a la República i l'autonomia. El polèmic apartat sisè propugna la preparació de les condicions perquè els pobles hispànics elegeixin democràticament l'Assemblea Constituent que haurà d'elaborar la Constitució que garanteixi la llibertat, la independència i la prosperitat del país (\*). La lectura atenta d'aquest punt em porta a

-----

(\*) Transcripció a continuació la base programàtica de l'ANC: "Catalans, per a salvar Catalunya, el PSU pro-

fer les següents observacions: a) la Constitució del 1931 deixa de ser l'alternativa al règim franquista; b) el retorn de la sobirania al poble per mitjà de la convocatòria d'unes eleccions lliures i democràtiques resumeix la lluita antifexista en la nova etapa; c) són els legítims representants de la nació els que en formar l'Assemblea Constituent obriran el procés constituent que culminarà amb una nova Constitució que no tindrà altre límit que la garantia de la llibertat, independència i prosperitat d'Espanya; d) s'evita fer qualsevol precisió que pugui minvar la llibertat dels legítims representants de la nació, en definir els trets característics de l'Estat constitucional; e) per tant, ni correspon ni té sentit fer cap referència a

-----

posa que la base programàtica d'aquesta àmplia Aliança catalana sigui la següent:

- PRIMER: Trencament de tots els lligams actuals d'Espanya amb Hitler i els països de l'Eix.
- SEGON: Foragitar de l'aparell de l'Estat, de l'Exèrcit en primer lloc, a tots els falangistes.
- TERCER: Alliberament dels presos i retorn a Espanya, sense cap exclusió ni perill dels exiliats forçosos.
- QUART: Restabliment de la llibertat de premsa, de reunió i associació.
- CINQUE: Reconstruir el país, assegurant pa, treball i llibertat a tots els catalans.
- SISE: Preparar les condicions perquè els pobles hispànics elegeixin democràticament l'Assemblea Constituent que haurà d'elaborar una Consti-

la forma d'Estat, a l'organització territorial dels poders de l'Estat o al contingut social de la nova Constitució.

Significava això que el PSU abandonava la lluita per la República i pel recobrament de les llibertats nacionals de Catalunya? "Ajornar un programa no vol dir pas abandonar-lo", contestava Comorera. La línia nacional del PSU no havia canviat en absolut perquè "posar en el primer pla un problema de vida o mort, no vol pas dir renunciar als principis que cadascú tingui. Vol dir, justament, crear les condicions perquè els principis puguin ser realitzats" (1026). I crear les condicions exigia en primer lloc acabar amb el sectarisme i comprendre que més d'un terç dels catalans havien votat les candidatures conservadores el 16 de febrer del 1936; que eren les mateixes que es-cridassaven "que s'acabi la guerra!", l'any 1938; i que ara, quan l'entrada d'Espanya en la guerra era iminent, no se'ls podia rebutjar a les mans del dictador sinó que era el moment de reconciliar a tots els catalans amb independència de la seva ideologia. l'Aliança Nacional de Catalunya havia d'estar oberta també a l'antiga Lliga Catalana, als catalans sense partit, catòlics, patriotes, tots els que volguessin sal

-----

tució que garanteixi la llibertat, la independència i la prosperitat del país.

"Catalunya", Mèxic, nº 34, 15 d'octubre del 1942.



var Catalunya d'una catàstrofe sense parió, que no vulguin la guerra hitleriana, que vulguin contribuir a la victòria de les Nacions Unides". Clar que aquesta voluntat reconciliadora quedava matisada amb la intenció que fos la classe obrera unida, aliada amb la pagesia, qui fos l'eix i el motor de la unitat dels catalans, puix que "la màxima garantia nacional de Catalunya és la classe obrera catalana, car és ella la columna vertebral de la nació". La precisió és important perquè fos quina fos la tàctica adoptada en cada conjuntura històrica, el PSU era concebut com el pal de paller en la lluita contra el feixisme.

Aquest nou viratge polític no obtingué resultats positius. Al contrari, l'Aliança Nacional de Catalunya lluny d'eixamplar-se per la dreta, va empetitir-se més per l'esquerra. De fet, havia estat el mateix PSU qui havia trencat el pacte d'unitat d'acció signat amb la CNT, la UGT i la UT. L'ANC ja no se'n sortiria de la seva paràlisi infantil. Es més, com ja he explicat, la segona crisi organitzativa del PSU en els anys quaranta, es produí arran d'aquesta nova política que acabà amb la separació del partit de Josep del Barrio i Jordi Benejam. Què impossibilitava que l'actitud tan oberta i gens sectària dels comunistes no arribés a reeixir malgrat pagar-la en la pròpia pell amb una nova crisi organitzativa i amb noves baixes de destacats militants? Valia la pena el sacrifici o era un absurd possibilisme que creava desconcert en les pròpies files i no aconseguia, a canvi, fer un sol pas cap a endavant en la concreció d'un pacte per la llibertat? Més endavant contestaré. De moment, deixem els interrogants sense resposta i fem-los més inexplicables, com

provant com Pi i Sunyer pensava, en molts aspectes, d'igual manera que Comorera.

El gener del 1943, un mes després de la conferència de Comorera i sense que n'hagués de tenir coneixement (1027), Pi i Sunyer feia públic un altre dels seus reports en el que donava per segur el desenllaç de la guerra en favor dels aliats "per bé que encara pugui ser llarg", i realitzava una llarga reflexió "de cara a la pau". En començar, repetia unes paraules ja escrites l'any anterior: "Hi ha el perill, que a mesura que la balança de la guerra vagi inclinant-se a favor de les democràcies, forces que seguint una política suïcida s'havien aliat amb la violència totalitària, i d'altres, que sense lliurar-se plenament, hi havien cocoincidit i coquetejat, vagin insensiblement girant-se cap als probables vencedors; i en certs països procurin administrar-ne el triomf amb solucions camuflades, que sota l'aparença de certes concessions no deixin de representar la supervivència de la mentalitat feixista i l'enquistament de focus de pertorbació latents en el demà de la pau" (1028). És palès, que Pi i Suner s'estava referint a la hipotètica continuïtat del règim franquista després de la victòria de les Nacions Unides, i volia deixar clar que el més elemental principi democràtic excloua qualsevol solució que donés validesa a un sistema, nascut de la sublevació militar i imposat per la victòria de les armes i la ferotge repressió. El punt de partida per a trobar la política més adequada de cara a la pau no podia ser un altre que recordar que "els catalans, junt amb la democràcia espanyola, teníem un règim legal, que era la legítima expressió de la voluntat democràtica de Catalunya" i que aquest règim "que lliurement volia li

ha estat arrabassat contra el seu voler per la violència i la intervenció estrangera nazi-feixista". En conseqüència, els catalans no podien reconèixer de cap manera, "cap legalitat al nou règim, que és de força i no de dret" (1029).

Aquest indiscutible punt de partida podria fer pensar immediatament que la lluita democràtica a Catalunya no havia de tenir altre objectiu que la restitució del sistema polític que lliurement s'havien donat els ciutadans de Catalunya i Espanya. "Tots estem d'acord en què fóra justa, i a més fóra més còmoda, la solució dels simple restabliment de la legalitat anterior, però som molts els qui afegim que amb tantes coses succeïdes dintre i fora de Catalunya, resultaria perjudicial i contraproduent aferrar-s'hi com a única solució, i que ha d'enfocar-se el problema en un camp més ampli i d'acord amb les característiques d'aquesta hora. No limitar-nos a reclamar el règim que ahir el nostre poble democràticament s'havia donat, sinó el dret legítim a tenir el que avui o en el demà immediat vulgui democràticament donar-se" (1030). La intel·ligent agudesa històrica de Pi i Sunyer, li feia diferenciar el que era irrenunciable vocació democràtica i liberal, de la concreció històrica que havia tingut en un moment donat per la voluntat lliurement expressada del poble espanyol. Tots els esforços havien de ser dedicats a la restitució d'una solució democràtica i liberal, és a dir, retornar la paraula al poble que com a únic subjecte de sobirania i en ús de la seva llibertat recobrada, decidiria el sistema polític que havia de donar-se.

No es podia mirar estàticament el passat i voler-lo

restituir sense més. El món havia continuat corrent des del 1939 i moltes coses havien canviat. No es tractava de renunciar a res, però sí de saber adequar la lluita democràtica a la realitat del present i a la previsió de futur. L'únic que era incanviable era la fidelitat democràtica i l'únic que era sistemàticament comprovat era que només les solucions democràtiques feien possible el reconeixement i l'exercici dels drets naturals de Catalunya. Era de preveure, segons Pi i Suñer, que "després del trasbals de la guerra, les classes conservadores tornin a reprendre la posició que normalment tenien davant del progrés del món, i que va permetre que anessin realitzant-se avenços col·lectius i socials sense grans sotragades ni estralls" i era probable que el món sorgit de la guerra "haurà de fonamentar-se en els principis de llibertat i democràcia, amb major contingut econòmic i funció social" (1031).

Aquest seria el marc general en la lluita per la recuperació de la democràcia espanyola i catalana. El restabliment de la llibertat era una voluntat comú dels pobles hispànics però seria un contrasentit si al costat de la defensa de la inalienable llibertat de l'home no es posava també la llibertat de les nacions en decidir el seu destí. I, "la majoria dels catalans que tan íntimament sentim Catalunya, sempre hem estat propicis i favorables a l'entesa; però per lliure decisió i amb igualtat de drets. El dret és igual per a tots; i si és sota aquest principi universal que el dret és igual per a tots, que hauran de reclamar el seu (la democràcia espanyola), han de veure forçosament quin contrasentit fóra i com afebliria la seva posició, el que en els problemes de les nacionalitats,

volguessin discutir i regatejar als altres el que demanen sense sense discussió ni regateigs per a ells" (1032). Pi i Sunyer tornava al punt zero. No retornava a la Constitució del 1931 i a la legalitat republicana, però sí retornava a un pacte entre nacions en què els drets nacionals quedessin garantits al costat de la recuperació de la llibertat. Cal dir que de la mateixa manera que considerava improcedent i limitador identificar el restabliment de la democràcia amb la Constitució republicana, tampoc considerava adequada la identificació del restabliment de les llibertats nacionals amb un procediment i institucionalització prèviament determinats. El que era inqüestionable era la recuperació de les llibertats democràtiques i nacionals. La forma institucional que aquestes tindrien corresponia decidir-ho al poble català i als pobles hispànics una vegada recobrada la llibertat.

Pi i Sunyer moderava, doncs, les posicions més radicals i concretes que havia tingut mesos abans, en l'aspecte nacional català. No renunciava als principis però els formulava d'una manera més flexible. Ara bé, aquesta major flexibilitat que l'aproximava a la posició política de Comorera no deixava de mantenir algun element fonamental que continuava dificultant qualsevol acord. Per més que Comorera afirmés que el PSU no abandonava res i menys s'oblidava de la seva línia nacional, el cert és que en el programa de l'Aliança Nacional de Catalunya no hi havia cap referència a les llibertats nacionals. Evidentment, d'aquí no se n'ha de concloure cap renúncia, però sí que la seva defensa es canalitzava per mitjà del punt sisè ja explicat. És a dir, que seria l'Assemblea Constituent la que elaboraria la Constitució i a la que li correspondria el

reconeixement, regulació i institucionalització dels drets nacionals que, òbviament, havia defensat sempre el PSU i continuaria fent-ho. He de recordar una vegada més, que en aquest apartat sisè només es condiciona la nova carta constitucional a la llibertat, independència i prosperitat d'Espanya i, per tant, totes les ideologies a l'igual que totes les concepcions sobre l'organització territorial de l'Estat hi tenien cabuda mentre respectessin els tres principis esmentats. Seria l'Assemblea Constituent la que decidira, en elaborar la Constitució, la forma política territorial de l'Estat.

La diferència, doncs, entre Comorera i Pi i Sunyer és clara. El punt d'acord i de partida, irrenunciable, per a Comorera, era la recuperació de la llibertat i la democràcia per a Espanya. En canvi, Pi i Sunyer l'ampliava en considerar també irrenunciable al mateix nivell, la recuperació de les llibertats nacionals. I el punt de partida és capital, perquè és molt diferent fonamentar la recuperació nacional de Catalunya a partir d'una sobirania d'origen, la d'Espanya, que no pas realitzar el procés a la inversa, és a dir, fonamentar la unitat d'Espanya a partir de l'entesa de sobiranies originàries, les dels pobles hispànics.

Aquesta diferència que, repeteixo, és bàsica, no pot minvar la coincidència que hi havia entre ambdós polítics quant a no identificar el restabliment de la democràcia amb la Constitució del 1931, sinó amb el sistema polític que el poble lliurement volgués donar-se. Aquesta concordança era lògica i reflectia la major informació i comprensió de la situació internacional

en relació amb d'altres polítics que perseveraven en mantenir posicions estàtiques i interioristes. El tercer punt de la Carta de l'Atlàntic (1033), no recolzava la restitució dels govern legals i legítims, expulsats o esclavitzats per l'ocupació nazi-feixista, sinó el respecte del dret de tots els pobles a elegir llur forma de govern i, en conseqüència, la restitució de la sobirania que els havia estat arrabatada per la força. Tant Pi i Sunyer com Comorera trobaven el seu punt d'enllaç en l'aplicació d'aquest principi a Espanya amb una visió prou intel·ligent i flexible que, en d'altres circumstàncies, hauria estat més adequada que la fidelitat estricta i estàtica a la Constitució republicana. L'únic problema, i gros, és que tant Churchill com Roosevelt no pensaven en Espanya en acordar l'esmentat tercer punt.

Una vegada més, he de recordar les transcendents implicacions internacionals de la guerra d'Espanya, però, ahora, també vull reafirmar la gènesi interior, no exterior, del conflicte. "Era un assumpte intern dels espanyols", pensava Churchill, i ho diria. Només que Franco hagués ocupat Gibraltar, la situació hauria estat radicalment diferent. Churchill pensaria d'altra manera i l'opinió de Comorera i Pi i Sunyer seria més encertada. Però mai la "Roca" ha estat tan asseguradament anglesa com llavors. Madrid bé valia aquest petít sacrifici. En relació amb Espanya no hi havia cap diferència entre Chamberlain i Churchill. I, contràriament, l'única esperança d'un canvi a Espanya era la intervenció total de Franco al costat de l'eix que obligués a la contraofensiva aliada. Comorera insistia cada cop més en identificar a Franco amb la guerra i, ahora, cridava a la mobilització general per a evini

tar l'entrada d'Espanya en el conflicte. La hipotètica incapacitat de Franco de desvincular-se de Hitler o la intervenció directa de l'exèrcit nazi en territori espanyol hauria donat sentit al plantejament de Comorera, però el primer interessat en evitar l'entrada d'Espanya en la guerra era el mateix Franco, sobretot després de la derrota irreversible de F. von Paulus, el febrer del 1943, i de la contraofensiva definitiva de l'exèrcit roig. La política exterior del franquisme en el transcurs del 1943 no podia ser una altra que afavorir una solució de compromís -"la guerra empata-da"- o el sotmetiment progressiu als interessos polítics i militars de les potències capitalistes aliades.

Ara bé, l'argumentació de Comorera no es fonamentava tan sols en l'entrada física d'Espanya en la guerra. Afirmava també, que "la democràcia és indivisible" i que un triomf de les Nacions Unides era incompatible amb la perllongació del franquisme a Espanya. Aquesta ja és una qüestió més controvertida perquè eren molts els que ho pensaven encara que des de posicions i desigs ben dispars. Podria subsistir el franquisme després de la victòria aliada? Aquesta pregunta se la feien alguns dels més destacats valedors dels bàndols nacional, com el duc d'Alba, quart terratinent del regne; Goicoechea, governador del Banc d'Espanya; Ventosa i Calvell, financer i destacat polític de la Lliga, amb el qual Comorera havia tingut tempestuoses polèmiques en el Parlament de Catalunya, etc. (1034). La carta de Don Joan de Borbó adreçada a Franco, el 8 de març, pretenia oferir la solució de la restauració monàrquica en una Espanya reconciliada (1035), també pretenien el mateix els 27 procuradors de les Corts recentment instituïdes, entre els quals hi figuraven els



noms abans esmentats (1036).

El desembarc anglo-americanà a Sicília i l'inici de l'ofensiva aliada sobre Itàlia, l'estiu del 1943, encerclant cada cop més els dominis del Reich, després del fracàs de la Wehrmacht a Rússia i en l'espera del sempre posposat, i insistentment demanat per Stalin, segon front, accentuaren les maniobres restauradores. Itàlia era punt de mira, per espant d'uns i esperança d'altres. Per a Franco, l'experiència de Mussolini no havia de ser gens agradable i menys ho seria el seu final. Més d'un, en canvi, dels seus col.laboradors propers o llunyans li havia de passar pel cap una sortida a la italiana, tot pensant amb un Pietro Badoglio. El manteniment de l'ordre econòmic i social bé valia el canvi de la façana política, el sacrifici del cabdill i el retorn de la monarquia. Clar que la situació no era exactament la mateixa. La crisi política italianana que acaba amb la caiguda de Mussolini no es pot destriar de la intervenció militar aliada, cosa que no succeeix a Espanya. Molts antifeixistes haurien volgut somniar els avions anglesos i americans sobrevolant Madrid i llançant un manifest signat per Roosevelt i Churchill. La realitat estava lluny de ser aquesta. Tampoc es tenia cap certesa sobre l'estabilitat d'una monarquia restaurada que fos homologable amb la democràcia triomfant. I en aquest cas, l'experiència italiana no dibuixava temps futurs massa bons per a Badoglio, l'home de la transició, i per a Víctor Manuel III. La transició política acostuma a ser dura per als seus protagonistes que sempre ajuntaran en la seva persona la desconfiança de la seva procedència i la traïció per la seva procedència. Però, sobretot, no es podia oblidar el que el mateix Franco contestà a Don Joan:

"Nuestro Movimiento no es un partido que se aprovecha de la revolución. Soy yo, su conductor, el que después de haber sacado a España de la ruina, donde aparecía hundida, interpretando el sentir general de cuantos es pañoles participaban en el Alzamiento y ante las necesidades imperiosas de la Nación, le señalé en aquel momento histórico, cuando aún teníamos la guerra por délante, el rumbo político que había que seguir, y que viene siguiéndose desde entonces, al tiempo que se depura nuestra doctrina, que es hoy la de toda la Nación" (1037). Franco era el conductor, el cabdill, de la nació perquè havia estat ell qui havia salvat els inte-ressos de les classes dominants que la monarquia no havia sabut salvaguardar. El monarca havia estat der-rotat i, contràriament, ell havia realitzat la "revolució" que restituïa l'ordre econòmic i social que la República havia posat en perill. Els Ventosa i Calvell, Duc d'Alba o Pablo Garnica, etc. ho sabien perfecta-ment i, malgrat preferir una institucionalització po-lítica més participativa, no dubtarien en continuar acollint-se a la seguretat del sistema franquista si les democràcies triomfants toleraven les excepcions autoritàries del sud d'Europa. Si això succeïa, la restauració monàrquica per decisió del Cabdill i en la persona que per pròpia voluntat i quan les circumstàn-cies ho fessin necessari, fos nomenada a títol de suc-cessor.

Tanmateix, i després de la guerra revolucionària d'Es-panya, tal com era qualificada pels dos bàndols, de la que n'havia sorgit l'autotitulat salvador o cabdill per victòria d'uns i derrota dels altres, ¿era possi-ble la reconciliació entre vencedors i vençuts? Entre Ventosa i Calvell i Comorera? El programa polític del PCE i del PSU per un costat i les maniobres restaura-

dores per l'altre, busquen un cert grau de reconciliació. Però, fins a quin punt? Integrava el comunisme la restauració monàrquica? Integrava la restauració monàrquica la reconciliació comunista?

El punt sisè, ja citat vàries vegades, del programa polític del PCE i del PSU, no negava la restauració monàrquica en tant i en quant no feia cap afirmació sobre la forma política de l'Estat. Però hi ha un punt important que cal precisar. La restitució de la monarquia, cas que aquesta fos la voluntat lliurement expressada pel poble espanyol, seria posterior, no anterior, al restabliment de les llibertats públiques. És a dir, la posició política del PCE i del PSU continuava sent republicana però, en el ple respecte a la democràcia, no es tractava de restituir la república o la monarquia sinó les condicions d'exercici de la llibertat perquè fossin els ciutadans els que decidissin la forma política de l'Estat. En conseqüència, Comorera s'oposava a les maniobres restauradores perquè la seva pretensió era la restauració de la monarquia abans de la consulta popular, "com un fet consumat", i des de la monarquia instituir un determinat règim de llibertat limitada que assegurés les mateixes relacions de poder que el franquisme. "Hem d'estimar la manobra monàrquica, la manobra del fet consumat, en tot el seu valor, car, companys i amics, el seu reeiximent no significaria pau i llibertat, prosperitat econòmica i democràcia, amnistia i retorn dels exiliats, renovació política, econòmica i nacional, sinó el començament fatal d'una guerra civil nodrida substantivament pels mateixos interessos internacionals que

intervingueren en l'anterior. Car, companys i amics, la restauració monàrquica seria un franquisme sense Franco, un falangisme sense Falange" (1038).

Evidentment, Comorera estava convençut que una consulta popular en unes condicions de llibertat, donaria com a resultat "una República democràtica, profundament renovadora de l'estructura política, econòmica i nacional d'Espanya", i la lògica de les maniobres monàrquiques no era una altra que "forcejar desesperadament per a salvar-se del naufragi franquista, per impossibilitar l'expressió de la lliure voluntat popular" (1039).

Fins on arribava la reconciliació propugnada pels comunistes? A tots els que amb independència de la seva ideologia i de la seva actitud política durant la guerra civil, estessin d'acord amb el restabliment d'una democràcia plena a Espanya, sense condicionaments previs ni restauracions imposades. Des d'aquest principi l'entesa política hauria pogut arribar, àdhuc, als monàrquics encara que Comorera ni renunciava a la forma republicana ni pensava que la república hagués estat oblidada com a símbol de la lluita per la llibertat: "A Espanya no es parla de la Constitució. A Catalunya es parla, per tant, de governs i parlaments, que en quatre anys i escriu de sofriments indescriptibles, de terror mai no vist, no han dit una paraula, no han fet un gest que rivalitzi la seva legitimitat d'origen. A Espanya i a Catalunya es parla i es lluita aferrissadament per la República" (1040). Així, doncs, en cara que el pacte obert pel PCE i pel PSU tenia la possibilitat de poder incloure, fins i tot a sectors que

estaven implicats en el franquisme i, també, als corrents monàrquics, no oblidava que entre monarquia i república hi havia quelcom més que la simple diferència de la forma d'Estat. La memòria històrica estava abundosament al costat de la república com expressió d'un sistema democràtic.

Clar que els primers i més lògics interlocutors de Comorera no eren els monàrquics sinó les altres forces republicanes. En les darreres paraules transcrites de la seva conferència pronunciada al Casal Català de Mèxic el 18 de desembre del 1943, i editada després amb el títol "Els enemics de la unitat combatent dels catalans", reincideix altre cop en separar la lluita per la República de la restitució de la Constitució del 1931. La Constitució i l'Estatut del 32, formaven part del passat i "la fesomia de l'Europa ressorgida de tant profunda catàstrofe és una incògnita. Però aquesta incògnita no es resoldrà mirant el passat, sinó l'esdevenidor" (1041). Comorera, no tan sols repetia les ja explicades raons en contra del restabliment de legalitats anteriors, sinó que, a més, considerava negatiu i sense sentit perseverar en les polèmiques d'exili i emigració, sobre quins òrgans detentaven la legitimitat republicana. Ni la JARE ni la SERE, ni la Diputació Permanent de les Corts, ni el Govern, sinó únicament i exclusiva la República. Es podia discutir la conveniència o no de reunir la lluita antifeixista a l'entorn de la Constitució i l'Estatut malgrat no ser-ne partidaris: "Si el reconeixement simbòlic de la Constitució i l'Estatut és considerat com indispensable per a realitzar la unitat combatent catalana a l'exili, no ens refusarem a discutir-ho" (1042); però,

"sí ens refusarem categòricament a discutir el problema dels òrgans constitucionals, perquè l'experiència ha palesat prou que a l'exili són bandera de divisió, no d'unitat, que a l'interior del país són bandera de combat, que en el camp internacional el que compta no són els governs o parlaments ressecats per la inactivitat o l'eixorca política de comitè, sinó els òrgans d'unitat política que dirigeixen efectivament la lluita armada contra el nazi-feixisme-falangisme" (1043).

Eren "enemics de la unitat combatent dels catalans", els que obstaculitzaven la lluita pel restabliment de la llibertat a Espanya, rerassagats en la defensa estàtica de la Constitució del 1931, en la polèmica bizantina dels legítims òrgans constitucionals, en la passivitat de l'exili i l'emigració plenament divorciats de la lluita anterior. A l'entorn de la llibertat era possible unir a tots els antifeixistes i en ús de la llibertat recobrada, el poble espanyol no dubtaria en aprovar la constitució d'una República democràtica.

La posició comunista era la interpretació més fidel de la Carta de l'Atlàntic, i es movia entre dues opcions restauradores, la monàrquica, tal com he explicat, i la republicana. Fou aquest, un centrisme fracassat per la impossible capacitat de maniobra dels comunistes entre opcions que, potser, l'únic que tenien en comú era l'anticomunisme. Els papers s'havien canviat entre Dolores Ibárruri i Indalecio Prieto. Els que havien estat més rodonament partidaris de la resistència sense límit, els darrers mesos de la guerra civil, eren ara els primers en obrir les portes a una reconcilia-

ció. Els que més havien pugat per una resistència útil que fes la derrota més honorable per la via del compromís, eren ara intransigents defensors de la restauració de la Constitució del 1931.

El 20 de novembre del 1943, se signava un pacte d'unitat entre Esquerra Republicana de Catalunya, Partido Socialista Obrero Español, Izquierda Republicana, Unión Republicana, i Acció Catalana Republicana, els promotors del qual havien estat Josep Andreu i Abelló i Pere Bosch Gimpera (1044). La resolució (1045) considerava que mentre Espanya, en plena sobirania, no decidís la reforma, la Constitució i els Estatuts eren l'única legítima legalitat i, per tant, les organitzacions signatàries es comprometien a lluitar per la restauració de la República espanyola barrant el pas a la monarquia, la restauració de la qual era pretesa per mitjà de pressions diplomàtiques de l'exterior. La resolució establí, tanmateix, que si s'obria un període constituent, les organitzacions recuperaven la plena llibertat per a defensar lleialment llurs aspiracions respectives i que amb el mateix esperit del Comitè revolucionari del 1930, els unia ara, la voluntat comú d'aconseguir un règim genuïnament democràtic per a Espanya en el marc de la Carta de l'Atlàntic, i amb calorosa adhesió a la lluita antifeixista de les Nacions Unides, de la qual Espanya n'havia estat primera protagonista en rebre les brutalitats del nazifeixisme. Cinc dies després, es constituïa la "Junta Española de Liberación", ratificant el pacte d'unitat i formant l'òrgan directiu de la mateixa amb Diego Martínez Barrio, Indalecio Prieto, Antoni M<sup>a</sup> Sbert i Alvaro de Albornoz, sent nomenats president i secretari de la Junta el primer i el segon respectivament (1046).

Com es pot comprovar, la possibilitat de compromís amb l'opció monàrquica era tan inexistent que un dels objectius del pacte era impedir la restauració de la monarquia. La restauració prèvia de la monarquia o de la república impossibilitava qualsevol conciliació. Clar que hi havia una diferència substancial entre una i altra restauració; la monarquia havia estat derrotada per les urnes, la república havia estat arrabassada per les armes; la restauració de la república era legítima perquè era l'expressió de la lliure voluntat del poble espanyol, la restauració de la monarquia era una imposició sense cap mena de consulta. Mentre el poble espanyol no pogués tornar a fer ús de la seva inalienable sobirania, només hi havia la legitimitat: la Constitució del 1931 i els Estatuts que se'n derivaven. I no es tractava d'estancar-se en el passat, és a dir, de voler fer permanent la Constitució republicana. Es podia, i potser s'havia d'obrir un període constituent en funció de les noves circumstàncies històriques, però el període de provisionalitat no podia ser-ne un altre que la recuperació de la llei i les institucions republicanes. La derrota de Franco i Falange no podia tenir una altra expressió que aquesta.

Major divisió era impossible. Franco, com si la guerra civil no s'hagués acabat encara, continuava beneficiant-se de les tímides vacil·lacions dels seus aliats monàrquics davant la seguretat social que donava la seva figura omnipresent, de les divisions republicanes ensotades en la derrota, i de la comprensió de classe dels seus nous amics internacionals. Sabia, i ho assumia, que era la permanent imatge de la guerra civil la permanent excepció autoritària que era contemplada amb falsa resignació des de Londres o des de Washington.



Les maniobres monàrquiques atacades des d'aquests centres diplomàtics internacionals, podien tenir un doble interès des de llur òptica: contemplar la possibilitat d'una restauració monàrquica o, més probablement, utilitzar les vacil·lacions dels monàrquics per a immobilitzar completament al règim franquista en la seva debilitat, posant-lo totalment al servei de llurs interessos polítics i militars. Franco depenia en gran part de la magnanimitat de Churchill i Roosevelt. I l'evolució de les relacions diplomàtiques internacionals en el curs del 1943 li van ser cada cop més favorables en contradicció amb la creixent superioritat militar de les Nacions Unides i amb la culminació de les bones relacions de les tres potències aliades en la Conferència de Teheran (1047). El precedent immediat de la reunió cimera dels tres estadistes fou la conferència de Moscó, iniciada el 18 d'octubre del 1943 amb la participació de tres delegacions encapçalades per Cordell Hull, secretari d'Estat nordamericà, Anthoni Eden, secretari del Foreign Office, i Molotov, ministre d'Assumptes Exteriors de la URSS (1048). La ressoluda conformitat en portar a terme l'alliberació total dels territoris ocupats i l'especial referència a la recuperació de la independència d'Austria, tornava a fer córrer la imaginació de més d'un il·lusionant-se en què Espanya també era un territori ocupat. Quan, per fi, es reuneixen Roosevelt, Stalin i Churchill a Teheran, entre el 28 de novembre i l'1 de desembre del 1943 aproven una declaració en la que els principis, ja genèrics, de la Carta de l'Atlàntic, prenen una major vaguetat (1049). El paràgraf més significatiu del comunicat no presentava massa bones expectatives per a Espanya: "Junt amb els nostres consellers diplomàtics

hem estudiat els problemes de futur. Cercarem la coope  
ració i l'activa participació de totes les nacions,  
grans i petites, els pobles de les quals estan dedicant  
en cos i ànima, com ho estan els de les nostres naci-  
ons, a l'eliminació de la tirania, de l'esclavitud, de  
l'opressió i de la intolerància. Els donarem la benvin  
guda quan tinguin a bé ingressar en la família de les  
nacions democràtiques del món".

La primera lectura d'aquest paràgraf no havia de ser  
agradable pels que monopolitzaven el poder a Espanya,  
però una segona lectura els retornava la respiració,  
sobretot per les paraules finals. Era una declaració  
tant de benvinguda a les noves nacions democràtiques  
com de no intervenció. Mentre Franco tingués el con-  
trol interior del país, no seria benvingut però tampoc  
molestat. I d'aquí la importància que Comorera donava  
a la lluita interior. Des de l'exili i peregrinant per  
les cancelleris no s'aconseguiria res. El que era in-  
dispensable i sense la qual cosa qualsevol esperança  
externa era absurda, era la unitat política de totes  
les forces antifeixistes sense exclusió i la lluita a  
l'interior del país. Com ja he explicat, Comorera en  
analitzar l'experiència d'altres països, era quasi ob-  
sessivament partidari de la presència política dins d  
d'Espanya i Catalunya. I va defensar que la direcció  
del partit havia d'estar dirigint directament la llui-  
ta a l'interior. Els governs d'exili i les direccions  
dels partits a l'exili eren cada cop més artificioses.  
El combat fonamental es realitzava a l'interior i era  
allí on s'havia d'estar. Ell mateix va voler retornar  
més d'una vegada a Catalunya, la qual cosa va ser con-  
siderada com una bogeria per d'altres membres de les  
direccions del PSU i del PCE (1050).

Potser Comorera no valorava prou el pes de la derrota, com deia Pi i Sunyer (1051). La guerra mundial s'estava guanyant, però la guerra d'Espanya ja s'havia perdut. Però si alguna possibilitat quedava de recuperar la llibertat no seria des de la passivitat de l'exili o des de les baralles de l'emigració. Què hauria succeït si no hi haguessin hagut baralles intransigents dins de quasi totes les organitzacions republicanes? Què hauria succeït si no s'haguessin produït les divisions inconciliables entre les organitzacions republicanes? Què hauria succeït si s'hagués tingut la flexibilitat política d'allargar el braç de la reconciliació a aquells sectors del franquisme, majoritàriament monàrquics, que s'allunyaven del dictador? Contestar aquestes preguntes és impossible, seria com oblidar que s'havia perdut la guerra, que s'havien produït dues guerres civils en una sola guerra d'Espanya, que malgrat les indubtables implicacions internacionals, la guerra d'Espanya no era la guerra mundial.

Franco i Falange no eren la guerra... mundial.

La dissolució de la Internacional Comunista. El PSUC, un orfe que no vol pare adoptiu.

El 15 de maig del 1943, a Moscó, els membres del Presidium del Comitè Executiu de la Internacional Comunista, Dimitrov, Manuilsky, Togliatti, Gottwald, Florin, Kolarov, Koplening, Kaussinen, Marty, Pieck, Zdanov i Thorez, amb l'adhesió de Dolores Ibárruri (P.C. d'Espanya), Bianco (P.C. d'Itàlia), Lehtinen (P.C. de Finlàndia), Pauker (P.C. de Romania) i Rakosi (P.C. d'Hon

gria), signen la resolució en la que es proposa la dissolució de la Komintern "com centre dirigent del moviment obrer internacional, alliberant les seccions de la I.C. de les obligacions derivades dels Estatuts i resolucions dels Congressos de la Internacional Comunista" (1052). El 24 de maig, el Comitè Central del PSUC aprova la proposició del Presidium de la Internacional Comunista (\*). El 28 de maig, Stalin contestava

-----

(\*) Aquest és el text de la resolució del Comitè Central del PSUC:

"El Comitè Central del Partit Socialista Unificat de Catalunya -Secció Catalana de la Internacional Comunista des del mes de juny del 1939-, després d'analitzar la proposició del Presidium del Comitè Executiu de la Internacional Comunista de dissoldre-la com a centre directiu del moviment obrer internacional, d'alliberar les Seccions de les obligacions derivades dels Estatuts i Resolucions dels Congressos de la Internacional Comunista i els justots raonaments que la precedeixen, ha pres el següent acord:

Primer. Aprovar la proposició del Presidium del Comitè Executiu de la Internacional Comunista.

Segon. Concentrar totes les forces del Partit per a recolzar amb tots els mitjans al seu abast la guerra alliberadora dels pobles i dels Estats de la coalició antihitleriana per tal d'accelerar la derrota de l'enemic mortal dels treballadors, el feixisme alemany i els seus aliats i vassalls.

Tercer. Concentrar totes les forces del Partit per a mobilitzar a fons Catalunya i transformar l'actual i

al corresponsal de l'agència Renter a Moscú, que la decisió de dissoldre la I.C. li semblava encertada i oportuna, puix que facilitava l'organització de l'as salt comú de tots els pobles amants de la llibertat contra el hitlerisme i evidenciava la calúmnia dels que acusaven a Moscú d'immiscuir-se en els afers interiors d'altres nacions i als partits comunistes d'o beir ordres de l'exterior (1053).

-----

heroica resistència activa i victoriosa en guerra po

ular contra el règim terrorista de Franco i Falange, vassalls, a Espanya, del feixisme alemany.

Quart. Concentrar totes les forces del Partit per aconseguir que els pobles hispànics, agermanats, fent més, més de pressa i millor, enderroquin el règim terrorista de Franco i Falange, impedeixin així que Espanya sigui arrossegada totalment i definitiva a l'infern de la guerra hitleriana.

Cinquè. Concentrar totes les forces del Partit per a exigir, junt amb el poble, el retorn immediat a Espanya de la "Divisió Blava" i dels obrers tramesos com esclaus a Alemanya, actes efectius i criminals de guerra del règim terrorista de Franco i Falange contra les Nacions Unides.

Sisè. Concentrar totes les forces del Partit per accelerar la unitat orgànica de la classe obrera, la Central Sindical Única, la unitat combatent dels catalans i de Catalunya amb els altres pobles hispànics, la constitució urgent de l'òrgan dirigent de la llui

ta del nostre poble contra el seu mortal enemic: el règim terrorista de Franco i Falange.

El 9 de juny, Dimitrov signa la darrera resolució del Presidium, en la que dóna compte de l'aprovació de la proposta de dissolució per part dels Partits Comunistes d'Alemanya, Argentina, Austràlia, Austria, Bèlgica, Bulgària, Canadà, Partit Socialista Unificat de Catalunya, Unió Revolucionària Comunista de Cuba, Partits Comunistes de Colòmbia, Xile, Txecoslovàquia, Finlàndia, França, Gran Bretanya, Hongria, Irlanda, Ità

-----

Setè. Refermar el treball comú, la lluita comuna contra el règim terrorista de Franco i Falange i la guerra hitleriana, els llaços fraternals que ens uneixen amb el gloriós Partit Comunista d'Espanya.

Pel reforçament de la coalició anglo-soviètico-americana.

Pel segon front, ara, en el continent europeu prop dels centres vitals d'Alemanya.

Per l'anorreament de la cinquena columna, instrument, en cada país, del nazifeixisme.

Per l'enderrocament del règim terrorista de Franco i Falange.

Per Espanya lliure i independent, per la República.

Per Catalunya lliure.

Per la victòria militar de les Nacions Unides.

Per una pau justa i democràtica.

Visca el Partit Socialista Unificat, partit únic del proletariat català, partit nacional de Catalunya!

Visca la unitat orgànica de la classe obrera, la Central Sindical Unica!

Visca la unitat combatent de tots els catalans patriotes, de Catalunya amb els altres pobles hispànics!

lia, Espanya, Mèxic, Costa Rica, Partit Obrer de Polònia, Partits Comunistes de Romania, Síria, Suècia, Suïssa, Unió Sudafricana, Partit Comunista Bolxevic de la URSS, i Internacional Juvenil Comunista (adherida a la I.C. amb drets de secció) (\*). En el mateix comunicat es fa constar que cap secció de la I.C. ha via fet cap mena d'objecció contra la proposició de

-----

Visca la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques, l'Exèrcit Roig, i el seu cap genial, company Stalin!

24 de maig del 1943.

Comitè Central del Partit Socialista Unificat de Catalunya".  
"Catalunya", Mèxic, nº 44, 2 de juny del 1943.

(\*) La darrera resolució de la I.C.

El Presidium del Comitè Executiu de la I.C. ha fet públic aquest comunicat:

"En la darrera sessió del 8 de juny del 1943, el Presidium del Comitè Executiu de la Internacional Comunista analitzà les decisions rebudes de les seves Seccions respecte la resolució del 15 de maig de 1943 sobre la dissolució de la Internacional Comunista, i ha constatat:

1.- Que la proposició de dissoldre la Internacional Comunista ha estat aprovada pels partits comunistes d'Alemanya, Argentina, Austràlia, Àustria, Bèlgica, Bulgària, Canadà, Partit Socialista Unificat de Catalunya, Partit Comunista de Colòmbia, Unió Revolucionària Comunista de Cuba, Partit Comunista de Txecos

Presidium i, en conseqüència, es declarava que la proposició de dissoldre la Internacional Comunista havia estat unànimement acceptada per les seccions que ha-vien tingut la possibilitat de comunicar les seves decisions, entre les quals es comptaven les seccions més importants; que a partir del 10 de juny del 1943, quedaven dissolts el Comitè Executiu de la Internacional Comunista, el Presidium i el Secretariat del Co

-----

lovàquia, Xile, Espanya, Finlàndia, França, Gran Bre-tanya, Hongria, Irlanda, Itàlia, Mèxic, Costa Rica, Partit Obrer de Polònia, partits comunistes de Roma-nia, Siria, Suècia, Unió Sud-africana, Partit Comunista Bolxevic de la URSS i per la Internacional Joveníola Comunista (adherida a la Internacional Comunista amb drets de Secció).

2.- Que cap de les Seccions de la Internacional Comunista no s'ha rebut cap objecció contra la propo-sició del Presidium del Comitè Executiu.

Considerant tot això, el Presidium del Comitè Executiu de la Internacional Comunista resol:

Primer. Declarar que la proposició de dissoldre la Internacional Comunista ha estat unànimement aprovada per les Seccions de la Internacional Comunista que han tingut possibilitat de comunicar llurs deci-sions (entre les quals es troben les Seccions més importants.

Segon. Considerar que a partir del dia 10 de juny del 1943 queden dissolts el Comitè Executiu de la Internacional Comunista, el Presidium i el Secre-tariat del Comitè Executiu i la Comissió Internacio-nal de Control.



mitè Executiu i la Comissió Internacional de Control; que s'encarregava a una Comissió composta per Dimitrov (President), Togliatti, Manuïlsky i Pieck la tramitació de la liquidació dels assumptes pendents, dels organismes, dels serveis i dels béns de la Internacional Comunista.

La Internacional Comunista estava dissolta, la Secció Catalana també. I el PSUC, què?

El primer que cal saber és què s'opinava de la dissolució. La primera reacció, feta pública en el comunicat del Comitè Central del 24 de maig, és d'aprovació de la dissolució i d'assumpció de les tesis de la resolució del Presidium de la I.C. en el sentit de "concentrar totes les forces per a recolzar amb tots els mitjans a l'abast, la guerra antihitleriana, per tal d'accelerar la derrota de l'enemic mortal dels treballadors, el feixisme alemany i els seus aliats i vassalls". Aquest segon punt de la resolució del C.C. del PSU concordava literalment amb l'acabament de la

-----

Tercer. Encarregar una comissió composta per Dimitrov (President), Ercoli, Manuïlsqui i Pieck que porti a la pràctica la liquidació dels assumptes pendents, dels organismes, dels serveis i dels béns de la Internacional Comunista.

Per encàrrec del Presidium del Comitè Executiu de la Internacional Comunista.

8 de juny del 1943. Signat: J. Dimitrov".

"Catalunya", Mèxic, nº 42, 19 de juliol del 1943.

resolució del Presidium de la I.C. Els altres punts concretaven aquesta orientació general, en la mobilització de totes les forces per a impedir que Espanya fos arrossegada a la guerra hitleriana; en la lluita per l'enderrocament del règim terrorista de Franco i Falange; i en el refermament dels llaços fraternals amb el Partit Comunista d'Espanya. Els dies 28, 31 de maig i 2 de juny es reuneix l'assemblea de militants del PSUC a Mèxic per tal de discutir les resolucions del Presidium de la I.C. i del C.C. del PSUC. Les sessions es clouen amb l'aprovació d'ambdues resolucions i "amb el ferm desig de mantenir la unitat del partit a l'entorn de la seva Direcció, sobre la base de l'enfortiment dels principis marxistes-leninistes-stalinistes, garantia indispensable perquè el Partit pugui complir la seva missió de Partit nacional, obrer i revolucionari (1054). La particularitat d'aquesta assemblea és que no va ser oberta amb un informe previ del Secretari General sinó que aquest resumiria, al final, el contingut dels debats. Dies després, el 12 de juny, Comorera exposava la seva opinió sobre la dissolució de la Internacional Comunista.

"Què tenim a l'ordre del dia de la història, com deia Lenin? Res més i res menys que això: anihilar definitivament i absoluta el feixisme alemany, als seus aliats i vassalls" (1055). Les mateixes paraules que culminaven la resolució de la Internacional Comunista, les mateixes que Stalin havia declarat a l'agència Reuter, les mateixes de la declaració del C.C. del PSUC, eren també els mots claus de la conferència de Comorera. I per què? Què tenia a veure la lluita

a mort contra el hitlerisme amb la dissolució de la I.C.?

Ja s'ha vist a l'epígraf anterior, el canvi de signe de la guerra en favor de les Nacions Unides al llarg del 1943 i com arriba a la seva plenitud a la conferència cimera de Teheran en la que, per fi, es dóna satisfacció a la insistent demanda de Stalin de portar a terme l'obertura del segon front. La nova situació militar i el camí favorable de les operacions aliades presentava, per primera vegada, una perspectiva pràcticament segura de victòria militar. Dues ciutats, Stalingrad i Teheran, simbolitzen aquesta no va etapa en la que la política exterior de la Unió Soviètica deixarà, definitivament, de ser defensiva i d'aprofitament de les contradiccions interimperialistes per a esdevenir ofensiva de concòrdia sense re serves amb el bloc imperialista victoriós. Stalingrad no havia estat solament la derrota militar històrica de la Wehrmacht comandada per von Paulus davant l'exèrcit roig, sinó també una arma política d'un valor extraordinari per a llançar-se, Stalin, a una ofensiu va diplomàtica que culminaria a Teheran.

Quina era la lògica d'aquesta política? S'havia d'e vitar el ressorgiment del fantasma de Munich. La con traofensiva de l'exèrcit roig podia fer renèixer les pors occidentals i donar veu, novament, als qui utilitzaven l'espantall del comunisme per tal de defensar una sortida negociada amb les nacions de l'Eix. S'havien de tallar dràsticament aquestes maniobres i prendre totes les mesures per consolidar sense cap reserva l'aliança amb Anglaterra i Estats Units. L'e-

fòria militar exigia més prudència política que mai. Era el moment de donar majors seguretats als aliats occidentals; era el moment d'adoptar aquelles decisions que anul·lessin les maniobres de l'enemic, encaminades a dividir les Nacions Unides o a allargassar la guerra.

I quina era la manera de fer-ho? La millor prova de respecte total a la Carta de l'Atlàntic i al tractat anglo-soviètic, era l'adopció d'una política de demostració d'absoluta fidelitat a l'aliança amb les potències capitalistes de les Nacions Unides. Aquesta fidelitat en els principis de l'aliança no era conjuntural, és a dir, no s'acabava un cop eliminat l'enemic comú, sinó que anava més enllà. Es tractava de construir un món nou d'amistat recíproca entre les nacions amb independència del seu sistema econòmic, social i polític, sobre la base de la igualtat de drets. Com deia Comorera: "Una sola guerra: la de les Nacions Unides contra l'enemic comú. Una sola política: la Carta de l'Atlàntic i el Pacte anglo-soviètic. Un sol objectiu: la rendició incondicional, la victòria militar aquest any" (1056). No hi havia dues guerres en una sola, ni tampoc la guerra era diferent per a la Unió Soviètica en relació amb les altres Nacions Unides, replicava també Mr Bullit, ex-ambaixador nord americà a la Unió Soviètica i a França i un dels més destacats "muniquesos" (1057). No hi havia dues guerres: la guerra contra el nazifeixisme i la guerra contra l'imperialisme. Si es sostenia, com feien "els agents trotsquistes", que la coalició anglo-americana menava una guerra imperialista mentre que la URSS, en la mesura que es desfés de Stalin i de la burocràcia

estalinista, feia una guerra revolucionària, s'estava, amb llenguatge diferent, dient el mateix que els muniquesos, els quals escridassaven contra la bolxevització del món i "l'imperialisme roig" denunciant el perill d'una aliança antinatura en la que la coalició anglo-americana feia una guerra noble i justa en defensa de la llibertat mentre que la URSS feia la "seva guerra" per a col·locar-se en immillorables condicions d'expansió un cop liquidat el hitlerisme. La guerra era única i igual per a totes les Nacions Unides i no tenia altre programa que la Carta de l'Atlàntic ni altre objectiu que l'aniquilació del nazifeixisme. Tots aquells que possessin en perill l'aliança estaven servint els interessos de les nacions de l'Eix.

Als hereus de Munich no els preocupava la indubtable i provada fidelitat antihitleriana de la Unió Soviètica. El problema era posterior, com denunciava Mr Bullit a les pàgines del New York Times i recollia Goebbels (1058). L'amenaça bolxevic podia tornar a conciliar cognoms que estaven en guerra. La manera d'evitar-ho era prendre aquelles mesures que deixessin sense sentit les calúmnies propagades pels que acusaven a la Unió Soviètica d'immiscuir-se en els afers interiors d'altres nacions i als Partits Comunistes de ser sucursals dependents de Moscó. Si aquestes calúmnies tenien algun ressò i ajudaven a la divisió antihitleriana, si el "fantasma" inexistent de la bolxevització dificultava la unitat antihitleriana, si "la permanència de la Internacional Comunista no facilitava la consecució dels objectius que asseguraven la victòria militar de les Nacions Unides, s'imposava la seva dissolució" (1059).

La victòria ràpida i total sobre Hitler era l'objectiu capital del moment històric i si la continuïtat de la I.C. dificultava l'entesa hitleriana, s'imposava la seva dissolució. Però, continuo preguntant-me, ¿per què la permanència de la I.C. havia de posar en perill l'aliança de les Nacions Unides? No eren les Partits Comunistes, sobretot després de l'agressió nazi contra la URSS, tan protagonistes o més de la lluita antifeixista, particularment en els països ocupats com França, Itàlia, Iugoslàvia, Grècia, Xina, etc.? No havia demostrat la mateixa Unió Soviètica estar en el capçal de la lluita antihitleriana després de les dues ofensives nazis i de la victòria històrica de Stalingrad? I, d'altra banda, si les inculpacions contra la Unió Soviètica de servir-se de la Internacional Comunista com instrument d'intervenció en d'altres nacions, eren calúmnies sense fonament, per què se les tenia en compte?

La realitat és que malgrat el renaixement dels corrents conciliadors o "muniquesos" davant el perill roig, mai l'aliança antihitleriana no havia estat tan sòlida com en el curs del 1943. La unitat militar entre Anglaterra, Estats Units i la Unió Soviètica era ja inqüestionable. Tampoc l'any 43 era el més adequat per escoltar les denúncies contra els partits comunistes, com organitzacions extra-nacionals, quan els seus membres es destacaven a l'avantguarda de la lluita antinazi i per l'alliberament nacional dels seus països. Sí hauria tingut més sentit quan estaven emmanillats per la política de no intervenció de la URSS en una guerra que entre el setembre del 1939 i el juny del 1941, era qualificada d'interimperialista.

La resposta sobre la dissolució de la Internacional Comunista no pot néixer més que sobre la base de la perspectiva de la victòria militar aliada. L'aliança antihitleriana es consolidaria en la mida que hi ha gués una entesa posthitleriana. La dissolució de la I.C. era el primer pas de la divisió del món en àrees d'influència o dominació. Stalin, en prendre aquesta decisió, no tan sols desautoritzava als qui escampaven el perill de la internacionalització de la revolució d'octubre després del triomf de les Nacions Unides, sinó que posava la primera pedra d'un nou equilibri mundial fonamentat en la coexistència pacífica de dos models de societat que, en principi, eren antagònics. La victòria sobre l'imperialisme nazi no tindria la continuïtat de la lluita contra l'altre imperialisme. La internacionalització de la revolució d'octubre, congelada ja de fet des de la imposició de la teoria estalinista del socialisme en un sol país, donaria pas a l'expansió d'aquest socialisme, seguint els passos de l'exèrcit roig en el camí d'alliberament cap a Berlín.

Clar que el problema en primer terme no era què succeïria després de la victòria, sinó donar tota mena de seguretats als aliats occidentals sobre l'actitud soviètica, posterior a la derrota de Hitler, per tal d'accelerar en el grau màxim la caiguda d'aquest. Cap desconfiança de futur havia de minvar el més mínim, l'aliança del present. Tot havia de ser sacrificat no ja de cara al previsible triomf militar sinó també i fonamentalment per assolir-lo el més ràpidament possible.

Una vegada més, una lògica i raonable política d'Estat s'imposava per damunt del moviment comunista internacional. No es tractava de valorar aquest fet si nó de constatar-lo. Davant la perspectiva de victòria militar, ¿podia la Unió Soviètica tolerar que la Internacional Comunista s'orientés cap a una política d'aprofundiment de les contradiccions de l'imperialisme anglo-americà, un cop derrotat Hitler? La transformació de la guerra contra el nazifeixisme, en guerra revolucionària en els països ocupats, podia desencadenar una tercera guerra mundial, o bé, quan el nazisme no estava encara prou vençut, provocar un canvi de fronts contra el comunisme. La fortalesa comunista a països com Xina, Iugoslàvia, Itàlia, França o Grècia, resultava perillosa per la seguretat de l'Estat socialista de la URSS. La Internacional Comunista que tants serveis havia prestat a la política exterior estalinista, implicava ara al PCUS en uns processos revolucionaris nacionals que s'escapaven del seu control. La conjuntura política començava a canviar, en el sentit que la I.C. no estava ja al servei exclusiu de la defensa del socialisme en un sol país, sinó que es besllumava la possibilitat que el socialisme pogués triomfar en d'altres nacions. La I.C. podia retrobar els seus orígens i fer valer la raó de la seva creació que li donava identitat: la internacionalització del socialisme.

Certament, la continuïtat de la I.C. hagués plantejat com a mínim aquest tema. Un nou Congrés, el VIIIè, s'hauria pogut realitzar, i la fase del front popular antifeixista hauria pogut donar lloc a una nova etapa revolucionària i antiimperialista. Una única pos



sibilitat que això hagués estat així implicava i situava amb tota probabilitat a la Unió Soviètica en front de l'imperialisme anglo-americà. Clar que el PCUS podia utilitzar la seva força sobre la I.C. per evitar que les coses anessin d'aquesta manera o, fins i tot, implicar al Presidium de la I.C. en el nou equilibri mundial decidit pels tres estadistes aliats, després de la victòria. No s'havia concretat el front popular antifeixista en un front popular antiimperialista quan la Unió Soviètica no estava en guerra? No s'havia ampliat el front popular, primer antifeixista i després antiimperialista, en una unió nacional dins del Front Mundial Combatent de tots els pobles per la llibertat, quan la Unió Soviètica va entrar en la guerra? Per què, doncs, no podia també forçar a la I.C. i amb ella a tots els partits comunistes que la integraven, a assumir la Carta de l'Atlàntic com únic programa de la victòria i, sobretot, de la postguerra? Una política d'aquest tipus era tan arriscada com la inversa. La Unió Soviètica podia "no intervenir", com havia acabat fent en la guerra d'Espanya o com ho faria a Grècia, però el que no podia, fins i tot per a la pròpia seguretat del seu sistema, era conduir a la Internacional pel camí de l'estrangulació dels processos revolucionaris, allà on es produïessin, i pel restabliment de la democràcia burgesa. Quan major sentit internacionalista prenia la I.C., més s'escapava de les mans del PCUS i més perillosa esdevenia la seva existència pel socialisme en un sol país. La seva continuïtat amb la perspectiva de victòria militar a la vista, podia posar en perill l'alliança antihitleriana quan la guerra ja estava encarrilada a favor de les Nacions Unides.

Una Internacional Comunista fidel o traïdora als seus orígens era una perspectiva gens agradable per a Stalin. Ni fidelitat, ni traïció: dissolució. Aquesta era la solució més encertada. Dues raons ho expliquen. D'una banda s'acabava així, amb les crítiques sobre la instrumentalització de la I.C. i dels PP.CC. per part del PCUS i de la URSS. D'altra banda, la Unió Soviètica quedava "desvinculada" dels processos nacionals i de la política que en cada cas adoptessin els partits comunistes. La URSS adoptaria la política d'Estat que més li convingués segons la conjuntura internacional, tal com ja havia fet amb les situacions canviants de la guerra d'Espanya.

Queda un dubte entre tants d'altres que no poden ser contestats per falta de documentació: per què una dissolució tan ràpida? Com ja he dit, la dissolució va ser proposada el 15 de maig i aplicada el 9 de juny. Una resolució d'aquesta categoria exigiria un Congrés. Es pot argumentar que això no era possible en aquelles circumstàncies, però sí ho havia de ser una consulta més llarga en el temps i amb major participació de les seccions membres. La urgència en portar a terme la dissolució només es pot explicar de dues maneres: o es volia evitar un debat en profunditat en el que no totes les posicions havien de ser concordants amb la proposta del Presidium (1060), o bé venia determinada pels interessos immediats de la política exterior soviètica en un any que, com hem vist, va ser clau en la consolidació de l'aliança militar i política de la URSS amb Anglaterra i Estats Units. La contradicció curiosa és que una decisió tan important pel futur del moviment comunista internacional i que

"alliberava a les seccions de la I.C. de les obligacions derivades dels estatuts i resolucions del Congressos", fos adoptada sense comptar amb l'opinió de la pràctica totalitat dels partits comunistes d'Àsia i Àfrica, amb absències tan importants com les dels partits comunistes de Xina i Iugoslàvia, o amb l'adhesió de "les seccions més importants", tenint en compte que aquest acord es manifestava, en molts casos, per mitjà dels mateixos delegats residents a Moscou per la impossibilitat de consultar amb temps suficient l'opinió dels seus respectius partits.

Evidentment, les raons esmentades per mi, no podien ser exposades per la resolució del Presidium ni argumentades per Comorera. Però també era totalment insuficient justificar la dissolució per tal de facilitar i accelerar la desfeta del nazisme o per acabar amb les calúmnies dels "muniquesos" o "trotsquistes". L'existència o no de la Internacional Comunista no podia estar en funció d'una exigència tàctica de la conjuntura política, per més decisiva que aquesta fos. La dissolució només podia ser explicada si es raonava que la Internacional Comunista havia complert ja la seva funció històrica.

El paper històric de la Internacional Comunista, segons la resolució del Presidium i recollit per Comorera, "ha consistit en defensar la doctrina del marxisme en contra de la seva vulgarització i falsificació pel elements oportunistes del moviment obrer; en haver contribuït a agrupar l'avantguarda d'obriers avançats de tota una sèrie de països, autèntics partits obrers; en haver ajudat a aquests a mobilitzar

masses de treballadors per a defensar els seus interessos econòmics i polítics, per a lluitar contra el feixisme i contra la guerra que aquest preparava, així com per a recolzar la Unió Soviètica, baluard fonamental contra el feixisme". Aquesta havia estat la funció històrica de la I.C. la qual havia nascut "com a conseqüència del fracàs polític d'una forta majoria dels vells partits obrers de la preguerra" (1061).

La resolució del Presidium no feia cap altra concreció del per què del naixement de la I.C., ni explicava "el fracàs polític" dels partits socialistes abans de la primera guerra mundial. Comorera sí ho feia. El manifest del Congrés de la Segona Internacional a Basilea, havia deixat clar que "la guerra imperialista provocaria una crisi econòmica i política, la qual caldria aprofitar, no per a suavitzar-la, ni per una pseudo-defensa de la pàtria, sinó per somoure les masses i accelerar la destrucció del règim capitalista" (1063). L'objectiu de la classe obrera no havia de ser l'alineament amb les burgesies nacionals sinó "la lluita per a la transformació de la guerra imperialista en guerra civil... treballar amb la màxima energia per la guerra civil i la revolució social" (1064). L'esclat de la primera guerra mundial no va comportar l'aplicació de les tesis de Basilea, sinó llur traïció per part de la socialdemocràcia, la qual s'alineà amb les respectives burgesies imperialistes i, acabada la guerra, col·laborà en la reconstrucció de la societat capitalista en lloc de provocar el deriuiment de la mateixa en plena crisi econòmica i política. Alemanya i Rússia constitueixen dos exemples ben significatius de com el marxisme s'havia aplicat d'una

manera errònia o justa. Mentre la socialdemocràcia alemanya havia donat tot el seu suport a l'aixecament d'un model econòmic, social i polític caducat, que arribà a personalitzar, el partit bolxevic prenia el camí de l'agudització de les contradiccions generades per la guerra imperialista i es posava a l'avantguarda de la revolució social. El moment històric no més obria dos camins: o revolució i victòria obrera o col.laboració i derrota del moviment obrer. "La deserció dels líders socialdemòcrates obrí la porta al nazifeixisme creat pel capitalisme monopolista. La ferma ideològica, la lleialtat increbrantable als acords revolucionaris internacionals basats en els principis marxistes; la defensa sense reserves ni de falliments de l'internacionalisme proletari, l'acceptació conscient del terror tzarista, varen ser l'origen de la revolució d'octubre" (1065).

Comorera es preguntava: "Què hauria significat, companys, la derrota dels bolxevics, la represa del poder per la coalició vençuda l'octubre del 1917, la substitució de la dictadura del proletariat per una pseudo-democràcia més o menys copiada de la pseudo-democràcia de Weimar? L'establiment d'una República russa vacil.lant, en retrocés permanent, sense alè i sense saor popular, una República destinada a ser rossegada pel corc feixista. Quina no seria la perspectiva d'avui si el nazifeixisme s'hagués donat la mà amb l'imperialisme japonès, a través d'una Rússia feixistitzada? Si en lloc d'una URSS, baluard invencible antihitlerià, l'Eix estés format pels països actuals més Rússia? A hores d'ara el monstre feixis

ta seria l'amo de la terra, el malson del nou feudalisme terroritzaria la humanitat sencera" (1066).

La socialdemocràcia alemanya i el partit bolxevic eren les dues cares de la mateixa moneda. El partit de Lenin i Stalin era el fidel intèrpret dels principis marxistes i legítim hereu del Manifest Comunista. El fracàs de la socialdemocràcia i de la majoria dels partits socialistes, complementat amb el triomf de la revolució d'octubre, obria una nova etapa històrica amb la creació de la Internacional Comunista, el 1919. En aquest punt, Comorera oblida la cloenda de la seva pròpia argumentació. La revolució d'octubre demostrava l'encert de les tesis del Congrés de Basilea i, en conseqüència, la fundació de la Internacional Comunista, el partit de la revolució mundial, no tenia altre sentit que restituir la política revolucionària en els països capitalistes avançats amb la creació dels partits comunistes i l'adopció dels acords de Basilea. Es a dir, la transformació de la guerra imperialista en guerra civil i la internacionalització d'aquesta en la revolució socialista mundial. Comorera es salta la fase leninista de la I.C., i avança en el temps, la concepció estalinista. No diu res sobre la internacionalització de la revolució d'octubre ni de la necessitat històrica del triomf de la revolució socialista en els països de capitalisme avançat. Segons recorda Claudin, el IV Congrés de la I.C., el darrer en el que participà Lenin (1067), es reafirmava que la revolució proletària no podria vèncer mai a l'interior d'un sol país, sinó en el marc internacional, com revolució proletària mundial.

Es en el transcurs del 1924, quan la internacionalització de la revolució socialista va sent substituïda per la solidaritat internacional amb la revolució d'octubre. El canvi és substancial, tant com estar a l'ofensiva o a la defensiva. Una cosa és la realització de la revolució socialista mundial i l'altra, la solidaritat amb la revolució d'octubre i la defensa del socialisme en un sol país. Comorera se n'oblida de la primera fase i recull directament la segona amb aquestes paraules ben gràfiques: "La pràctica consegüent de l'internacionalisme proletari consolidà la victòria socialista d'octubre. Car, com ens diu Lenin, "cada vegada que la burgesia aixecava el braç la classe obrera l'aixecava també per a subjectar-lo". I diu a continuació: "De la mateixa manera que no es concebeix la Revolució d'octubre sense el Partit Bolxevic, el Partit de Lenin i Stalin, no podríem concebir la victòria del règim soviètic sense la mobilització internacional de la classe obrera. Aquesta va ser la primera immensa victòria de la Internacional Comunista, la derrota contundent dels líders corromputs de la socialdemocràcia" (1068).

La Internacional Comunista havia nascut per la necessitat de mobilitzar la classe obrera internacional en la defensa de la revolució d'octubre i del règim dels Soviets. Només? Això sembla. I la traïció socialdemòcrata? No havia nascut també per al redreçament de la doctrina marxista dins dels països capitalistes avançats? La seva funció històrica no havia de ser la transformació de la guerra imperialista en revolució mundial que s'havia iniciat a Rússia i s'estendria als països capitalistes avançats?

La resposta lògica seria que el fracàs de la política col.laboracionista dels partits socialistes justificava el naixement dels partits comunistes i de la Internacional Comunista com partit de la revolució mundial. Però ni la resolució del Presidium feia cap referència al tema ni Comorera treia aquesta conclusió. Tanmateix, tampoc es podia reduir la funció històrica de la I.C. i la defensa de la URSS per més que se la definís com la pàtria de tots els treballadors. Quina havia estat, doncs, la seva funció? Comorera ho recordava citant les mateixes paraules de la resolució: a) defensar la doctrina marxista contra la seva vulgarització i falsificació; b) contribuir a agrupar l'avantguarda d'obriers avançats en autèntics partits obrers; c) ajudar a aquests a mobilitzar les masses treballadores per a defensar els seus interessos econòmics i polítics, per a lluitar contra el feixisme i contra la guerra que aquest preparava, així com per a recolzar la Unió Soviètica, baluard fonamental contra el feixisme.

Si aquesta havia estat la funció de la I.C., continua resultant incomprensible la seva dissolució. Imperialisme i revolució són dues paraules oblidades de sobte, amb tant afany que, fins i tot, es busca la formulació "avantguarda d'obriers avançats". Els apartats a) i b) queden en una redacció tan volgudament abstracte i de principis que és inútil entrar en llur anàlisi. L'apartat c), concreta tot el que s'havia diluït en l'abstracció. La mobilització de les masses treballadores per la defensa dels seus interessos econòmics i polítics i per a la lluita contra el feixisme, és una formulació que podrien assumir totes les



organitzacions obreres amb independència del seu corrent ideològic. Socialistes i anarquistes, per exemple, no havien de tenir cap problema en acceptar-la en el to tan genèric en què es plantejava. Però, sobretot, era perfectament compatible amb la concepció demoliberal, ja que s'evitava fer cap mena d'especificació sobre quin objectiu final perseguia la defensa dels interessos econòmics i polítics que no fos la lluita contra el feixisme.

No tan sols s'oblidava completament la raó històrica de l'existència de la Internacional Comunista, sinó que, a més, es feia una exposició tan modesta del seu paper que, per això, quasi que no calia la seva creació. La qüestió, que ja pot ser acceptada com òbvia, és que la Unió Soviètica oferia la seva mà col·laboradora a l'imperialisme victoriós després de la derrota d'Alemanya, per segona vegada. Just el mateix que els titllats de traïdors socialistes. La URSS ja no necessitava ser defensada, sinó que urgia la seva alliberació trencant les cadenes que la implicaven internacionalment. La dissolució de la I.C., no comportava la renúncia de Stalin com guia del moviment obrer internacional, ni la del PCUS com partit eix, sinó la renúncia a la transformació de la guerra, que havia esdevingut justa des de la intervenció de la URSS, en guerra contra l'imperialisme anglo-americà després de la victòria antihitleriana.

D'aquí no se n'ha de deduir que la renúncia a la revolució mundial i al partit internacional impliqués també la renúncia a les revolucions nacionals. Sobre aquesta qüestió no es feia cap mena de comentari. El

centre de direcció del moviment obrer internacional havia estat dissolt i, per tant, totes les seccions quedaven alliberades per a portar a terme llur política nacional. De la mateixa manera que s'evitava tractar el tema de l'imperialisme i de la revolució mundial, també es fugia de qualsevol comentari sobre els processos revolucionaris nacionals. El que sí es feia era raonar la dissolució de la I.C. en considerar que la forma organitzativa establerta en el primer Congrés havia caducat per "la profunda diversitat dels camins històrics del desenvolupament dels diferents països, el caràcter divers i àdhuc contradictori dels seus règims socials, la diferència del nivell i ritme del seu desenvolupament social i polític i, finalment, la diversitat del grau de consciència i d'organització dels obrers" (1069). "El creixement i maduresa política dels partits comunistes i dels seus quadres dirigents" (1070), facilitava l'adopció de noves formes organitzatives fonamentades en la necessària direcció nacional de cada procés històric. S'obria una nova etapa històrica en la que un únic centre dirigent internacional era substituït per una pluralitat de direccions nacionals.

S'entrava en una nova fase històrica en la que les contradiccions econòmiques, socials i polítiques es dilucidarien al si de cada país. Aquesta ambigüitat, intencionadament no esclareida, possibilitava dues interpretacions: o bé el model únic de revolució mundial donava pas a una multiplicitat de models de revolucions antiimperialistes, o bé es mantenia l'aliança interclassista després de la victòria de les Nacions Unides. En tot cas, eren els Partits Comunistes

els que havien de decidir la seva pròpia política una vegada alliberats de les obligacions i condicionaments que comportava un únic centre de direcció internacional. I això temia els seus avantatges. Evidentment, la Unió Soviètica mantindria la seva política de respecte i suport a l'aliança democràtica interclassista, però, contradictòriament, la dissolució de la Internacional Comunista possibilitava, per primera vegada, que les posicions polítiques del PCUS no tenien perquè ser les de la generalitat dels partits comunistes. La I.C. havia servit en molts moments de la seva història com instrument d'homogeneïtzació o alineament dels partits comunistes en relació amb les directrius del PCUS. Ara, la situació esdevenia diferent. I així succeiria en els casos de Xina i Iugoslàvia, com exemples de moviments revolucionaris nacionals que s'escapaven del control de Moscú. Amb la dissolució de la I.C. la política exterior de la Unió Soviètica condicionaria encara en gran manera, però en menor grau i de forma descendent, la política nacional dels partits comunistes.

La dissolució d'un únic centre de direcció internacional del moviment obrer i l'alliberació de les seccions, creava també una situació nova per al PSUC. El partit més representatiu del VIIè Congrés de la I.C., que havia estat reconegut com secció de la mateixa per raó de la seva unificació, es trobava ara com un partit comunista (bolxevic) més, davant d'una nova etapa històrica. És més, la situació del PSUC era especial. No era una secció estatal-nacional com les altres i, en conseqüència, la dissolució de la I.C., i alhora de la Secció Catalana, obria un interrogant sobre el seu futur.

Comorera avisava ja sobre les sagetes enverinades que es dirigien contra el PSU. Dos perills l'amençaven. La reacció nacionalista petit burgesa que plantejava la desvinculació total del PSUC amb el PCE; la reacció centralista i espanyolista que defensava la incorporació del PSUC en el PCE. La dissolució de la Internacional Comunista no significava cap canvi ni en la concepció bolxevic del partit ni en les relacions fraternals amb el PCE: "El Partit Socialista Unificat de Catalunya, és un partit de masses marxista-leninista, d'estructura centralista democràtica, de disciplina conscient, admesa i no imposada mecànicament, però severa. És el Partit dirigent de la classe obrera catalana, de la lluita del nostre poble contra Franco i Falange, contra el nazifeixisme; un Partit freturós d'assimilar l'experiència del feixisme del gran Partit de Lenin i Stalin. És el partit nacional de Catalunya, el Partit que en arborar cada dia més alta i més consegüentment la bandera de l'internacionalisme proletari, resoldrà, a l'ensem, la reivindicació històrica fonamental proletària i el nostre problema nacional" (1071). Des d'aquesta concepció del PSUC, Comorera defensava l'enfortiment de la unitat amb el PCE: "Amb la Internacional, la pedra de toc de la bolxevització en els rengles del PSUC era la comprensió exacte que el nostre aliat fonamental i permanent és, no el partit francès o anglès, o el xinès, sinó el Partit Comunista d'Espanya. Sense la Internacional aquesta prova per a mesurar el nostre grau de bolxevització esdevé més precisa, més sensible. Més units que mai, el PSUC i el PCE continuarem la nostra lluita contra Franco, la Falange, contra els enemics emboscats en el moviment obrer, per

la independència d'Epanya, per les reivindicacions nacionals de Catalunya, per una Espanya recobrada sota el signe de la unitat orgànica política i sindical de la classe obrera. Contra la nostra unitat monolítica, res no hi valdrà, companys!" (1072).

El PSUC era un partit comunista, nacional català. El partit únic de la classe obrera catalana que, fidel a la seva condició bolxevic, mantindria i enfortiria les relacions fraternals amb el PCE en la perspectiva del partit únic (monolític) de la classe obrera d'Espanya. Aquesta era la posició de Comorera. És explícita però no resolt la qüestió de fons plantejada més amunt sobre el futur del PSUC.

El PSUC havia estat, indiscutiblement, un partit unificat. També havia arribat a ser el partit dirigent de la classe obrera catalana i l'ehreu de l'Esquerra en la direcció del moviment nacional català. Havia estat l'expressió més reeixida de la política de front popular aprovada en el VIIè Congrés de la I.C. Però tot això era ja història, mentre no es tornés a demostrar en la realitat, en l'interior del país. El mateix Comorera reconeixia el fracàs de la política de front popular i d'unitat obrera. No es podia viure perpètuament d'afirmacions vàlides en el passat però irreals en el present. El PSUC no era el partit únic de la classe obrera catalana, no solament perquè exis. tien altres partits obrers encara que fossin qualifi cats "d'emboscats infiltrats", sinó perquè l'espai socialista havia renascut per la mateixa desunificació del partit. Si aquest espai social era gran o petit, ho diria el futur democràtic, però que tornava

a existir amb tanta certesa com havia estat unificat durant la guerra, no hi havia cap dubte. Comorera es contradeïa quan, d'una banda, considerava l'etapa del front popular oberta pel VII<sup>è</sup> Congrés com ja superada i, d'altra banda, mantenia la perspectiva del partit únic de la classe obrera en uns moments en què la llunyania entre socialistes i comunistes era tal que qualsevol previsió o voluntat unitària estava completament descartada. Ni la perspectiva del partit únic a Espanya existia, ni el PSUC era ja un partit unificat. Era únicament un partit comunista.

La confusió, ja avançada en el primer epígraf d'aquest capítol, naixia en què el PSUC havia estat reconegut com Secció Catalana de la I.C., no per ser un partit nacional sinó per ser un partit unificat. Clar que aquest reconeixement de la seva unificació li donava identitat nacional. Però quan la unificació ja era un record històric hi havia dues possibilitats: o elevar-la a la categoria de mite, o acceptar la transformació del PSUC en un partit comunista i defensar la seva independència orgànica per ser un partit nacional. Comorera va optar per la primera, volent fer compatible la idea de partit unificat, partit comunista i partit únic, i això era pura fantasia. Però, tenia la seva explicació pel caràcter fundacional del PSUC, el qual no havia estat solament el resultat d'una reunió de quatre partits sinó, i en primer terme, el partit de la classe obrera catalana, la creació del qual tant havia perseguit Comorera en els anys trenta. La confusió estava en què Comorera partia del caràcter estructural del PSUC quan havia resultat una aliança conjuntural. Comorera es negaria sempre a reconèixer

que la unificació (creació) havia esdevingut mite i, per tant, continuaria vivint de la il·lusió.

Ell havia estat protagonista principal de la desunificació, malgrat la qualifiqués de bolxevització, i no admetria mai la recreació de l'espai socialista per part, precisament, d'aquells que havia expulsat (depurat) del PSUC. Amb la dissolució de la Internacional Comunista, el PSUC era ja un partit madur, bolxevic, que com a partit únic de la classe obrera catalana es constituïa en eix de la política nacional i, en unió fraternal amb el PCE, concentrava tots els esforços per al restabliment de la democràcia a Espanya.

La relació era, doncs, d'igual a igual com fills de la mateixa Internacional. El PSUC era un orfe major d'edat que no necessitava l'adopció de ningú. La seva personalitat nacional i independent s'enfortiria contra aquells que posaven en dubte la consanguinitat amb el PCE o contra els qui maldaven per la seva incorporació en el partit espanyol.

La realitat és que el PSUC era ja un partit estrictament comunista i la seva independència organitzativa havia de fonamentar-se, en tot cas, en ser un partit nacional. Però això estava en contradicció amb la teoria lininista-estalinista i amb la mateixa concepció organitzativa del PCUS compartit inter-nacional. La solució ortodoxa hauria d'haver estat el replantejament de les relacions PSUC-PCE en la perspectiva de la construcció d'un únic partit inter-nacional d'Espanya, que assumís el dret de les nacions a l'autodeu

terminació dins d'un únic projecte de revolució. Aquesta no va ser la via que se seguí. Com tampoc ho fou la inversa, és a dir, la recuperació de l'originalitat del PSUC com partit unificat una vegada quedava alliberat de la Internacional Comunista. S'optà pel manteniment de l'ambigüitat. El PSUC havia estat reconegut com Secció catalana de la Internacional Comunista per raó de la seva unificació històrica i, en conseqüència, havia de romandre fidel a aquest reconeixement mantenint la seva independència política i organitzativa en la perspectiva del partit únic (unificat) de la classe obrera d'Espanya.

S'obria un període ambigu i contradictori en el que Comorera hauria de "puntualitzar" més d'una vegada el reconeixement del juny del 1939. En tres moments claus s'havia plantejat el futur del PSUC: quan l'acabament de la guerra, quan la dissolució de la Internacional Comunista, qual la il·lusió que el final de la guerra mundial s'encadenaria amb l'enderrocament del franquisme es confirmava com una bella il·lusió impossible. Comorera va reeixir en el primer cas en aconseguir el reconeixement com Secció Catalana, també reeixiria el 1943, i en el tercer moment? Es podria avançar que la seva expulsió va servir per a poder perpetuar l'ambigüitat de les relacions PCE-PSUC, però no hem arribat encara a aquesta fase.

Comorera se sentia fort el 1943. Tenia el prestigi d'haver conformat el PSUC en un partit comunista, marxista-leninista-estalinista. Ell era el pare de la bolxevització i s'havia guanyat una autoritat política que els mateixos dirigents del PCE no li discutí-



en. Ningú com ell dins del moviment comunista espanyol havia demostrat major capacitat d'anàlisi de la situació internacional i nacional. La seva plenitud política contrastava amb la crisi de direcció del PCE motivada per la successió de José Díaz a la secretaria general. La mort de Pedro Checa i l'expulsió de Jesús Hernández privarien a aquest partit de dos quadres que havien tingut un paper de primer ordre tant en la guerra civil com en la postguerra. I no és que Comorera tingués la més mínima possibilitat de fer ombra a Dolores Ibárruri. La major popularitat de la "Pasionaria" quedava perfectament equilibrada per la major capacitat teòrica i política de Comorera. Però aquest no era el problema perquè Comorera no va tenir mai ni la possibilitat de pensar en ser successor de José Díaz ja que ell era del PSUC i no del PCE, malgrat ser partits germans. En canvi, la seva forta, indiscutida, personalitat expressava la plena independència del PSUC en relació amb el PCE i era un element de compensació del desnivell de recursos i quadres entre ambdós partits.

La seva personalitat garantia, doncs, que la dissolució de la Internacional Comunista no significués cap canvi en la identitat del PSUC. Però alguna cosa sí havia canviat. No era el mateix ser que no ser Secció Catalana de la Internacional Comunista. Per més que Comorera puntualitzés el 1940 que el PSUC havia estat reconegut per la I.C. com secció de la mateixa, ja no ho era, senzillament perquè la I.C. estava dissolta. Aquest aspecte formal és molt important per entendre la independència organitzativa real del PSUC respecte al PCE. Es pot dir que, en la pràctica, la

secció catalana tenia molt de fictícia i que era la secció espanyola que, en definitiva, representava a Espanya. Encara més, les relacions internacionals, l'organització del pas a l'interior del país de militants comunistes, i l'ajut econòmic internacional, si es produïa, es canalitzaven a través del PCE. Era lògic, no tenia sentit diversificar esforços i funcions en àrees fonamentals o que exigien la màxima seguretat. Eren dos partits de la mateixa Internacional i, per tant, era normal la col·laboració encara que aquesta acabés concretant-se no en una línia d'igualtat sinó de preponderància del PCE sobre el PSUC. Això originava tensions, mútues reticències i que alguns militants d'un o altre partit plantejessin la integració del PSUC en el PCE o la separació total. D'aquí la importància de la formalitat de ser secció catalana. D'una banda es garantia una única política dels dos partits en ser membre d'un mateix organisme superior i, d'altra banda, quedava institucionalitzada l'existència de dues seccions independents malgrat que col·laboressin, en ser del mateix Estat. Mentre el PSUC fos secció catalana, la seva independència de fons quedava garantida malgrat les incomprensions a la seva dependència del PCE en algunes àrees bàsiques. Comorera insistia en la necessitat de superar el complex de superioritat d'uns i d'inferioritat dels altres, s'havien de combatre els miraments per damunt de l'espatlla. Eren actituds reaccionàries contràries a la unitat que fomentaven el centralisme o el separatisme. La seva autoritat política i fortalesa de caràcter compensava una real situació d'inferioritat del PSUC respecte al PCE.

Mentre el PSUC era secció catalana, les relacions amb el PCE serien més o menys cordials, de major o menor dependència, però quan deixés de ser secció catalana per la dissolució de la I.C., el problema es plantejaria tard o d'hora, seria el de la mateixa existència de dos partits comunistes en un mateix Estat. Aquesta és la diferència formal i fonamental de ser o no ser secció catalana.

De moment, la interpretació que es feia de la situació del PSUC partia d'una lectura estricta de la resolució del Presidium de la I.C. És a dir, la secció catalana, a l'igual que l'espanyola, quedaven alliberades de les obligacions derivades dels estatuts i resolucions de la I.C. El PSUC, fidel al seu reconeixement i com a partit únic de la classe obrera catalana, iniciava una nova etapa en la que, des de la seva independència política i organitzativa, mantindria i enfortiria les relacions de col.laboració amb el PCE. Comorera, com secretari general, prenia en mà l'elaboració de la política a seguir en el document de major ambició teòrica de tots els que va escriure: "La Nació en la nova etapa històrica".

## DOS PARTITS COMUNISTES EN UN SOL ESTAT?

### La Nació en la nova etapa històrica

Els tres documents de major projecció teòrica i autonomia de pensament de Joan Comorera van rebre en el seu moment el menyspreu i la maledicció dels que el van expulsar. "La línia nacional del PSUC", "La Nació en la nova etapa històrica" i "La revolució planteja a la classe obrera el problema del poder polític", són tres documents escrits en dates claus, 1939, 1944, 1949, i que rebran els qualificatius respectius de nacionalisme petit burgès, titisme i sectarisme, sense que en el primer i segon cas siguin citats directament (\*). Els tres tenen una coherència de fons que Comorera no acaba de dibuixar amb totes les conseqüències. El seu límit està en un quart escrit teòric, "El problema de les nacionalitats a Espanya", en el que el respecte estricte a la teoria nacional le-

-----

(\*) En la crisi del 1949 no es farà referència directa per part del Secretariat del PSU o del Buró Polític del PCE ni a "La línia nacional del PSUC" ni a "La Nació en la nova etapa històrica". En canvi, el contingut d'aquests documents no és en absolut compartit per la direcció del PCE. El fet que no se'n faci referència directa té la seva explicació en què són documents escrits en anys anteriors a diferència dels que sí són durament criticats: Cartes a Navarro Costabella, a Reis Bertol i, sobretot, l'esmentat "La revolució planteja a la classe obrera el problema del poder polític", tots

ninista-estalinista, l'impedeix desenvolupar, amb ple  
nitud, la concepció de partit nacional (\*).

De la mateixa manera que "La línia nacional del PSUC"  
no és solament una anàlisi del passat sinó una pro-  
jecció de futur sobre la missió històrica del PSUC,  
"La Nació en la nova etapa històrica" és també una  
anàlisi del panorama internacional després de la vic-  
tòria aliada i del paper que hauran de tenir els par  
tits comunistes un cop dissolta la Internacional Co-

-----

ells escrits entre el 1948 i el 1949. I també el fet  
que "La línia nacional del PSUC" fou aprovat per la  
I.C.; quant a "La Nació en la nova etapa històrica"  
no es publicà mai. Era un document d'ús intern que  
no s'edità fins el 1949, després de produïda la cri-  
si, pel grup comunista.

(\*) Comorera no pot aprofundir el concepte de partit  
nacional, en considerar el dret a l'autodeterminació  
com un "acte" final que no pot desvincular-se del pro  
cés general i únic de la revolució social. Si hagués  
concebut el dret a l'autodeterminació com la cloenda  
d'un "procés" nacional en el que el partit de la clas-  
se obrera s'erigeix en dirigent del moviment nacional,  
articulant-se des d'aquesta base amb el procés gene-  
ral, però no uniforme, de revolució social, hauria do-  
nat sentit a la concepció del partit nacional. Però  
si l'alliberament nacional és conseqüència d'un pro-  
cés únic, general, internacional i "anterior" de re-  
volució social, el partit de la classe obrera és, tam-

munista. L'analista polític de "Contra la guerra imperialista i per l'alliberament social i nacional de Catalunya", de "L'Aliança Nacional de Catalunya", i de "Els muniquesos en acció", de "Franco i Falange són la guerra", de "Contra els enemics de la unitat combatent dels catalans", o de Una nova etapa històrica", que aconsegueix fer compatible amb grans dots de persuasió, l'ortodòxia internacional amb la interpretació de la lluita nacional, esdevé en aquests casos un teòric que oblida transitòriament la tàctica del present per a projectar l'estratègia del futur.

I aquí és on topa o toparà, perquè l'estalinisme no té per definició una estratègia de futur. És una concepció tacticista que no pretén canviar sinó conservar el que ja existeix: l'Estat socialista de la Unió Soviètica. Les noves tàctiques que farà créixer el pragmatisme estalinista toparan lògicament, amb aquelles concepcions estratègiques, revolucionàries, que puguin minvar la seguretat, conservació, de la URSS. I Comorera anirà ajornant indefinidament la seva projecció estratègica a les exigències tàctiques que el present vagi generant. "La Nació en la nova etapa històrica" esdevindrà un document que s'exposa per a la contemplació dels visitants i que acabarà en el callaix dels records fins que sigui desenterrat i espol

-----

bé, únic i inter-nacional, assumint des d'aquesta unitat orgànica el dret de les nacions a l'autodetermi-nació. Per aquesta via Comorera no podia defensar el caràcter nacional i orgànicament independent del PSUC.

sat quan el desenllaç de la crisi del 1949 plantej<sup>i</sup> al PSUC (comorerista) la necessitat de recuperar i recopilar la documentació que havia donat identitat a la Secció Catalana de la Internacional Comunista(\*).

L'origen d'aquest document són tres conferències pronunciades per Comorera, el juny del 1944 (1073) a petició dels militants del PSUC, arran de la decisió de Earl Browder de dissoldre el Partit Comunista dels EE.UU. en bé de la unió americana. El secretari general del partit americà havia interpretat tan literalment la dissolució de la Internacional Comunista i la necessitat de concentrar tots els esforços en la coalició antihitleriana que havia optat per la dissolu<sup>ci</sup>ó del mateix partit comunista. Més ben dit, optà per la seva transformació en una Associació Política

-----

Va fer ús de l'eterna contradicció de defensar la independència orgànica del PSUC pel seu caràcter unificat, situació que ell accepta com a transitòria en la perspectiva del partit únic de tot Espanya.

(\*) Joan Comorera junt amb Evarist Massip va reunir la documentació del PSUC més important en un recull de discursos, conferències i escrits d'ell; declara<sup>ci</sup>ons i comunicats del Comitè Central del PSUC i al<sup>gun</sup> altre article de membres de la direcció. La relació de documents d'aquest recull no va arribar a editar-se, conservant-se l'original a l'Arxiu Comorera-Massip. CEHI. Facultat de Geografia i Història. Uni<sup>versitat</sup> de Barcelona.

Comunista, la convenció nacional de la qual es realitzà el 20 de maig del 1944 a New York. Així ho explicava Earl Browder en la seva intervenció davant de la Convenció Nacional: "Hem dissolt el Partit Comunista i estem formant una nova organització mitjançant la qual esperem influir en la causa comuna de la majoria del poble americà. Participarem en la lluita política com independents, mitjançant les organitzacions de partit establertes pels nostres associats progressius i sense lliurar-nos a cap denominació de partit. Jutjarem els problemes i els homes per llurs mèrits". S'obria una etapa de col.laboració i de solidaritat nacional en la que EE.UU., d'acord amb la conferència de Teheran li corresponia un paper de primer ordre en la postguerra. L'Associació Política Comunista es disposava a "col.laborar per a assegurar el funcionament eficaç del règim capitalista en l'època de la postguerra". "He calculat que necessitarem un mercat exterior d'uns 40.000 milions de dòlars l'any per damunt del qual es podrà aconseguir a base de les transaccions normals, a l'objecte de garantir d'una manera seriosa el ple treball de la nostra economia" (1074).

Earl Browder no seria desautoritzat fins un any després a través d'un article de Duclos publicat a "Cahiers du Comunisme", l'abril del 1945, en el que venia a representar una condemna oficial a l'oportunisme directà del dirigent obrer americà (1075). El Partit Comunista del EE.UU. seria reconstituït i William Z. Foster substituïria al dirigent proscribit. Tant el retard en la condemna com la condemna mateixa no són explicables sense tenir alguns elements en compte. Hom po



dria dir en primer terme que d'haver adoptat la mateixa decisió alguna de les gran seccions del comunisme internacional, la reacció hauria estat molt més ràpida. Es pot afegir que, fins i tot, la resolució de Browder no solament no preocupava en un primer moment sinó que era útil en la conjuntura posterior a la conferència de Teheran i anterior a la de Ialta, quan la fraternitat soviètico-americana estava en el seu grau màxim. Millor prova de voluntat que l'acció de Browder, impossible. Ara bé, si la conjuntura internacional canviava i l'amistat aliada es feia més distant o recelosa, la decisió de dissoldre el partit comunista americà esdevenia errònia.

El problema, doncs, contemplat des de Moscó, no era tant la voluntat interclassista de col.laboració sinó el portar aquesta fins a la mateixa dissolució del partit de la classe obrera. I no és que preocupés la dissolució del petit partit americà sinó el fet que pogués constituir un precedent que de cap manera havia de repetir-se. La perspectiva de divisió del món en àrees d'influència comportava l'acceptació de l'hegemonia de les dues grans potències en les seves respectives zones, però no la renúncia a l'existència dels partits comunistes en l'àrea occidental. Moscó no renunciava a intervenir a l'occident encara que fos només per garantir la seva seguretat a l'orient. I prova d'això, seria que la política col.laboracionista dels partits comunistes francès i italià en la postguerra no solament no va implicar la seva desvinculació de l'àrea d'influència soviètica sinó que van ser els dos únics partits occidentals que formarien part del Kominform.

Aquesta condescendència temporal amb l'actitud d'Earl Browder explica que les seves intervencions fossin publicades amb tota naturalitat a "Nuestra Bandera" (1076) o que les conferències de Comorera no tingués sin un to personalitzador o directament polèmic amb el secretari general americà, encara que el contingut fos diametralment oposat. És més, no tinc notícia que fossin editades fins després de la crisi del 1949, el que fa pensar que l'anàlisi de Comorera va trobar algunes reticències (\*).

La qüestió de fons naixia en la mateixa dissolució de la Internacional Comunista. Es deixava clar en la resolució del Presidium que calia enfortir la coalició antihitleriana i, es podria afirmar, que l'alliberament de les seccions d'un únic centre de direcció internacional no les desvinculava de l'obligació de consolidar en cada país l'aliança contra el nazifeixisme. La increbrantable solidaritat nacional davant

-----

(\*) A les planes de "Catalunya" no es dóna notícia directa de les conferències que es recullen en aquest document, el contingut de les quals serà conegut, en part, per mitjà de la seva conferència "La batalla de la Pau" (vegi's Pensament Polític de Joan Comorera, pàg.       ), la qual sí és publicada en diversos extractes a "Catalunya", i serà editada posteriorment. Que no s'edités el document teòric més ambiciós de Comorera pot tenir dues interpretacions: que el seu ús hagués de ser d'àmbit estrictament intern, o que provoqués serioses reticències per part de la direcció del PCE i que, per aquest motiu, no es considerés oportú publicar-lo.

de l'enemic comú era un dels trets fonamentals, el més important, del testament de la Internacional. La precisió en definir les aliances del moment es complementava amb l'intencionat silenci sobre el futur de la postguerra. Tant és així, que es podien produir dues reaccions: o bé s'interpretava tant al peu de la lletra la unitat interclassista que ja no era assumida conjunturalment sinó estructuralment; o bé es considerava que derrotat l'enemic, s'obria una nova etapa històrica en la que l'imperialisme anglo-americà es demostraria incompatible amb la llibertat de les nacions. Eren les seccions que, fent ús de la seva independència, havien de definir llur projecció de futur. Browder i Comorera ho van fer i de manera ben diferent.

Si Browder havia optat per la dissolució del partit comunista, Comorera va buscar la raó històrica que donava sentit a l'existència del partit de la classe obrera. Es ficava, doncs, en un tema ben delicat que els alts dirigents de la Internacional havien evitat tractar. Clar que eren les seccions les que havien de fer-ho tenint en compte "la profunda diversitat dels camins històrics del desenvolupament dels diferents països del món". Comorera estrenava l'alliberament de la secció nacional del PSUC elaborant un document teòric que s'escapava del tacticisme estalinista. La seva anàlisi havia de resultar ben poc atraient i molt molest per als interessos polítics que ell mateix defensava. En uns moments d'exaltació de l'aliança antihitleriana i de profunda amistat soviètico-americana, no era prudent remoure massa les contradiccions de l'imperialisme, els límits del capitalisme monopo

lista americà i el sentit revolucionari del partit de la classe obrera. Ell ho va fer i la seva imprudència el va situar entre el teòric titista i el polític es talinista. Un equilibri que no era possible i que l'obligà a ajornar indefinidament les seves teories a les necessitats polítiques que el present anava generant.

Latesi central de "La Nació en la nova etapa històrica" era que el capitalisme monopolista era incompatible amb la sobirania nacional i que, en conseqüència, la classe obrera es constituïa en la columna vertebral de la nació. Comorera diferenciava dues fases històriques: l'etapa del capitalisme competitiu, nacionalista, i l'etapa del capitalisme monopolista, cosmopolita. L'imperialisme situava en una categoria purament formal la independència de les nacions, "la burgesia que monopolitzava la pàtria, s'ha transformat en una oligarquia sense pàtria, cosmopolita, antinacional" (1077). Era el proletariat, "que no tenia pàtria", el qui havia esdevingut eix de la nació. La realització de la revolució d'octubre i la creació de l'Estat socialista de la URSS constituïen el símbol d'aquesta inversió històrica. d'igual manera, la socialdemocràcia no copsà aquesta realitat i en lloc d'erigir-se en protagonista de l'alliberament social i nacional en el transcurs i després de la I Guerra Mundial, optà per la via de col.laboració amb les burgesies "nacionals" facilitant la superació de la crisi del capitalisme i la renovada estabilització de l'imperialisme.

El capitalisme en el seu estadi superior, l'imperia-

lisme, s'havia transformat en un sistema universal d'opressió colonial i d'escanyament financer. Un grat de països capitalistes avançats dominaven el món. Un únic model polític els identificava i solidaritzava: el capitalisme monopolista d'Estat. Però la instrumentació de l'Estat no implicava ni formes de govern iguals ni, òbviament, interessos econòmics complementaris. Ben al contrari, la lògica històrica del model econòmic era l'enfrontament entre els diferents grups monopolistes. Podien arribar a enteses parcials per al repartiment de mercats o zones d'influència, però mai no serien un bloc monolític si no era pel sotmetiment d'uns als altres. "Car cada grup monopolista no aspira a l'entesa, sinó a l'anorreament del grup contrari, no vol coparticipar en el domini del món, de les seves riqueses, sinó aixafar competidors, esdevenir l'únic explotador, el super-trust mundial. Corsecat per les insolubles contradiccions internes, el capitalisme monopolista es divideix en imperialismes mortalment enemics, en imperialismes de ferotgia total que arrengleren els pobles en bàndols contraris, que emmetzinen l'opinió pública d'un poble contra l'altre poble, que agreugen la misèria i la depauperació universals, que afeixuguen la vida del homes amb armes i exèrcits d'agressió, que transformen l'Estat en distribuïdor de dividends i en agent policíac, que imposen a la humanitat la crisi econòmica permanent, que provoquen els xocs armats de vegades amb caracterfstiques diferents a les projectades d'antuvi. La inevitable divisió, la guerra permanent, entre els grups monopolistes no garanteixen la sobirania de les nacions, les quals es disputen aferrissadament. Al contrari, com més violenta és la lluita

entre monopolistes, major esclavatge n'esdevé per a les nacions" (1078).

Hi havia, però, una diferència substancial entre la primera i la segona guerra mundial. La intervenció de la Unió Soviètica havia transformat una guerra interimperialista en una guerra justa contra el hitlerisme. I no és que aquesta intervenció impliqués la superació de les contradiccions del capital monopolista, al contrari, les accentuava. Dos factors ho demostraven: d'una banda la primera fase de la guerra, interimperialista, explicitava la batalla frontal entre els grups monopolistes, d'altra banda la segona fase de la guerra es caracteritzava perquè la Unió Soviètica se situava al capçal de la lluita contra la representació més ferotge del monopolisme. L'aliança de les Nacions Unides era la primera victòria contra el capital monopolista. La prova més fefaent n'era l'acció muniquesa adobada per Goebbels per tal de trencar l'aliança i trobar una solució de compromís entre les potències que defensaven un mateix model econòmic. Una entesa transitòria que posés en primer pla a l'autèntic enemic inconciliable. Una pau negociada o una guerra empatada seria una victòria del capital monopolista, l'aixafament militar de l'Alemanya hitleriana era una derrota històrica del capital monopolista. Encara que no era la darrera.

Una nova etapa s'obriria amb la victòria militar de les Nacions Unides: "Perduda la guerra, el monopolisme voldrà guanyar la pau, com a l'extrem oposat, els

pobles que hauran guanyat la guerra amb llur sang no la voldran perdre. La signatura del ja no llunyà armistici no serà la pau definitiva, sinó el començament d'una lluita aferrissada: la lluita dels pobles assedegats de sobirania contra el capital monopolista reviscolant-se en cada país, contra el capital monopolista internacional, contra la reacció internacional. No serà una lluita fàcil, car el poder del capital monopolista és enorme, per la seva riquesa i perquè compta amb l'ajut incondicional de les "capes posseïdores". Lenin comprovà el 1916 que "totes les capes posseïdores s'han posat al costat de l'imperialisme", més al costat de l'imperialisme estaran encara després de la guerra. Com a forces nacionals ben poca cosa seran en cada nació europea, perquè la ren a l'hora suprema. Com grups components i "protegits" del capitalisme monopolista internacional, del sistema d'opressió colonial i d'escanyament financer, podran ser una força interior, tenir l'esperança d'un respir, almenys, i fins i tot, l'ambició d'imposar-se de nou a les forces nacionals. I això faran sense escrúpols ni vacil·lacions, car ja sabem que el capital monopolista no té pàtria, que la sobirania nacional i el capital monopolista són incompatibles" (1079).

Comorera està ja definint la reconstrucció nacional al marge de les "capes posseïdores", les quals, malgrat estar ser components i estar protegides pel capital monopolista internacional, ambicionaran recuperar l'hegemonia nacional. És aquest un plantejament rupturista en relació amb l'aliança contra el nazifeixisme que no concordarà amb la política d'enfortiment de l'aliança interclassista adoptada després de la victòria militar dels partits comunistes occiden-

tals i, molt especialment, pels dos més importants, el francès i l'italià. Però abans d'avançar en aquesta argumentació, cal concretar més a fons què entenia Comorera pel capital monopolista després de la segona guerra mundial.

¿Quin era el repartiment del món abans de començar la guerra? Cal començar pel repartiment físic. El 43% de la terra era possessió colonial dels grans països capitalistes. Gran Bretanya, França, EE.UU., Japó, es distribuïen territorialment el món, domini que s'eixamplava a poc més del 70% si hom incloïa les possessions semi-colonials o els països semi-independents (1080). Gran Bretanya i França eren les grans potències colonials ja que per sí soles posseïen el 35% de la terra, domini que s'ampliava si es tenia en compte la influència que el primer tenia sobre els dominis imperials d'Holanda i Portugal o que el segon tenia sobre el colonialisme belga. Però el domini físic és insuficient i poc esclareix, per exemple, sobre el poder real dels EE.UU. que si només es tingués en compte aquest aspecte estaria en una situació quasi marginal en relació amb l'imperialisme anglès o francès: "La característica essencial del capitalisme monopolista no és l'exportació de mercaderies, sinó de capital, esdevenir un rendista gasiu (d'aquí la llei leninista de la descomposició i parasitisme progressiu del capital). Per tant, cal establir, amb la major exactitud possible, el repartiment econòmic del món, el qual no correspon pas al repartiment físic" (1081).

Si es comparen les inversions de capital de les prin



cipals potències imperialistes es comprova, en dades del 1930, que a gran distància sobresurten Gran Bretanya i els Estat Units amb un total en marcs de setanta-sis mil milions i seixanta-sis mil milions respectivament. D'on es comprova el sorgiment de Nordamèrica com a potència mundial de primer ordre després de la guerra del 14. Si a les inversions directes s'hi afegeixen les emissions de capital es confirma l'envol de Nordamèrica en relació amb les altres potències capitalistes ja que ella sola reuneix el 65% de les mateixes. La conclusió no pot ser cap altra que si Gran Bretanya se situa al capçal del desplegament colonial, els Estats Units esdevenen el banquer més gran del món capitalista.

A qui pertany més exactament la riquesa derivada de l'explotació colonial i financera? "Les riqueses de la terra, la terra mateixa, pertanyen els trusts, als càrtels, als sindicats tipus nordamericà, alemany i britànic de característiques formals diferents, però substantivament iguals, del capital monopolista"(1082). Comorera exposa detalladament el procés de concentració industrial a Alemanya, Estat Units, Gran Bretanya i França, fent referència també al Japó i a Itàlia, argumentant no solament el procés d'absorció de les petites i mitjanes empreses pels grans monopolis, sinó també el control global del procés de producció des de les primeres matèries fins als productes manufacturats. L'element substantiu, que dóna plenitud al capital monopolista, és la unió personal entre el capital industrial i el capital financer. El procés de concentració bancària constitueix el suport dels grans trusts o càrtels internacionals. La unió entre

el capital industrial i el capital financer no suposa la paritat sinó el domini del segon sobre el primer: "L'oligarquia financera dirigeix el capital monopolista i absorbeix les seves ganàncies. Més que mai la llei del capitalisme monopolista s'até no a la producció, sinó al guany, no tant a l'exportació de mercaderies com a l'exportació de capital. En virtut d'això, el capitalisme monopolista va rodolant pel pendent del parasitisme" (1083).

L'economia nacional dels països capitalistes avançats i l'economia internacional girarà a l'entorn dels interessos del capital monopolista. La investigació científica i el progrés tècnic està sota el seu control; també ho estan el nivell de vida de les classes mitjanes i de les masses populars de les nacions riques o l'empobriment progressiu de les nacions dependents sotmeses a l'intercanvi desigual, als emprèstits gassius que, a més, no tenen altre conducte que l'adquisició de béns industrials a les metròpolis. Però la qüestió essencial no és la dependència econòmica, social, científica o cultural sinó la dependència política que les reuneix a totes i que es concreta en la mediatització de la sobirania nacional. "Qui té el poder econòmic, té el pder polític. El poder econòmic està en mans de l'oligarquia financera, d'ella és el poder polític" (1084). Govern i Parlaments dels països capitalistes avançats estan al servei o són mediatitzats per qui detenta el poder econòmic: "On és la sobirania, quan els òrgans elegits pel poble, representants de la sobirania nacional, realitzen no una política nacional, de respecte a la voluntat popular, sinó una política dictada per l'oligarquia fi

nancera, per un nucli d'oligarques que té a les seves mans la riquesa nacional i imperial?" (1085).

Ea naturalesa i l'ambició del capital monopolista són el sotmetiment de les pròpies nacions, l'explotació sense límit d'un nombre cada vegada major d'altres nacions, la instrumentació dels propis governs i l'emmanillament dels governs dependents. És un autèntic super-govern que actua a l'ombra, mou els titelles, els fa barallar si cal, mentre al darrere de la cortina està ja pensant i preparant el desenllaç de la batalla o la conciliació posterior.

Aquesta fou la lògica històrica del període entre la primera i la segona guerra mundial i aquest és el punt de partida per preveure la situació del món en la postguerra. L'enfrontament entre els diversos grups monopolistes que utilitzen llurs nacions com plataforma de llançament, les enteses previsionals, les lluites localitzades o la guerra oberta no tenen altre punt final que el domini d'uns sobre els altres. L'acabament de la primera guerra mundial havia deixat un món en el que sobre les runes de l'imperialisme alemany i austro-hongarès s'alimentaren els vencedors, especialment Nordamèrica que disputaria la supremacia a Gran Bretanya. Però el mercat internacional s'havia empetitit per la revolució socialista d'octubre i, alhora, la crisi subsegüent a la guerra, amb la retracció dels consumidors i la reducció dràstica de la producció, havia llançat a la misèria a milions de treballadors sense feina i a centenars de milers de petits i mitjans empresaris escanyats per la inflació i la falta de liquidesa. Moltes convencions mono

polistes no s'escaparen de la crisi, trusts i càrtels quebraren esmaperduts en la caiguda inversemblant del consum nacional i internacional, en l'ensorrament dels sistemes monetaris. Només l'ajut inestimable de la socialdemocràcia, l'adopció de mesures estabilitzadores que pagava el conjunt de la població i, sobretot, la política acarnissada dels monopolistes permeté estabilitzar el sistema capitalista. La pràctica del "dumping" en monopolitzar el mercat nacional aixecant muralles aranzelàries, venent la mínima quantitat de mercaderies a preus prohibitius, i inundant els mercats internacionals, protegits per l'Estat, a baixos preus, àdhuc per sota de cost de producció i distribució, per augmentar-los tot seguit, una vegada apropiats dels nous mercats, era una palesa demostració de com es sabotjava el redreçament econòmic i la industrialització dels països dependents o de com el capital monopolista remuntava el vol sobre les espatlles de la pròpia nació.

La crisi del 1929 després del breu període de prosperitat, és demostrativa també de com el capital monopolista utilitza tota mena de recursos per a preservar el poder adquirit. De la mateixa manera que en l'època de reconstrucció de les economies nacionals després de la primera guerra mundial, la seva lògica era exclusivament el benefici propi encara que estés en contradicció amb els interessos generals de la població, d'igual manera l'etapa oberta per la profunda crisi del 29 es caracteritzarà per l'actuació sense estalviar cap escrúpol per part dels monopolistes. En la nova conjuntura l'objectiu que els guiarà serà el manteniment, àdhuc consolidació, de llur poder.

L'assegurament dels guanys els portarà a un reajustament de la producció. Es destruirà capital fix, es disminuirà la capacitat productiva dels mitjans de producció, milions de treballadors eren llançats a l'atur, s'accentuarà el parasitisme amb la reducció dràstica del treball productiu i l'increment del treball improductiu, es frenarà el progrés tècnic i s'engolirà l'estalvi nacional i mundial amb l'espiral inflacionària i la desvaloració de la moneda (1086). I no solament això. Els mercats internacionals es disputaran cada cop més violentament. S'afavoriran les involucions totalitàries i els governs titelles, es fomentaran guerres locals o s'intervindrà directament sobre d'altres Estats. Serà el preludi de l'enfrontament directe entre els grups monopolistes a través de llurs propis països. Les despeses militars i d'armament es dispararan i la guerra mundial esdevindrà inevitable.

Amb aquests precedents, com preveure l'etapa històrica que s'obriria amb la derrota absoluta del nazifeixisme? En repetir-se una situació similar a la postguerra anterior, la perspectiva seria molt més dramàtica ja que no es podia ni comparar la força destructiva d'una i altra guerra ni les conseqüències de penúria i ensorrament econòmic. La reconstrucció de les economies nacionals seria molt més dura i la xifra de treballadors en atur seria incomparablement superior. La solució que proposava Earl Browder d'aconseguir augmentar el mercat interior i exterior per tal d'assolir la plena ocupació, no era realitzable car la llei fonamental del capital monopolista no era el consum sinó el guany: "Sent el monopoli creació i

domini de l'oligarquia financera, el capitalisme monopolista té major interès en l'exportació de capitals que en la de mercaderies. L'exportació de mercaderies és una conseqüència i un complement de l'exportació de capitals. Les condicions del mercat monetari fixaran, doncs, la producció de les fàbriques gegants nordamericanes, i no a la inversa. Es pot afirmar, sense temença a exageracions ni molt menys a anticipacions especulatives, que la profunda anarquitització del mercat mundial i, especialment, del major mercat europeu, agrejada per una inestabilitat política més accentuada i que cercarà solucions més definitives que les del 1918-1925, retraurà als inversionistes. Una massa enorme de capital estarà a disposició dels monopolistes, però no mobilitzada; aprofundint amb la seva inèrcia, la crisi econòmica mundial. El capitalisme monopolista es mou dintre d'un cercle viciós" (1087).

S'equivocava en part Comorera, car l'exportació de capitals podia ser la base de la reactivació econòmica interior, de l'increment de la producció i del treball, i de l'exportació de mercaderies. I, alhora, la inevitable crisi social de la postguerra podia comptar, a l'igual que l'anterior, amb la solidaritat nacional per a la reconstrucció de l'economia i amb la impagable col.laboració dels partits de la classe obrera. El sacrifici de Browder, Thorez o Togliatti no tindria res a envejar a la tan criticada socialdemocràcia.

La mobilització de capital i no la seva restricció,

era perfectament compatible i confluent amb la llei del guany a partir de la divisió del món en dues àrees d'influència i la lenta però segura recuperació de l'hegemonia burgesa a l'Europa occidental. Clar que Comorera no tenia perquè saber o preveure aquesta possibilitat. És més, la situació internacional el juny del 1944, quan s'havia produït el desembarc aliat a Normandia, era molt favorable a la Unió Soviètica que junt a l'avenç de l'Exèrcit roig comptava amb el protagonisme dels comunistes francesos i italians en la resistència antinazi, pilar fonamental sobre el qual avançaven les columnes aliades. En aquelles circumstàncies i comptant, a més, amb els processos revolucionaris de Xina, Iugoslàvia o Grècia, la situació més previsible era la d'una postguerra marcada per una profunda crisi social, per la debilitat i retracció del capital i per la culminació de les contradiccions internes del capital monopolista. Aquesta era la lògica del temps si no fos pel pacte soviètico-americà, la renúncia a la revolució social a canvi de l'expansionisme soviètic i la recuperació i consolidació del capitalisme monopolista.

En seguir amb el seu plantejament, Comorera preveia alhora que la crisi interna i estructural de les metròpolis, una accentuació de les contradiccions inter imperialistes que també seria molt superior a la primera postguerra. La lluita crispada per la dominació dels mercats internacionals es faria inevitable per la mateixa necessitat d'evitar l'ensorrament de les economies interiors. La crisi social subsegüent a la guerra i, en contrapartida, la consolidació de la Unió Soviètica com a potència internacional actuarien

com elements agreujants de la crisi del capital monopolista. Els imperialismes vencedors, Gran Bretanya i Estats Units, entrarien, tard o d'hora, en una disputa aferrissada: "Es lògic, inevitable, que els monopolistes nordamericans no admetin, en un món capitalista més petit que el de la postguerra anterior, el clos econòmic tancat de l'Imperi britànic. Són resolutament incompatibles" (1088). La primacia de l'imperialisme americà en el repartiment econòmic del món esdevindria incompatible amb la supremacia de l'imperialisme britànic en el repartiment físic. Tal com deia el mateix Cordell Hull, els Estats Units contemplarien amb plaer tots els moviments d'alliberació nacional i reconeixerien sense més tràmits, els països que es declarassin independents. Però, a més, l'imperialisme no podria permetre que els pobles alliberats de l'ocupació nazi i traïts en el seu dia per llurs burgesies, resolguessin democràticament el seu destí ja que això significaria la fi del sistema capitalista: "Si les capes dirigents que el serviren abans contra la sobirania nacional no són aptes per a "governar" en nom seu, passarà per damunt d'aparences i de respostes formals amb la voluntat clara d'anexar-se les nacions que li interessin. Enfonsat cada vegada més en l'abim de les seves contradiccions, de la seva descomposició i parasitisme, el capitalisme monopolista provocarà guerres i conflictes més sagnants que en la postguerra anterior; conspirarà per restablir el feixisme en els països democràtics i populars; imposarà un reagrupament de països sotmesos a una altra influència monopolista per a desfermar -si se'l deixés fer i arribada l'hora- la tercera guerra mundial contra la Unió Soviètica" (1089).



Encertava, Comorera, tan clarament en els perills imminents que no tenia en compte la possibilitat d'evitar-los. Si es considerava la possibilitat del sotmetiment de l'imperialisme anglès a l'imperialisme americà, la submissió de les capes posseïdores dels Països ocupats o derrotats al capitalisme monopolista americà, la col.laboració dels partits comunistes occidentals a l'acció de reconstrucció de les economies capitalistes i la mateixa concessió mútua de les dues grans potències dividint el món en dues àrees d'influència per tal d'evitar la confrontació directa, el resultat podia ser ben diferent al previst per Comorera. Clar que ell no tenia perquè preveure les coses d'aquesta manera. La previsió lògica n'era una altra i també la política revolucionària que calia adoptar.

La victòria militar de les Nacions Unides no tancava el duel històric entre nació i capital monopolista. Al contrari, "si la nació no actua immediatament, si no s'esforça per esgotar els fruits d'aquesta victòria inevitable, el capitalisme monopolista es agoniza i es llançarà contra ella" (1090). Sobirania nacional i capitalisme monopolista eren incompatibles, un o altre havien de morir. El desenllaç de la guerra col·locava a la classe obrera i a les masses populars en condicions immillorables per defensar la sobirania nacional. La forma política més ferotge del capital monopolista havia estat derrotada; les classes dirigents que traïen llurs nacions quan l'expansió nazifeixista, estaven debilitades i en plena incompatibilitat amb la nació; i el reformisme, braç imprescindible del capital monopolista dins del moviment obrer,

estava també en fallida. "I si la massa popular dirigida per la classe obrera, unida en el combat d'avui contra el nazi-feixisme-falangisme, segueix unida de mà, per a reconstruir la nació i recobrar la sobirania nacional, quina força potent podrà posar-se enfront seu en un esforç suprem per a barrar-li el pas, per a prendre-li de nou la nació i posar-la al servei del capital monopolista?" (1091).

"La força de les masses populars dirigides per la classe obrera, serà tan potent, tan extraordinària, que es pot fer una afirmació de perspectiva històrica enorme: les masses populars dirigides per la classe obrera podran prendre el Poder polític de la nació i marxar endavant en el procés de la seva reconstrucció, democràticament. Unes nacions, segons siguin les condicions objectives i la correlació de forces, podran cremar etapes i organitzar-se en nació socialista. Altres, d'acord també amb les condicions objectives i la correlació de forces, podran organitzar-se en nació popular, passar, per tant, per una fase de transició envers el socialisme i per la via dels principis socialistes. En un i altre cas, la nació popular i la nació socialista podran organitzar-se, després de la victòria de les Nacions Unides, democràticament, per bé que en el mateix període, la lluita de classes no s'afeblirà, sinó que s'aguditzarà" (1092).

I no era oportunisme la defensa de la democràcia ni implicava l'oblit de la ruptura revolucionària que dóna naixement a una nova civilització. La democràcia com la nació estaven del costat de les classes popu-

lars i en contra del capital monopolista i dels seus lacais. L'agudització de la lluita de classes faria inevitable la llei de la violència necessària en els canvis de civilització. La història havia demostrat ja, a bastament, que les classes, castes o capes dirigents perdien l'hegemonia quan traïen la nació i, més important encara, que els darrers dies de llur civilització estaven corsecats per la corrupció: "Quan les classes i capes dirigents d'una nació arriben a llur degeneració col·lectiva, un capítol de la història humana es tanca, un altre se n'obre. L'aristocràcia i el clergat podrits varen ser llançats del Poder per una burgesia triomfant i que predicava la virtut i l'amor del gènere humà. La podrida oligarquia financera serà llançada del Poder per la massa popular dirigida per la classe obrera triomfant, que no predica sinó que practica la virtut i l'amor fraternal entre els homes i els pobles" (1093).

La classe obrera era la nova classe nacional, dirigent, la columna vertebral de la nació popular. El pas de la nació popular a la nació socialista quedava garantit per aquest principi inqüestionable. No es podia caure en el mateix parany de la primera postguerra en la que la classe obrera per mitjà de la social democràcia va reforçar l'estabilitat política del règim capitalista. "En la postguerra propera i en les nacions populars que es constitueixen com una conseqüència obligada de la segona guerra mundial, es formaran Governos de coalició obrera i pagesa amb participació de la mitjana i petita burgesia i la missió essencial dels quals serà assegurar el Poder de la nació i el seu desenvolupament envers l'estructura su-